

Geïntegreerd

Jaarverslag 2021

Samen sterk
voor duin en water

Inhoudsopgave

Dunea in een oogopslag 3

Voorwoord	4
Profiel	6
Kerncijfers	7
Kengetallen	8
Highlights Dunea 2021	9
Waardecreatie en impact	10
Waardecreatiemodel	12

Bestuursverslag 13

Uitdagingen voor onze duinen en ons drinkwater	14
Missie, visie en strategie	19
Toekomstbestendig Dunea	20
Stakeholders en materialiteit	26
Resultaten in 2021	31
Financiële resultaten	65
Medewerkers en organisatie	70
Risicomanagement	74

Governance 83

Corporate governance	84
Personalia directie en Raad van Commissarissen	89
Bericht van de Raad van Commissarissen	92

Jaarrekening 99

Overige gegevens 135

Aanvullende informatie 140

Bestuursverslag
Governance
Jaarrekening
Overige gegevens
Aanvullende informatie

Dunea in een oogopslag

Reinwaterpompen op onze productielocatie Scheveningen.
Van hieruit wordt een groot deel van onze klanten van lekker en betrouwbaar drinkwater voorzien.

Voorwoord

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Algemeen directeur

Wim Drossaert

*“Als we niet nu
in actie komen,
hebben we al
in 2026 een
probleem”*

Als we de kraan opendraaien, is het vanzelfsprekend dat er schoon, goed en lekker drinkwater uitkomt. Mijn persoonlijke drijfveer het afgelopen jaar was deze vanzelfsprekendheid te behouden voor de toekomst. Want voor de wateropgave waar wij voor staan in ons dichtbevolkte gebied, is het vijf voor twaalf.

De bevolking groeit sneller dan eerdere prognoses stelden. Al in 2030 moeten we 10 miljard liter drinkwater meer leveren dan in 2020. In 2040 verwachten we zelfs minimaal 100 miljard liter nodig te hebben. Als we niet nu in actie komen om onze productiecapaciteit te vergroten, hebben we al in 2026 een probleem. Want vergeleken met 2020 zal duingebied Berkheide met productielocatie Katwijk in 2026 jaarlijks ruim 7 miljoen m³ extra moeten leveren. Daarvan is pas 1,5 miljoen m³ gerealiseerd. Twee miljoen kuub kunnen we tijdelijk extra winnen uit diepe bronnen in de duinen. Daarna moet het extra benodigde water uit nieuwe bronnen en zuiveringstechnieken komen.

Dit klinkt voor sommigen als een ver-van-mijn-bed-show of misschien als paniek zaaien. Maar de capaciteit van onze huidige bronnen is beperkt. We zoeken momenteel de grenzen op van wat er binnen ons bestaande systeem mogelijk is. Tegelijkertijd ontwikkelen we nieuwe bronnen, gebruiken we nieuwe technologieën en toetsen we nieuwe methoden om verder te kunnen opschalen na 2030.

Maar alsof dat nog niet voldoende is: onze uitdaging is groter. We moeten niet alleen meer water maken. We moeten ook meer water kunnen bergen om lange periodes van droogte of calamiteiten te kunnen overbruggen. We krijgen daarnaast vaker te maken met kwaliteitsissues vanwege nieuwe opkomende stoffen in het oppervlaktewater en de rivieren, die er niet in thuis horen. Als vitaal bedrijf moeten we

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

bovendien onze organisatie fysiek en digitaal veilig houden. Dit zijn de urgente thema's waar we in het verslagjaar ook veel aandacht aan hebben besteed. Inmiddels leren we dat de geopolitieke omstandigheden eveneens razendsnel kunnen veranderen. Ook dit zal impact hebben op onze organisatie en toekomstige keuzes.

Dunea heeft de schouders vol onder de wateropgave gezet, vanzelfsprekend mét even grote zorg voor onze duinen. Dat doen we met super gemotiveerde medewerkers, die trots zijn op wat Dunea doet en op de maatschappelijke rol die wij vervullen met duin en water. De komende tijd hebben we nog meer van dat soort collega's nodig. De opgave waar wij voor staan en de manier waarop wij die uitdaging aangaan, is een buitenkans voor wie graag wil meewerken aan innovatie, het gebruik van nieuwe technologie, grensverleggende pilots en slimme oplossingen voor een uiterst actueel en relevant vraagstuk.

“De urgente wateropgave kunnen wij niet alleen oplossen”

We doen dit natuurlijk niet alleen. Sterker nog: we kúnnen dat niet alleen. Ook in het verslagjaar hebben we een beroep gedaan op onze omgeving. Onze aandeelhouders, de gemeenten, hebben we nodig voor noodzakelijke extra investeringen. Gemeenten en provincies hebben we nodig voor het verkrijgen van vergunningen en het integraal meenemen van watervraagstukken in gemeentelijke en provinciale ontwikkelingen en de aanpak van de energietransitie. Ook werken we samen om activiteiten af te stemmen die onze transportleidingen en productielocaties raken. De levensader van onze waterlevering mag immers niet stil komen te vallen. Het Rijk en de waterschappen hebben we nodig voor het beschikbaar stellen van bronnen en het voorkomen dat onze rivieren en andere wateren verder vervuilen. Want wat er niet in onze bronnen komt, hoeven wij er niet uit te zuiveren.

Alles wat wij nu kunnen doen, voorkomt straks grote problemen. Ook in 2021 hebben we ons ingespannen om, naast alle lopende processen, structurele oplossingen te realiseren. Ik wil hierbij graag iedereen bedanken voor de bijdragen die zij daaraan hebben geleverd en voor het vertrouwen dat zij hebben gesteld in Dunea. Onze medewerkers in de eerste plaats: zij hebben in het afgelopen coronajaar, waarin de druk soms hoog was, ervoor gezorgd dat alle processen doorliepen. Niet alleen voor de productie van drinkwater, maar ook in onze duinen. Wij zijn er trots op dat meer mensen deze unieke gebieden weten te vinden en waarderen. Onze medewerkers hebben zich ingezet om de delicate balans tussen natuur, waterwinning en recreatie zorgvuldig te bewaken, onder andere door ter plekke de dialoog aan te gaan en met uitgebreide publieksvoorlichting, gericht op een duurzaam bezoek.

Al met al kan ik concluderen dat onze strategie ook het afgelopen jaar haar bestendigheid en waarde heeft laten zien. Onze heldere marsroute gaf ons stevig houvast voor alle uitdagingen, onze organisatie staat er financieel goed voor. In 2022 houden we vast aan die koers. Daarbij blijven we onze hand uitsteken naar onze omgeving. Tegelijkertijd schuwen wij niet om soms ook onze spierballen te laten zien, om het belang van drinkwater en de onzekere toekomst ervan te blijven benadrukken. We zullen onze stem nog duidelijker laten horen: wij zijn gemotiveerd en vastberaden om de wateropgave op te lossen, op een constructieve manier, die recht doet aan alle betrokken partijen. Dat doen we in de eerste plaats voor onze ruim 1,3 miljoen klanten in Zuid-Holland, particulier en zakelijk. Zij moeten kunnen blijven vertrouwen op goed en lekker drinkwater, 24 uur per dag, zeven dagen per week.

Wim Drossaert
Algemeen directeur

“Dunea zal nog duidelijker haar stem laten horen”

Profiel

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Ruim 1,3 miljoen mensen in het westelijke deel van Zuid-Holland vertrouwen 24 uur per dag, zeven dagen per week op Dunea voor een van hun belangrijkste levensbehoeften: lekker en betrouwbaar drinkwater.

Onze duinwachters zijn gastheer/gastvrouw en toezichthouder ineen. Ze zijn het aanspreekpunt voor recreanten en hulpdiensten in het duingebied.

Dunea is ook de beheerder van de duingebieden Solleveld, Meijndel en Berkheide. Het zijn gebieden met een grote biodiversiteit, die deel uitmaken van Nationaal Park Hollandse Duinen. Onze duinen zijn een cruciale schakel in de drinkwatervoorziening. Ze zijn daarnaast voor veel mensen een onmisbare plek om te sporten, te ontspannen en elkaar te ontmoeten. Het bewaken van de balans tussen waterwinning, natuur en recreatie is een van de speerpunten in ons beleid.

Dunea zorgt voor duin en water, nu en in de toekomst. Onze 533 medewerkers zetten zich daar dagelijks voor in. Met de klant als uitgangspunt proberen we onze dienstverlening continu te verbeteren. Onze kernwaarden betrokken, betrouwbaar, veerkrachtig en verfrissend zijn daarbij richtinggevend.

In 2021 hebben we ruim 80 miljoen m³ drinkwater geproduceerd. Daarnaast investeerden we opnieuw in natuur, biodiversiteit en veiligheid in de circa 2.400 hectare natuur van onze duingebieden.

Kerncijfers

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Financieel

Bedrijfs-
opbrengsten

147.262

2020: 147.432
(x € 1.000)

Resultaat na belasting

8.541

2020: 6.998
(x € 1.000)

Investerings

39.442

2020: 40.723
(x € 1.000)

Klanten

Aantal
inwoners

1.349

2020: 1.342
(x 1.000)Aantal administratieve
aansluitingen

653.694

2020: 643.976

Watertarief

1,00

2020: 0,98
(€)

Duinen

Duinterreinen
in eigen beheer

2.420

2020: 2.428
(ha)

Waterproductie en -distributie

Geproduceerd
drinkwater

80.155

2020: 82.227
(x 1.000 m³)CO₂-voetafdruk

11.855

2020: 11.329
(in tonnen CO₂ eq)CO₂-voetafdruk per m³
gedistribueerd:

0,14

2020: 0,13
(in kg)

Medewerkers

Aantal

533

2020: 524

Ziekteverzuim

5,8%

2020: 3,9%

Kengetallen

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

1. Over de periode juni 2020 tot en met december 2021 is onvoldoende geverifieerde informatie beschikbaar om de ondermaatse leveringsminuten nauwkeurig te bepalen. De gerapporteerde getallen voor 2020 en 2021 zijn deels gebaseerd op een extrapolatie van data over de periode januari 2020 tot en met mei 2020 (OLM 2020) en de periode januari 2015 tot en met december 2019 (OLM 2021).

2. Vanaf 2018 is het aantal ingenomen m³ rivierwater opgenomen als het totaal van ingenomen water uit de afgedamde Maas en uit de Lek. Voorheen betrof dit alleen Maaswater.

3. Een aantal financiële kengetallen in 2019 is als gevolg van foutherstel aangepast. De details zijn toegelicht in de jaarrekening.

4. De WACC is gebaseerd op een voorlopige berekening, onder voorbehoud van de uitkomsten van de accountantscontrole op het 'bedrijfsverslag drinkwaterbedrijven' ten behoeve van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT).

Financieel

	2021	2020	2019 ³	2018	2017
Bedrijfsopbrengsten (x € 1.000)	147.262	147.432	144.396	144.111	148.256
Resultaat na belasting (x € 1.000)	8.541	6.998	8.496	15.651	11.974
Current ratio	0,21	0,27	0,14	0,10	0,11
Interest coverage ratio	3,2	2,4	2,6	3,9	2,4
Solvabiliteit (%)	40,1	39,4	39,2	38,1	35,6
Debt ratio	5,7	6,1	6,3		
Rentabiliteit totaal vermogen (%)	2,1	2,0	2,3	3,5	3,2
Investerings materiële vaste activa					
(-/- ontvangen bijdragen van derden) (x € 1.000)	39.442	40.723	33.145	33.443	39.505
Weighted Average Cost of Capital (WACC)	2,20 ⁴	2,12	2,34	3,56	3,07

Klanten

Aantal inwoners (x 1.000)	1.349	1.342	1.327	1.315	1.301
Aantal administratieve aansluitingen	653.694	643.976	639.756	632.000	633.919
Ondermaatse leveringsminuten ¹	13,3	13,2	8,7	12,6	8,4
Integraal drinkwatertarief (€) zonder precarioheffing en Belasting op Leidingswater (BOL)	1,60	1,57	1,62	1,63	1,67

Medewerkers

Aantal medewerkers	533	524	500	506	513
Ziekteverzuim (%)	5,8	3,9	4,9	6,6	3,8

Waterproductie en distributie

Ingenomen rivierwater (x 1.000 m ³) ²	79.018	81.836	80.598	82.652	81.985
Geproduceerd drinkwater (x 1.000 m ³)	80.155	82.227	80.438	81.474	79.862
Verkoop drinkwater in eigen voorzieningsgebied (x 1.000 m ³)	75.459	76.606	73.750	74.374	73.190
Verkoop drinkwater in eigen voorzieningsgebied per administratieve aansluiting (m ³)	115	119	115	118	115
Lengte hoofdleidingnet (in km)	4.521	4.494	4.470	4.439	4.411
Lengte transportleidingnet (in km)	285	284	283	283	283
Aantal geplaatste watermeters	577.411	571.829	564.934	557.813	555.975

Duinen

Duinterreinen in eigen beheer (ha)	2.420	2.428	2.428	2.250	2.250
Aantal bezoekers Bezoekerscentrum Meijendel	39.633	63.626	143.320	141.199	128.279

Highlights Dunea 2021

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Corona

Het was het tweede jaar waarin ons leven grotendeels werd bepaald door corona. De voortdurende pandemie en de beperkingen om het virus in te dammen hebben impact op onze medewerkers. Desondanks is onze dienstverlening op peil gebleven, waardoor klanten nauwelijks gevolgen hebben ondervonden. Met behulp van inzichten uit een onderzoek onder medewerkers naar de ervaringen van de afgelopen (thuis)werkperiode en de toekomstverwachtingen voor het hybride werken, is een nieuw kantoorconcept 'Werken na Corona' uitgedacht en is de implementatie opgestart.

Toegenomen waardering voor de natuur

De waardering voor de natuur is, mede door corona, de laatste jaren toegenomen. Wij maken ons sterk voor bescherming van onze natuurgebieden. Daarnaast proberen wij onze bezoekers een optimale beleving te bieden en hun bewust te maken van de waarde en de kwetsbaarheid van de natuur.

Opkomende stoffen

Opkomende stoffen in het oppervlaktewater en de rivieren zijn een toenemende bron van zorg. Tijdens reguliere metingen van onze bronnen vonden we een verhoogde concentratie van de stof prosulfocarb. De stof is in ons zuiveringsproces geheel verwijderd en er was geen dreiging voor de drinkwaterproductie en de -veiligheid. Het toont de urgentie aan van betere bescherming van drinkwaterbronnen.

Grote reparatie

Een lekkage in onze grootste transportleiding voor rivierwater maakte een complexe reparatie nodig. Gespecialiseerde duikers moesten de leiding in om het lek te dichten. De reparatie is succesvol uitgevoerd zonder gevolgen voor onze waterlevering en de natuur in onze duinen.

Toenemende aandacht cybersecurity

Het dreigingsbeeld is in 2021 veranderd en de uitdaging van cybersecurity met kwetsbaarheden en complexiteit neemt toe. Voor een vitale-sectorbedrijf als Dunea vraagt cybersecurity continu en toenemend aandacht in alle lagen van de organisatie. Ook werken we nauw samen binnen de drinkwatersector, met het NCSC en andere partners om maximaal weerbaar te zijn tegen digitale dreigingen.

Werving van personeel wordt moeilijker

De war on talent in techniek en ICT is in 2021 nog prominenter geworden, en de krapte op de arbeidsmarkt heeft zich uitgebreid naar vrijwel elke beroepsgroep. Desondanks hebben we in 2021 74 vacatures ingevuld, waarvan 17 met interne kandidaten.

Update van onze strategie

Prognoses voor bevolkingsgroei in onze regio zijn het afgelopen jaar naar boven bijgesteld. In antwoord op deze ontwikkeling hebben wij een versnelling ingezet van onze strategie om de drinkwaterproductie op te schalen en de toename van verontreinigingen in onze bronnen voor drinkwater het hoofd te bieden.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Waardecreatie en impact

Dunea wil graag steeds duidelijker kunnen rapporteren over haar langetermijnwaardecreatie en volgt hiervoor de ontwikkelingen van het raamwerk voor geïntegreerd rapporteren van het IIRC.

Deze geïntegreerde manier van verslagleggen brengt financiële en niet-financiële gegevens samen in één verslag. Zo ontstaat er een completer beeld van alle prestaties van een onderneming, in samenhang én in relatie tot de stakeholders. Binnen integrated reporting neemt het waardecreatiemodel een belangrijke plaats in.

Ons waardecreatiemodel laat zien hoe Dunea waarde creëert voor haar stakeholders en voor de maatschappij als geheel. In het model wordt weergegeven welke kapitalen Dunea gebruikt als input voor haar businessmodel, welke output dat oplevert en wat voor impact dat heeft op de omgeving.

Dunea levert producten en diensten aan haar omgeving en is daarvoor tegelijkertijd afhankelijk van haar omgeving. We krijgen steeds beter zicht op deze relatie en op hoe deze te verbeteren. Zo kunnen wij de waarde die wij creëren vergroten.

In 2021 hebben we de koppeling van het waardecreatiemodel en de uitwerking van onze strategie verder verstevigd door een analyse te maken tussen de waarde die wij creëren en de doelen waarop we sturen. In 2022 zetten we een volgende stap: in de evaluatie van onze strategie nemen we de resultaten van deze analyse mee. Ook starten we een nieuwe materialiteitsanalyse om te toetsen in hoeverre onze activiteiten nog in lijn zijn met de verwachtingen van onze stakeholders.

Duingebied Meijendel, met op de achtergrond Scheveningen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Koppeling met de Sustainable Development Goals

De werkzaamheden, producten en dienstverlening van Dunea raken direct en indirect aan alle Sustainable Development Goals (SDG's). Dunea kiest ervoor om de focus te leggen op de vier SDG's waar de organisatie het meeste verschil kan maken:

- 6 & 15, horend bij onze kerntaak;
- 3 & 13 als afgeleide van gezond drinkwater en recreatie in de natuur en de impact die dat op de mens heeft (SDG 3) en als koersdoel van Dunea; SDG 13 gezien de urgente mondiale uitdaging inclusief bijbehorende wetgeving (Klimaatakkoord) en de verregaande invloed die deze ontwikkeling heeft op de bedrijfsvoering van Dunea.

De focus op deze vier SDG's helpt de organisatie bij het maken van de vertaling van impact naar de praktijk en andersom. Deze SDG's krijgen een plek in het waardecreatiemodel in de impactkolom.

Om waarde te creëren vergroot Dunea haar positieve impact en brengt tegelijkertijd haar negatieve impacts in beeld met als doel deze te verkleinen. Op deze manier wil Dunea bijdragen aan een steeds duurzamere toekomst.

De SDG's zijn een middel om aan te geven aan welke SDG's Dunea de grootste bijdrage levert (of beoogt te leveren). Op deze manier geeft Dunea in een universele taal uitdrukking aan hoe zij zich verbindt met haar stakeholders en haar omgeving.

Waardecreatie en duurzaamheid verankerd in onze organisatie

Met het oog op de kerntaak van Dunea – het leveren van goed drinkwater in combinatie met het beheren van duingebieden – is het sturen op waardecreatie niet apart belegd, maar geïntegreerd in alle delen van de organisatie. De sturing verloopt via de koers van Dunea. Elk koersdoel wordt gecoördineerd door een secretaris en de uitvoering wordt gedaan door meerdere multi-functionele werkgroepen. De bijbehorende kpi-rapportage is één keer per trimester vast onderwerp op de agenda van de directie.

De centrale aansturing van het programma waarmee het sturen op waarde wordt doorontwikkeld is belegd bij de manager Corporate Strategie, die rechtstreeks rapporteert aan de directie. Portefeuillehouder duurzaamheid binnen de Raad van Commissarissen is Annemarie van der Rest.

Waardecreatie

Input

Sociaal

Relatie met stakeholders

Menselijk

Betrokken en vaardige medewerkers en vrijwilligers

Intellectueel

Kennis en innovatie m.b.t. duin en water, versterkt door netwerken in de sector en omgeving

Natuurlijk

- Robuust ecosysteem duinen
- Kwantiteit en kwaliteit bronnen
- Stikstofneerslag op duin !
- Grondstoffen !

Geproduceerd

- Gebouwen, wagenpark, installaties en infrastructuur voor drinkwatervoorziening en recreatie
- Energie

Financieel

Inkomsten uit waterlevering in aangewezen voorzieningsgebied

Businessmodel

Output

- Verbinding met stakeholders
- Continue kennisontwikkeling en -deling
- Ontwikkelingsmogelijkheden en 'fit & vitaal'-beleid
- Veilige, prettige werkomstandigheden

Outcome

- Vertrouwen, gezondheid en gemak:
 - 24/7 voldoende gezond, betaalbaar water;
 - Rust, ruimte en ontspanning in de Randstad
- Vitale en wendbare werknemers
- Kennisdeling, innovatie, informatie en educatie

Impact

- Langetermijn-leveringszekerheid van drinkwater binnen én buiten het leveringsgebied, voor alle klanten
- Bijdrage aan welzijn, trots en identiteit voor klanten, bezoekers, medewerkers
- Instandhouding van een multi-functioneel inzetbaar en robuust ecosysteem met netto-positieve bijdrage aan biodiversiteit
- Bijdrage aan vervuiling en klimaatverandering !
- Bijdrage werkgelegenheid en welvaart in de regio
- Bijdrage aan essentiële infrastructuur voor een leefbare regio
- Beslaglegging op schaarse ruimte in de Randstad !

- Natuurlijk, goed drinkwater
- Beheerde duinen
- Hernieuwbare energie
- Energieverbruik/Afval !

- Balans in Nationaal Park Hollandse Duinen tussen drinkwatervoorziening, biodiversiteit en recreatie
- CO₂ en stikstof in de directe omgeving, afval, verbruik grondstoffen !

- Assets
- Transparant en betaalbaar drinkwatertarief

- Gezonde financiële positie voor investeringen in steeds duurzamer beheerde assets

! Betreft negatieve effecten/waardevernietiging

Bijdrage aan SDG's

Bestuursverslag

Dunea in een oogopslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Uitdagingen voor onze duinen en ons drinkwater

Missie, visie en strategie

Stakeholders en materialiteit

Resultaten in 2021

Financiële resultaten

Medewerkers en organisatie

Risicomanagement

Infiltratieplas

In onze duingebieden bevinden zich tientallen infiltratieplassen. Voorgezuiverd rivierwater wordt hier op natuurlijke wijze gefilterd door het duinzand.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Uitdagingen voor onze duinen en ons drinkwater

Terugblikkend op 2021 zien we dat vooral de snel toenemende drinkwaterbehoefte en de opkomende stoffen in het drinkwater ontwikkelingen zijn die grote impact hebben op de opgave van Dunea de komende jaren.

In 2021 had Dunea te maken met trends en ontwikkelingen die onze maatschappelijke opgave en onze activiteiten raken. In dit hoofdstuk lichten we de belangrijkste toe.

Verstedelijking en bevolkingsgroei

Klimaatverandering

Opkomende stoffen in drinkwaterbronnen

Energietransitie

Financierbaarheid van toekomstige investeringen

- Corona
- Digitalisering en cybersecurity
- Krapte op de arbeidsmarkt
- Stikstof
- Afnemend vertrouwen in de overheid

Verstedelijking en bevolkingsgroei

Prognose 2021: drinkwaterbehoefte groeit naar 100 miljoen m³ per jaar

De verstedelijking en bevolkingsgroei in ons voorzieningsgebied zetten door. Daarbij komt dat de bevolkingsgroei sneller gaat dan eerst was voorspeld, terwijl het gebruik van drinkwater per persoon niet afneemt. In 2017 was de prognose dat Dunea in 2025 ruim 90 miljoen m³ moest kunnen produceren. Dat vroeg een toename van 5 miljoen m³. Uit de CBS-prognose in 2021, gebaseerd op de woningopgave van gemeenten, blijkt dat de drinkwaterproductie in 2040 met nog eens 10 miljoen m³ extra moet worden uitgebreid: er wordt in 2040 in ons afzetgebied een behoefte voorzien van 100 miljoen m³. Dunea was al bezig om de drinkwaterproductie op te schalen, met het multi-bronnenprogramma. In het verslagjaar is hier door de nieuwe prognoses nog meer druk op komen te staan.

Deze ontwikkeling biedt ons enerzijds een momentum om versnelling aan te brengen in onze lopende strategische projecten: we kunnen de urgentie benadrukken en steun vragen bij stakeholders. Bijvoorbeeld voor (vergunning)ruimte voor nieuwe waterwinning in de regio, water-duurzame nieuwbouw en waterbesparing.

Maar dit momentum wordt overschaduwed door de risico's. De snellere stijging in de bevolkingsprognose zorgt ervoor dat programma Berkheide slechts voldoende drinkwater zal opleveren tot aan 2030, waar wij uitgingen van 2040. Tegelijkertijd zijn de nieuwe bronnen die we aan het ontwikkelen zijn, op z'n vroegst in 2030 gereed. Dat betekent dat er een nieuwe capaciteitsopgave is bijgekomen voor de middellange termijn (2030). Hiervoor zijn aanzienlijke extra investeringen nodig. We voorzien ook prijsstijgingen door schaarste van water. Als vraag en aanbod niet op tijd in balans komen, is een tekort aan drinkwater rond 2030 niet ondenkbaar. Zeker niet als we vaker te maken krijgen met langere periodes van droogte.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Uitdagingen voor onze duinen en ons drinkwater*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Klimaatverandering

Overstromingen en tegelijkertijd voorbereid zijn op droogte

Door klimaatverandering krijgen we steeds vaker te maken met extreem weer. De weersomstandigheden kunnen van grote invloed zijn op onze activiteiten en op de waterafname van onze klanten. De overstromingen in Limburg, de Ardennen en de Eiffel hebben dat in 2021 opnieuw duidelijk gemaakt, na de droogte van 2020. Door de overstromingen kwamen er grote vuilstromen in het water mee. De Afgedamde Maas bereikte een recordstand, maar het water bleef daar relatief schoon. Een innamestop was dan ook niet nodig. We hebben extra gemonitord om er zeker van te zijn dat het water dat wij innamen veilig was. Vanaf het voorjaar hebben we ons voorbereid op mogelijk droge zomermaanden. Zo plannen wij bijvoorbeeld uit voorzorg geen risico-volle werkzaamheden aan de rivierwaterinfra in de zomermaanden. De grondwaterstanden en de kwaliteit van het gewonnen water worden continu gemonitord, zodat zowel in een nat als in een droog seizoen de waterkwaliteit stabiel is.

Dat ons klimaat aan het veranderen is, betekent dat wij meer klimaatadaptief moeten worden en voorbereid moeten zijn op droogte, overstromingen en opwarming. Kansen die wij hierbij zien, liggen onder meer op het vlak van structurele aanpassing en verduurzaming van het watersysteem. Samen met partners in de waterketen werken we aan deze watertransitie. Daarnaast is het aanhouden van voldoende grote voorraden en het uitbreiden en spreiden van het aantal bronnen voor ons drinkwater van cruciaal belang. Dit zijn dan ook belangrijke elementen in onze strategie (zie het volgende hoofdstuk).

Risico's zijn dat wij worden geconfronteerd met een klimaat dat sneller verandert dan wat wij kunnen bijbenen, met onvoorziene incidenten. Waterleidingen onder bestrating kunnen bijvoorbeeld te veel opwarmen, met risico op onder andere legionella en schade aan de leidingen.

De watertransitie

Het watersysteem, waaronder de drinkwatervoorziening, staat onder druk door droogte, verzilting en een groeiende economie en bevolking. Op jaarbasis is er vooralsnog genoeg water, maar regionaal is er in droge periodes soms te weinig en in andere periodes te veel. De kwaliteit van onze drinkwaterbronnen verslechtert bovendien door vervuiling van landbouw, industrie en huishoudens. Naar analogie van de energietransitie pleit de drinkwatersector, waar Dunea deel van uitmaakt, voor een watertransitie van waterafvoer naar waterbeheer, gericht op een klimaat-robust systeem dat de toekomstige waterbeschikbaarheid én waterkwaliteit verzekert. Daarbij moet waterbeschikbaarheid leidend worden in de visies op en besluitvorming in de ruimtelijke inrichting.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Uitdagingen voor onze duinen en ons drinkwater*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Daarom leggen wij de waterleidingen bij voorkeur in schaduwrijke en groene zones. Maar met de concurrentie in de ondergrond en de huidige bouwvraagstukken wordt deze uitdaging steeds groter.

Opkomende stoffen in drinkwaterbronnen

Bronnen beschermen nog urgenter

Het is duidelijk geworden dat er steeds meer PMT-stoffen in het milieu terechtkomen. Uit een onderzoek van EFSA (European Food Safety Authority) en het RIVM is bijvoorbeeld gebleken dat de totale hoeveelheid PFAS die mensen binnenkrijgen via voedsel en drinkwater, te hoog is. Het RIVM concludeert dat drinkwater weliswaar veilig is, maar dat de totale hoeveelheid PFAS die mensen binnenkrijgen omlaag moet.

Dunea vindt het belangrijk dat er onderzoek wordt gedaan. PMT-stoffen als PFAS horen niet thuis in het milieu en zeker niet in bronnen voor drinkwater. Omdat deze stoffen niet of nauwelijks afbreken, is het belangrijk om uitstoot te voorkomen. Nederland werkt inmiddels samen met Denemarken, Duitsland, Noorwegen en Zweden aan een voorstel voor een Europees verbod op PFAS.

Als drinkwatersector maken wij ons hier al langer hard voor.

Deze ontwikkeling benadrukt de urgentie dat er vanuit de overheid en industrie nu echt stappen moeten worden gezet om onze bronnen te beschermen. De vereniging van rivierwaterbedrijven RIWA pleit voor meer internationale samenwerking; vanuit Vewin is er actief gelobbyd om in de Tweede Kamer kritische vragen te stellen. Wij maken ons grote zorgen dat intensivering van de bronbescherming te langzaam gaat: er vinden nog steeds lozingen plaats en er wordt onzes inziens niet tijdig noch adequaat gehandhaafd op milieuvergunningen. Als de huidige trend doorzet, vraagt dit om steeds meer urgente aanpassingen en investeringen in onze zuiveringsprocessen en -faciliteiten, terwijl wij als betrokken speler in de keten geen invloed hebben op wat er aan de bron gebeurt.

Extra onderzoek naar PFAS

PFAS breken slecht af en blijven daardoor bijna oneindig in het milieu aanwezig. Ze komen terecht in onze bodem en het oppervlaktewater via de lucht en afvalwater, en daarmee ook in bronnen voor drinkwater. Dunea gebruikt rivierwater uit de Maas en de Lek voor de bereiding van drinkwater. Net als alle Nederlandse drinkwaterbedrijven voldoet Dunea aan de Europese richtwaarde voor PFAS in drinkwater. Die waarde is in december 2020 nog aangescherpt, met de opdracht om daar in 2026 aan te voldoen. Dunea controleert dagelijks het drinkwater, van bron tot kraan. Hiertoe nemen we elk jaar duizenden monsters. Vanwege de uitkomsten van het RIVM-rapport gaan wij die controles en ons onderzoek verder uitbreiden.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Uitdagingen voor onze duinen en ons drinkwater*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Energietransitie

Snellere verduurzaming noodzakelijk

De energie- en warmtetransitie waren in 2021 actueler dan ooit, gezien de verontrustende signalen dat de opwarming van onze aarde sneller gaat dan gedacht. Vanuit onze dochter Dunea Warmte & Koude leveren wij een bijdrage, door het gebruik van warmte/koude in ons waterleidingennet; ook in 2021 zijn hierin stappen gezet.

Maar ook duurzame energiebronnen kunnen risico's met zich meebrengen. De opwarming van de bodem door toenemend gebruik van elektriciteit kan, net als opwarming door klimaatverandering, grote gevolgen hebben voor de drinkwaterkwaliteit in de nabije toekomst. Ook het inzetten van geothermie brengt risico's mee voor de waterwinning. Dunea vindt dat bestaande en toekomstige waterwingebieden en grondwaterbeschermingsgebieden bij voorbaat moeten worden uitgesloten voor geothermie, vanwege de risico's voor de drinkwatervoorziening die het boren in de ondergrond met zich meebrengt. Maar 5% van de ruimte in Zuid-Holland heeft zoet grondwater dat geschikt is voor de productie van drinkwater: er blijft meer dan voldoende ruimte over voor geothermie. In het verslagjaar heeft de drinkwatersector stappen gezet met CO₂-beprijzing. Dunea heeft zich hieraan gecommitteerd.

Dunea klimaatneutraal is immers een van onze vijf koersdoelen. De stijgende energieprijzen in het verslagjaar zijn voor ons een extra reden om onze verdere verduurzaming te versnellen, onze afhankelijkheid te verkleinen en steeds meer zelfvoorzienend te worden.

Financierbaarheid van toekomstige investeringen

Ontwikkeling WACC

In 2020 werd al duidelijk dat de drinkwatersector voor een grote investeringsopgave staat. Deze investeringen zijn nodig om in de toekomst de kwaliteit en leveringszekerheid van drinkwater te kunnen blijven garanderen. Waar de investeringsopgave op zichzelf al een flinke uitdaging is, wordt ook het financieren van deze investeringen steeds ingewikkelder. De maximale winst die drinkwaterbedrijven mogen maken wordt begrensd door de WACC-limiet. Na een daling van de WACC-limiet naar 2,75% in 2020 en 2021 (was 3,4% in 2019) is er vanuit de branchevereniging Vewin een nationale lobby gestart om in de financiële kaders die aan de drinkwaterbedrijven worden gesteld meer rekening te houden met de financieringspraktijk en uitdagingen van de sector. Naar aanleiding van deze lobby heeft de minister van Infrastructuur en Waterstaat opdracht gegeven aan de ILT om een onderzoek uit te voeren naar de WACC-systematiek in relatie tot de toekomstige investeringsopgave van de drinkwatersector. De ILT heeft in haar rapport aan de minister een aantal aanbevelingen gedaan voor mogelijke oplossingsrichtingen, waaronder heroverweging van de WACC-systematiek. Daarbij is de reactie van de Vewin meegestuurd. De minister heeft aangegeven dat in vervolgonderzoeken en overleggen naar een langetermijnoplossing wordt gezocht. In 2022 zal dit verder vorm krijgen. Het resultaat op korte termijn is dat de WACC voor 2022-2024 is vastgesteld op 2,95%, op advies van de ACM, en dat een verdere daling van de WACC voor nu is voorkomen. Voor de komende 5 jaar heeft Dunea een investeringsniveau van circa €50 miljoen per jaar. Wij voorzien nu geen problemen om dit te financieren. Maar vanaf 2027 zal ook Dunea een stijging zien in de investeringsopgave. Wij moeten ons tijdig voorbereiden om deze stijgende investeringsopgave te kunnen blijven financieren.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Uitdagingen voor onze duinen en ons drinkwater*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Overige trends en ontwikkelingen in het kort

- De coronapandemie speelde in het verslagjaar nog steeds een grote rol in ons dagelijkse leven. Lockdowns leidden in weekenden met mooi weer tot grote aantallen bezoekers in onze duingebieden, maar we zien sowieso dat onze duinen steeds beter worden bezocht. De balans tussen recreatie, waterwinning en natuur/biodiversiteit heeft daarom veel aandacht gekregen in 2021. We hebben een eerste impactmeting uitgevoerd in onze duinen, om op dit vlak verantwoorde beslissingen te kunnen nemen.
- De uitdaging van cybersecurity met kwetsbaarheden en complexiteit neemt toe. Dat heeft ook impact op onze organisatie: met meer dreigingen moeten wij ook continu alert zijn op onze weerbaarheid, met gerichte en toenemende maatregelen op het gebied van preventie, monitoring, detectie en respons. Voor de vitale sector, waar Dunea onderdeel van uitmaakt, is dat van cruciaal belang.
- De war on talent, vooral voor technisch personeel, is nog steeds gaande op de arbeidsmarkt. Vanuit de branche wordt hierop ingespeeld, maar naar ons idee is dat nog te afwachtend. Dunea gaat nog meer werk maken van opleiden en doorstroom; de behoefte op termijn, met name voor technische functies, zal voor een belangrijk deel via interne doorstroom moeten worden ingevuld.
- Als natuurbeheerder van de duinen zet Dunea zich in voor oplossingen rond stikstof. We denken mee met de provincie over de aanpak van bronnen en nemen onze verantwoordelijkheid als het gaat om het tegengaan van de schade die stikstof in de natuur aanricht. Tegelijkertijd moeten ook onze projecten voor de drinkwatervoorziening doorgaan. Dankzij gezamenlijke inzet van de drinkwaterbedrijven in Vewin is in de nieuwe stikstofwet voor de bouwfase van deze projecten een vrijstelling opgenomen. Je kunt tenslotte geen nieuwe woningen bouwen zonder dat deze ook een drinkwateraansluiting krijgen. We blijven de stikstofeffecten van onze

projecten nauwlettend volgen en onderzoeken waar we zelf een steentje bij kunnen dragen aan het verminderen van de stikstoflast op de duinen.

- Door afnemend vertrouwen in de overheid wordt de communicatie met burgers, klanten en belangengroepen gecompliceerder. Ook Dunea merkt dat een deel van hen ons met meer wantrouwen tegemoet treedt. We zijn ons hiervan bewust en blijven altijd op een constructieve manier de dialoog zoeken. De effecten van deze trend mitigeren wij in ons risicomanagement.

Meer over deze ontwikkelingen en hoe Dunea daarmee is omgegaan, is te lezen in de hoofdstukken Resultaten, Medewerkers en organisatie en Risicomanagement.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Uitdagingen voor onze duinen en ons drinkwater*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Missie, visie en strategie

Naar een robuust en duurzaam drinkwatersysteem

In het verslagjaar heeft Dunea vastgehouden aan de strategische koers. De ontwikkelingen in de wereld om ons heen, zoals geschetst in het vorige hoofdstuk, waren aanleiding om onze aandacht en activiteiten nog meer te richten op de hoofdpunten van onze strategie.

Missie

Onze missie is dat klanten en natuurliefhebbers 24 uur per dag, zeven dagen per week kunnen rekenen op natuurlijk, goed drinkwater en op rust en ruimte in de Randstad. Daarbij streven we voortdurend naar een duurzame balans tussen waterwinning, natuurbeheer en recreatie.

Visie

Drinkwater en duinen dragen bij aan een fijne en gezonde leefomgeving. In een wereld die verstedelijkt, digitaliseert en moet verduurzamen, werkt Dunea aan toekomstbestendigheid. We worden wendbaarder, ondernemender en verbreden onze diensten. Samen met anderen realiseren we oplossingen voor de maatschappelijke uitdagingen van deze tijd. Daarmee voegen we waarde toe. Onze mensen zijn daarin onmisbaar: vakbekwame professionals die zich voortdurend blijven ontwikkelen. Onze klanten kunnen rekenen op hoogwaardige producten en diensten, geproduceerd in harmonie met de natuur.

Toekomstbestendig Dunea

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Uitdagingen voor onze duinen en ons drinkwater*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Strategie

Onze strategie is erop gericht om een duurzaam en robuust drinkwatersysteem te creëren met meerdere bronnen, dat ook op de lange termijn goed en veilig drinkwater en leveringszekerheid biedt voor onze klanten.

Korte termijn - tot 2030

- Nog meer drinkwater leveren uit bestaande bronnen en dit systeem zo goed mogelijk beschermen. Met name deze doelstelling kreeg in 2021 grote prioriteit, gezien de gewijzigde groei prognoses (zie hoofdstuk Trends en ontwikkelingen). Nieuwe bronnen zullen naar verwachting pas vanaf 2030 extra capaciteit kunnen bieden.
- De overbruggingscapaciteit uitbouwen tot 3 maanden (we starten met overbrugging Berkheide, daarna volgen Meijndel en Solleveld).

Lange termijn - na 2030

- Na 2030 moet er een duurzaam systeem komen, met blijvende veerkracht en leveringszekerheid. In het verslagjaar hebben we de keuze gemaakt voor het eindbeeld van een hybride systeem. Dat is een systeem waarin we ons huidige natuurlijke duinsysteem combineren met innovatieve systemen van directe zuivering uit nieuwe bronnen dichtbij. Hiermee benutten we de voordelen van het huidige systeem en van nieuwe zuiveringstechnieken zoals membraanzuivering. Met de duinen behouden we onder meer voorraadvorming, temperatuuraflakking en stabiele zuivering, en nieuwe zuiveringstechnieken helpen ons tegelijkertijd ook een passend antwoord te vinden op nieuwe opkomende stoffen.

Om deze opgaven succesvol aan te gaan, is onze strategie gericht op de volgende onderdelen:

- A. optimaliseren van het huidige systeem om daarmee meer drinkwater te kunnen leveren en het vergroten van de strategische zoetwatervoorraad in de duinen.
- B. versterken van onze multi-bronnenaanpak.
- C. intensiveren van de samenwerking met partners voor schone bronnen en robuuste watersystemen.
- D. beïnvloeden van de vraag en het voorkomen van verspilling.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Uitdagingen voor onze duinen en ons drinkwater*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Focus en voortgang in 2021

Gezien de externe ontwikkelingen in het verslagjaar hebben we nog meer de focus gelegd op onze kerntaak: het leveren van kwalitatief goed drinkwater voor iedereen, op elk moment. Het systeem van drinkwater maken zoals we dat altijd deden is op termijn niet meer houdbaar. En die termijn bleek in 2021 dus nog korter te zijn dan wij aanvankelijk hadden geprognotiseerd. De vraag naar drinkwater stijgt sneller en harder dan eerdere studies aantoonde. Daarnaast krijgen we te maken met nieuwe normen voor opkomende stoffen.

Daarom hebben we in 2021 ons vooral gericht op de vraag hoe wij op korte termijn meer en beter water kunnen produceren. Het is urgent om een versnelling aan te brengen in het realiseren van een duurzame drinkwatervoorziening van de toekomst. We hebben ons in 2021 vooral gericht op onderdeel A en B (zie pagina 20). Hierbij waren naast de keuze van een hybride systeem als eindbeeld, de volgende voortgangsresultaten belangrijk:

- We hebben de scope van het project Berkheide opnieuw vastgesteld. De afgelopen jaren is de winning in dit gebied al opgeschaald. Hierdoor kan Dunea hier circa 1,5 miljoen m³ extra water per jaar leveren. De komende jaren zullen de winningen worden gerenoveerd en zal er aanvullend nog 5,6 miljoen m³ extra drinkwater moeten worden gewonnen.
- Er zijn aanvullende projecten gestart of afgerond voor het verder optimaliseren van het huidige systeem. Er loopt een vergunningaanvraag om al in 2022 tijdelijk 2 miljoen m³ extra drinkwater te kunnen winnen in Meijendel. We zijn weer een stap verder met de realisatie van een grotere overbrugging in Berkheide (zie pagina 37) en van het project mengbedrijf: we passen de huidige voorzuiveringslocatie Bergambacht zo aan dat we ook weer een volwaardig innamepunt hebben aan de Lek. Het eindbeeld van een hybride systeem, dat we

voorzien voor 2040, betekent ook dat we doorgaan met investeringen in en onderhoud van ons huidige systeem (de duinen, rivierwaterleidingen en innameplaatsen). Zo heeft er in 2021 een inspectie van een van onze belangrijkste rivierwaterleidingen plaatsgevonden. In 2022 wordt gekeken of hier verdere acties uit volgen.

- We zetten de realisatie van onze multi-bronnenstrategie voort. De pilot brak water in Scheveningen is gerealiseerd en de pilot Valkenburgse Meer zal in het voorjaar van 2022 gaan draaien. Daarnaast zijn we volop bezig met actief omgevingsmanagement om onze nieuwe bronnen ruimtelijk goed te verankeren in de drukke omgeving.

Aan de onderdelen C en D (zie pagina 20) is in het verslagjaar doorlopend aandacht besteed.

Zaken die onverwacht afweken van onze jaarplannen hadden vooral te maken met de conditie van onze rivierwaterleidingen, en ook op andere plekken zijn we geconfronteerd met assets die tegen het einde van hun levensduur lopen.

In het hoofdstuk Resultaten in 2021 worden voortgang, resultaten en uitdagingen verder toegelicht.

Een fitte organisatie

Voor onze organisatie hebben we vijf koersdoelen vastgesteld, die Dunea in staat moeten stellen om de strategische opgaven met succes aan te gaan en de gestelde doelen te realiseren. Deze koers is vastgesteld in 2020 en bleef in 2021 ongewijzigd.

Koersdoelen

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Uitdagingen voor onze duinen en ons drinkwater*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Klimaatneutraal

We richten ons productieproces zo in dat we geen negatieve bijdrage leveren aan het klimaat.

Ook in de keten, bij de bron en bij de klant zetten we ons in voor duurzaamheid.

Samen voor elke klant

Klanten ervaren Dunea als een vooruitstrevende dienstverlener die met hen meedenkt.

Slim assetmanagement

We hebben een sterke basis maar de veranderende omgeving vereist dat we slimmer worden in het beheren van onze duinen, leidingen en installaties. Dat betekent soms keuzes maken tussen robuustheid en wendbaarheid, denken in scenario's en data zo goed mogelijk benutten.

Investeren in het waarborgen van de leveringszekerheid van drinkwater

Waardevolle duinen

De duinen zijn belangrijk voor waterwinning, natuur en recreatie. Samen met anderen zorgen we dat deze functies in balans blijven. Recreanten weten waar hun water vandaan komt.

Aantrekkelijk werk

Dunea is een fijne werkgever. Onze medewerkers krijgen de ruimte om zich te ontwikkelen en voelen zich uitgedaagd in hun werk. Op de arbeidsmarkt is Dunea een sterk werkgevermerk.

Drie essentiële randvoorwaarden

Fysieke en digitale veiligheid – Innovatie voor en vanuit onze kerntaak – Slim gebruik van data

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Uitdagingen voor onze duinen en ons drinkwater*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Strategische samenwerkingen

Dunea heeft drie belangrijke strategische samenwerkingsverbanden, die ook een bijdrage leveren aan het realiseren van onze missie, visie en strategie.

- **Nationaal Park Hollandse Duinen**

In Nationaal Park Hollandse Duinen werkt Dunea in een kerngroep samen met Staatsbosbeheer, de provincie Zuid-Holland, gemeente Den Haag en het Hoogheemraadschap van Delfland en Rijnland en 53 andere gebiedspartners aan een duurzaam, veerkrachtig en toegankelijk nationaal park, dat de waarde van het gebied voor mens, plant en dier versterkt en vergroot. In 2021 is de officiële status van Nationaal Park Nieuwe Stijl aangevraagd, in mei 2022 is de aanvraag nog in behandeling.

- **Multi-utility**

We zoeken actief de samenwerking met andere partijen, zoals waterschappen en netbeheerders. Dankzij multi-utility samenwerkingen kunnen we in meer projecten op meer plekken efficiënter werken, met minder overlast. Zo hebben we in 2021 de persriolen beheerd voor Hoogheemraadschap Rijnland; met Stedin hebben we een aanbesteding gedaan voor het contracteren van een gezamenlijke aannemer voor werken in de ondergrond; in Structin-verband hebben we samengewerkt bij de aanleg van nutsvoorzieningen voor nieuwbouw. In Leiden hebben we een convenant gesloten met de gemeente en netbeheerder Liander voor betere afstemming en samenwerking in de ondergrond; meer daarover op pagina 52.

- **Dunea Warmte en Koude**

Met Dunea Warmte en Koude gebruiken we het water in ons leidingnet als duurzame bron van verwarming of koeling van nieuwe wijken en gebouwen. Hiermee leveren we een bijdrage aan de energietransitie en creëren we waarde voor onze omgeving. In het verslagjaar zijn hier stappen in gezet, die we toelichten in het hoofdstuk Resultaten - Circulair maken van de hele bedrijfsvoering.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Uitdagingen voor onze duinen en ons drinkwater*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Vooruitblik 2022

In 2022 bouwen we volop verder aan de drinkwatervoorziening van de toekomst. Daarbij leggen we de focus op het versneld uitbreiden van onze capaciteit voor de korte termijn en het verbeteren van onze assets. De verwachting is dat we hierbij een bedrag van ongeveer € 50 miljoen gaan investeren waarvoor ongeveer € 41 miljoen aan externe financiering benodigd is. Daarnaast zullen we ons team versterken met geschikte nieuwe collega's - wat in de huidige markt een uitdaging is. Ook maken wij onze kantoren aantrekkelijker en gereed voor hybride werken.

Voor de uitbreiding van ons huidige systeem moeten in 2022 de benodigde vergunningen worden aangevraagd en voor de ontwikkeling van nieuwe bronnen start een uitgebreid MER- en participatietraject. Verder verwachten we meer inzicht te krijgen in de staat van onze rivierwaterleiding en zijn we volop bezig met diverse pilots.

In 2022 gaan we onze koers evalueren en indien nodig bijstellen. We voeren een nieuwe materialiteitsanalyse uit om te toetsen of onze strategie nog goed aansluit op de belangen van onze stakeholders en waar wij eventueel zaken nog verder kunnen aanscherpen.

Samen meer bereiken voor bewustwording

Water als de gezonde keuze

Gezonde jeugd, gezonde toekomst – dat is het motto van JOGG – en water drinken draagt daaraan bij. Daarom is JOGG-regisseur Cora Zijlstra zo blij met de samenwerking met Dunea. In een van ‘haar’ gemeentes, Lisse, deed een aantal BSO’s mee aan Nationale Kraanwaterdag. Ook heeft zij meegedacht bij de ontwikkeling van Dunea’s waterlessen voor basisscholen.

‘De werkwijze van JOGG is gericht op verbinding: door samen te werken met partners kunnen we meer bereiken. Het JOGG-team in Haarlem, waar ik ook in zit, had goede ervaringen met waterbedrijf PWN. Daarom heb ik contact

gezocht met Dunea. Ik had geluk, want Dunea was op dat moment bezig met het ontwikkelen van waterlessen voor basisscholen. Daar heb ik feedback op mogen geven.’ ‘Tijdens Kraanwaterdag in september ben ik met onze in Haarlem geboren mascotte Druppie naar de deelnemende BSO’s in Lisse gegaan. Het thema dit jaar was kraanwater als sportieve en gezonde dorstlesser. Dat past perfect bij het gedachtegoed van JOGG. Veel kinderen zijn gelukkig al gewend om water te drinken, maar tijdens de puberteit is het vaak niet meer zo cool. Dunea heeft speciaal voor de groep 3 t/m 8 gastlessen en een challenge ontwikkeld. Daarmee wordt op een interactieve manier duidelijk dat ons “gewone” kraanwater eigenlijk heel speciaal is. Leerlingen vinden het ook interessant om met water aan de slag te gaan en proefjes te doen.’ ‘Wat ik mooi vind om te zien is dat de sterke lokale samenwerking heeft geleid tot een regionale samenwerking. En dat wij elkaar ook op landelijk niveau weten te vinden. Samen ben je sterker en kun je meer bereiken.’

JOGG bouwt en faciliteert een netwerk van gemeenten, maatschappelijke organisaties en bedrijven. Samen werken we aan de integrale JOGG-aanpak waarmee we de fysieke en sociale leefomgeving van kinderen, jongeren en hun ouders/verzorgers gezonder maken. De aanpak in de JOGG-gemeenten is gericht op het leggen van verbindingen tussen de school, sport, buurt, welzijn, bedrijfsleven en werk, voor een gezonde omgeving en een gezonde jeugd.

Cora Zijlstra

Coördinator Sport & Bewegen
@ SportSupport Kennemerland |
JOGG-regisseur @ gemeente
Haarlem en Lisse

Stakeholders en materialiteit

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

In dit hoofdstuk lichten we toe wie onze stakeholders zijn en welke onderwerpen voor hen en voor Dunea belangrijk (materieel) zijn.

Onze stakeholders

Dunea heeft de volgende stakeholdergroepen gedefinieerd (in willekeurige volgorde):

- klanten
- medewerkers
- aandeelhoudende gemeenten
- provincies en waterschappen
- partners en leveranciers
- rijksoverheid (toezichthouder)

In onderstaande tabel staat op welke manier, met welke frequentie en met welke uitkomsten wij in 2021 contact hebben gehad met onze stakeholders.

Stakeholder	Vorm van dialoog	Effect van dialoog op Dunea
Klanten	Surveys, klantpanels, klant contact centrum, social media, media, rondleidingen/bezoeken, facturen, vrijwilligersdagen, participatiebijeenkomsten	Input voor verbetering op klantprocessen, reputatiemanagement/ betrouwbaarheid: hoge scores, vrijwilligers werken mee aan duin en water, bewust water gebruik door klanten
Medewerkers	Ondernemingsraad, BOC cyclus, surveys, social media intranet/Arda platform, personeelsmagazine, mederwerkersbijeenkomsten, teamoverleggen, informele activiteiten	Veiligheidscultuur, gemotiveerde en betrokken medewerkers, trots en identiteit

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Stakeholders en materialiteit

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Stakeholder	Vorm van dialoog	Effect van dialoog op Dunea
Aandeelhoudende gemeenten	Reguliere en ad hoc afstemmomenten, aandeelhoudersvergadering, accountmanagement, rondleidingen/bezoeken, strategisch omgevingsmanagement, netwerkbijeenkomsten en stakeholderevents	Goedkeuring op jaarverslag, begroting en tarieven Kostenreductie en minder hinder door slim samenwerken, invulling van de zorgplicht voor drinkwater (bijv met ruimteclaim voor leiding of bron), samenwerking op natuurbeheer en recreatie, verkrijgen vergunningen, opname van drinkwater en natuur in ruimtelijke plannen, Projecten Dunea Warmte & Koude BV, precario en nadeelcompensatie
Provincies en waterschappen	Reguliere en ad hoc afstemmomenten, accountmanagement, rondleidingen/bezoeken, strategisch omgevingsmanagement, netwerkbijeenkomsten en stakeholderevents	Kostenreductie en minder hinder door slim samenwerken, invulling van de zorgplicht voor drinkwater (bijv met ruimteclaim), verkrijgen vergunningen, opname van belang drinkwater en natuur in ruimtelijke plannen en gebiedsdossiers, provinciale milieu verordening etc.
Partners en leveranciers (o.a. netbeheerders, aannemers, ingenieursbureaus, belangengroeperingen, andere terreinbeheerders, vrijwilligers etc.)	Afstemmomenen op operationeel, tactisch en strategisch niveau Accountmanagement Rondleidingen/bezoeken Leveranciers dag Netwerk Blauwe netten IPW (inkoopmanagersoverleg)	Kritische blik op eigen functioneren / werkprocessen, werken volgens de Dunea gedragscode en normen en waarden, samenwerking op multi-utility gebied (via intentieverklaringen/overeenkomsten), verduurzaming in de keten, levering van gevraagde diensten en producten, organisatieontwikkeling inkoopvolwassenheid
Rijksoverheid (toezichthouder)	Reguliere en ad hoc afstemmomenten Accountmanagement, Rondleidingen/bezoeken, strategisch omgevingsmanagement, Vertegenwoordiging via VEWIN, Media	Inbreng in landelijk beleid op gebied van drinkwater en natuur (beleidsnota drinkwater, beleidstafel droogte, delta anapak waterkwaliteit, deltaprogramma, N2000, stikstof etc.), goedkeuring op tarieven, financiële ruimte voor investeringen (beleid WACC), belasting op leidingwater, invulling van de zorgplicht voor drinkwater (bijv met ruimteclaim), normstelling drinkwater, verkrijgen vergunningen / handhaving op lozingsvergunningen, opname van drinkwater en natuur in ruimtelijke plannen

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Stakeholders en materialiteit*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Aanpak materialiteitsanalyse

In 2019 zijn we gestart met een uitgebreide materialiteitsanalyse. De uitkomsten van de materialiteitsanalyse waren belangrijke input voor het vaststellen van onze nieuwe koers in 2020. In 2021 vormden ze ook een belangrijke leidraad voor de verdere invulling van onze strategie. De omstandigheden in het verslagjaar waren vergelijkbaar met die van 2020, dus was er geen aanleiding om de materialiteitsanalyse tussentijds te updaten. De materialiteitsmatrix bleef in het verslagjaar dan ook gelijk aan die van 2020 (een uitgebreide toelichting op de totstandkoming van deze matrix is te vinden in ons jaarverslag over 2020).

De verticale as laat zien welke onderwerpen onze stakeholders het meest relevant vinden voor Dunea. Hoe hoger in de matrix, hoe belangrijker. De horizontale as geeft weer welke onderwerpen volgens onze interne stakeholders de meeste impact hebben op Dunea. Als een onderwerp helemaal rechtsboven in de matrix staat, wil dat zeggen dat het heel belangrijk wordt gevonden. De hoog-materiële onderwerpen staan in het kwadrant rechtsboven:

- 1) Investeren in het waarborgen van de kwaliteit van drinkwater.
- 2) Investeren in 24/7 leveringszekerheid van drinkwater.
- 3) Stimuleren van bewust watergebruik door klanten.
- 4) Actieve(re) rol spelen in omgevingsmanagement op onderwerpen als drukte in grond en waterkwaliteit.
- 5) Reduceren van Dunea's directe en indirecte CO₂-emissies.
- 6) Circulair maken van de gehele bedrijfsvoering.
- 7) Beheren en beschermen van de natuurgebieden.
- 8) Zorgen voor duurzame inzetbaarheid van personeel.

Deze materiële onderwerpen zijn ook de leidraad voor onze verslaglegging. Wij hebben ervoor gekozen om het materiële onderwerp 'biodiversiteit' aan deze lijst toe te voegen: biodiversiteit is essentieel om het ecosysteem in onze duinen te versterken en is daarmee direct gelinkt aan de leveringszekerheid en kwaliteit van drinkwater. In dit jaarverslag belichten we naast deze materiële onderwerpen ook andere onderwerpen, bijvoorbeeld omdat het een wettelijke verplichting is of omdat het gaat om iets waar wij trots op zijn en wat wij via dit verslag graag willen delen met onze stakeholders.

Vervolgstappen

In 2022 gaan we uitgebreid met onze stakeholders in gesprek om onze materiële onderwerpen opnieuw te toetsen. Het betrekken van, luisteren naar en het incorporeren van de perspectieven van stakeholders is voor Dunea essentieel: wij willen relevante duurzame doelen stellen en van onze stakeholders vernemen op welke onderwerpen en domeinen Dunea daadwerkelijk impact (positief of negatief) heeft of kan hebben. In dit traject zullen we ook de financiële materialiteit expliciet meenemen: we willen de impact van de omgeving op het functioneren en presteren van Dunea goed in beeld brengen. Zo vergroten we de samenhang tussen waardecreatie en risico's, en dit helpt ons om doelgerichter te sturen.

Materialiteitsmatrix

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

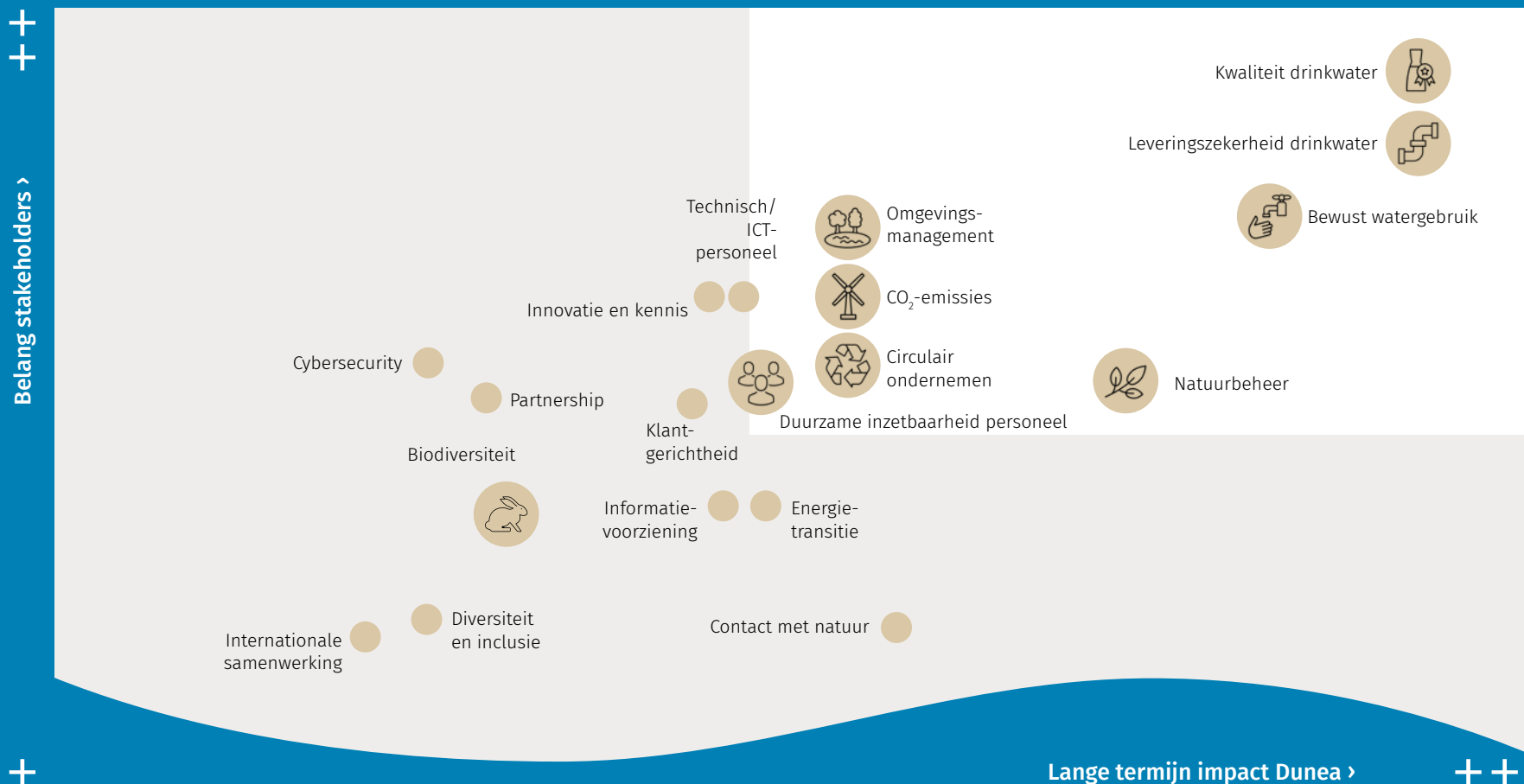
• Stakeholders en materialiteit

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Definities materiële onderwerpen

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Stakeholders en materialiteit*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Investeren in het waarborgen van de kwaliteit van drinkwater

Het groeiende aantal verontreinigingen vraagt om extra investeringen in onze zuiveringen om de drinkwaterkwaliteit zoals vastgelegd in de Drinkwaterwet en het Drinkwaterbesluit in de toekomst te kunnen blijven garanderen.

Investeren in 24/7 leveringszekerheid van drinkwater

Om ook in de toekomst te waarborgen dat er in principe altijd drinkwater uit de kraan komt, spelen we in op veranderingen door te investeren in onze infrastructuur van bron tot kraan.

Stimuleren van bewust watergebruik onder klanten

Drinkwater is een schaars goed. We inspireren onze stakeholders op verschillende manieren om hier bewust mee om te gaan.

Actieve(re) rol spelen in omgevingsmanagement op onderwerpen als drukte in grond en waterkwaliteit

Om ervoor te zorgen dat onze klanten nu en in de toekomst kunnen blijven rekenen op natuurlijk, goed drinkwater en rust en ruimte in de Randstad, zorgt Dunea op een gestructureerde manier voor een steeds betere verbinding met haar omgeving.

Reduceren van Dunea's directe en indirecte CO₂-emissies

In 2025 heeft Dunea haar eigen huis op orde en is als bedrijf klimaat-neutraal: dat wil zeggen dat het proces om drinkwater te produceren en duinen te beheren niet bijdraagt aan klimaatverandering.

Circulair maken van de gehele bedrijfsvoering

Dunea zet in op circulariteit van grondstoffen en materialen.

Beheren en beschermen van de natuurgebieden

Dunea beheert en beschermt de waardevolle duingebieden Solleveld, Meijendel en Berkheide zodat deze blijven zorgen voor waterwinning, biodiversiteit en rust en ruimte/recreatie in de drukke Randstad.

Duurzame inzetbaarheid van personeel

Dunea is een aantrekkelijke werkgever en heeft een werkomgeving waarin aandacht is voor individuele loopbanen die zorgen voor vitale en wendbare werknemers.

Biodiversiteit

In 2025 heeft Dunea netto een positieve impact op de verscheidenheid aan levensvormen binnen het ecosysteem van onze waardevolle duingebieden.

Resultaten in 2021

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

In dit deel van het jaarverslag lichten we de belangrijkste resultaten en ontwikkelingen toe op het gebied van de hoog-materiële onderwerpen.

Onze duinen zijn voor veel Randstad-bewoners een onmisbare plek om te sporten, recreëren en elkaar te ontmoeten.

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Investeren in het waarborgen van de kwaliteit van drinkwater

Onze klanten moeten kunnen vertrouwen op lekker en veilig drinkwater. Dit is samen met leveringszekerheid van drinkwater dé topprioriteit van Dunea. In 2021 hebben we opnieuw stappen gezet om de kwaliteit van ons drinkwater nu en in de toekomst te kunnen garanderen.

De Tapuit, ons bezoekerscentrum in Meijndel, heeft in 2021 een nieuwe inrichting gekregen.

Ons beleid

Het beleid voor het waarborgen van de kwaliteit van het drinkwater is gebaseerd op de drie pijlers meten – zuiveren – preventie. Dunea heeft een risico-gestuurd meetnet. Het ingenomen water uit de oppervlaktewaterbronnen Maas en Lek wordt gemonitord tijdens de voorzuiveringen in Brakel en Bergambacht, voor en na de duinpassage en bij de eindzuiveringen. Op alle punten waar zich risico's kunnen voordoen, wordt het water bemonsterd en geanalyseerd met behulp van geavanceerde apparatuur. Zo monitoren wij continu de waterkwaliteit op wettelijke en bedrijfseigen richtlijnen en gezondheidsparameters. Daarnaast investeren wij in verdere verbetering en vernieuwing van zuiveringstechnieken en -installaties. Ook preventie speelt in het proces een cruciale rol: wat er niet in het oppervlaktewater komt, hoeft er ook niet uit gezuiverd te worden.

KPI's

- Overschrijden drinkwaternormen geproduceerd water.
In 2021 heeft het drinkwater van alle drinkwaterpompstations altijd voldaan aan het drinkwaterbesluit en de drinkwaterregeling. De microbiologische en chemische bewakingsparameters van tabel 1 en tabel 2 van het drinkwaterbesluit zijn niet overschreden.
- Voor een aantal antropogene stoffen in tabel 3 van het drinkwaterbesluit wordt in drinkwater structureel de signaleringswaarde van 1 µg/l overschreden. Voor deze stoffen is door het RIVM individueel een drinkwaterrichtwaarde afgeleid. Voor al deze stoffen bevatte het drinkwater van Dunea concentraties die een factor 100 lager zijn dan de richtwaardes toegestaan door het RIVM.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Voortgang en resultaten in 2021

Drinkwater minder hard

In het verslagjaar hebben we de hardheid van het drinkwater iets verlaagd. Daardoor hoeven klanten bijvoorbeeld minder was- en schoonmaakmiddelen te gebruiken. Dat geeft hun niet alleen meer gemak, het spaart ook kosten en het milieu. Uit gedrag van consumenten blijkt dat zij graag zachter water hebben. De hardheid van het Dunea-drinkwater valt nu in de categorie zacht water, voorheen was het middelhard.

Veilig drinkwater: meten en zuiveren

Monsters coronatijd

In de periodes dat de coronamaatregelen golden, hebben we het nemen van drinkwatermonsters aangepast. De bemonstering bij de klanten thuis hebben we volgens een nieuw proces gedaan. De klanten zijn per brief vooraf geïnformeerd over het bezoek van de medewerker die een monster komt nemen. Daarbij zijn vanzelfsprekend alle veiligheidsmaatregelen in acht genomen.

Verder biedt het Waterlaboratorium klanten de mogelijkheid om binnenshuis watermonsters te nemen en deze te laten analyseren op de aanwezigheid van lood. Aan de hand van deze monsters wordt de eventuele loodconcentratie in het drinkwater gemeten. In 2021 hebben 636 particulieren in ons leveringsgebied 813 monsters genomen om op deze manier te laten onderzoeken.

PFAS

PFAS was in 2021 een actueel thema in onze sector. Ons drinkwater voldoet aan de aangescherpte PFAS-normeringen van het RIVM. Dunea is van mening dat deze stoffen niet thuishoren in drinkwater, vooral omdat zuivering op deze soorten chemische verbindingen in de praktijk erg lastig is. Er bestaan (nog) geen toekomstvast oplossingen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Wij hebben ons daarom in 2021 ingezet voor een krachtiger bronaanpak, om te voorkomen dat PFAS inde bronnen voor drinkwater terechtkomt. PFAS maakt onderdeel uit van onze vaste monitoringprocessen. Zo waarborgen wij de veiligheid van het drinkwater.

Innovatieve zuivering

In 2021 zijn we een pilot gestart voor innovatieve ultrafiltratie (een vorm van membraanzuivering), als integraal onderdeel van ons multi-bronnenprogramma. Meer hierover in het hoofdstuk Leveringszekerheid, onder 'Voortgang multi-bronnenprogramma'.

De tuinbouwriolering Bommelerwaard is begin 2021 in gebruik genomen. In een apart rioolstelsel met een eigen zuiveringsinstallatie wordt afvalwater van de glastuinbouw in de Bommelerwaard afgevoerd en gezuiverd, dankzij een unieke samenwerking tussen Dunea, de tuinders, Waterschap Rivierenland en de gemeente Zaltbommel. In 2021 is hier 206.559 m³ gezuiverd van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen. Een win-winsituatie: tuinders zijn volledig ontzorgd en Dunea ziet direct het effect op de waterkwaliteit. Het afvalwater van deze locatie komt namelijk niet meer terecht in de Afgedamde Maas, vlak bij ons innamepunt.

De zuivering GOBAM – Geavanceerde Oxidatie BergAMBacht – maakt gebruik van ozon en UV-reactoren. In 2021 is deze zuiveringstechnologie geëvalueerd: GOBAM zorgt voor een heel grondige verwijdering van organische microverontreinigingen en medicijnresten. Vanwege de recente opkomst van juist weer andere stoffen, die GOBAM niet verwijdert, is de beslissing over de vervolginvestering uitgesteld.

In het verslagjaar hebben we het prototype van de schmutzpoetser getest: een in eigen huis ontwikkelde robot die de langzame zandfilters (een cruciale stap in het zuiveringsproces) reinigt. In 2022 verwachten we meer duidelijkheid te hebben over de haalbaarheid en het succesvol kunnen toepassen van deze techniek.

Een deel van de installatie voor membraanfiltratie van brak grondwater op productielocatie Scheveningen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Resultaten in 2021*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Ten slotte hebben we een mobiele chloorinstallatie ontwikkeld, als alternatief voor de vaste opstellingen. Met deze mobiele installatie kan bij een fecale besmetting het uitgaande water van een productielocatie centraal en gericht worden gedesinfecteerd. Naar verwachting wordt de mobiele chloorinstallatie medio 2022 gerealiseerd en in gebruik genomen.

Preventie

Ook in 2021 hebben we veel aandacht besteed aan voorlichting en preventie. Zo hebben we onder andere samen met politie en buurtwerkers een campagne gelanceerd over brandkraanvandalisme. Het ongeoorloofd opendraaien van brandkranen kan de drinkwaterkwaliteit negatief beïnvloeden. Verder hebben we bijgedragen aan het tot stand komen van een goede watervergunning voor Chemelot, het chemische-industriepark in Geleen, om de waterkwaliteit in de Maas te verbeteren. Ook hebben we ons actief beziggehouden met de urgentie van PFAS, zie ook het hoofdstuk Trends en ontwikkelingen.

Incidenten en opvolging

De overstromingen in het stroomgebied van de Maas hebben geleid tot heel hoge waterstanden in de Afgedamde Maas. We hebben onze monitoring van de waterkwaliteit in de hoogste staat van paraatheid gebracht. Maar er was geen gevaar voor de kwaliteit van het in te nemen water: er hoefden geen extra maatregelen te worden getroffen.

Tijdens reguliere metingen van onze bronnen kwam een verhoogde concentratie prosulfocarb aan het licht. Door speurwerk en acties van de Belgische overheid is de lozer gevonden en zijn de lozingen beëindigd. Deze chemische stof is in ons zuiveringsproces geheel verwijderd, er was dus geen dreiging voor onze klanten.

Tijdens schoonmaakwerkzaamheden aan de onthardingsreactor in Katwijk in mei 2021 werd een ongewenste vloeistof op de snelfilters geconstateerd. Er is direct en adequaat gehandeld om de stof te isoleren. De drinkwaterproductie is niet in gevaar geweest. Er heeft een uitgebreide evaluatie van de calamiteit plaatsgevonden, die is besproken met het management. Op basis hiervan zijn verbeterpunten benoemd die op korte, middellange en lange termijn worden ingevoerd.

Vooruitblik

In 2022 zetten we onze activiteiten op het gebied van meten - zuiveren - preventie voort en schalen we op indien nodig. Belangrijke accenten zijn:

- preventie en voorkomen van vervuiling van onze bronnen;
 - verder ontwikkelen van onze kennis van membraanzuivering.
- Hierop gaat Dunea de komende jaren meer inzetten (zie ook het hoofdstuk over onze strategie).

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Investeren in 24/7 leveringszekerheid van drinkwater

Onze klanten moeten kunnen vertrouwen op de beschikbaarheid van drinkwater. Op elk moment van de dag, 7 dagen per week. Om deze leveringszekerheid te kunnen blijven garanderen, investeren we in onze bestaande bronnen, in nieuwe bronnen en in uitbreiding en onderhoud van leidingen en productielocaties.

Ons beleid

Ons beleid voor leveringszekerheid is er enerzijds op gericht om op korte en middellange termijn het huidige drinkwatersysteem in stand te houden. Daarbij zetten we in op kwantiteit en kwaliteit om leveringszekerheid en -continuïteit te waarborgen. Anderzijds is het beleid gericht op het ontwikkelen en op de langere termijn in gebruik nemen van nieuwe bronnen.

KPI's

- Aantal administratieve aansluitingen: 653.694.
- Aantal liter drinkwater gebruikt (afzet): 75.459 miljoen m³.
- OLM (ondermaatse leveringsminuten): 13,3 minuten.*

Voortgang en resultaten in 2021

Uitbreiding bestaande winningen

Berkheide

Programma Berkheide is gericht op de optimalisatie van bestaande winningen en natuurherstel in het duingebied Berkheide. Dit duingebied biedt nog ruimte om binnen de provinciale vergunning meer water te winnen. Dat is belangrijk gezien de stijgende drinkwatervraag. De eerste projecten zijn in 2021 afgerond en leveren al vanaf mei structureel een extra capaciteit van circa 1,5 miljoen m³. De overige projecten moeten in 2026 gereed zijn om aan de toekomstige vraag te kunnen blijven voldoen.

* Over de periode juni 2020 tot en met december 2021 is onvoldoende geverifieerde informatie beschikbaar om de ondermaatse leveringsminuten nauwkeurig te bepalen. De gerapporteerde getallen voor 2020 en 2021 zijn deels gebaseerd op een extrapolatie van data over de periode januari 2020 tot en met mei 2020 (OLM 2020) en de periode januari 2015 tot en met december 2019 (OLM 2021).

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Tijdelijk extra winnen

Omdat de uitbreiding via het programma Berkheide niet voldoende is voor de bijgestelde bevolkingsgroeioprognose, hebben we in 2021 de aanvraag voorbereid voor de provincie om vanaf 2022 circa 2 miljoen m³ drinkwater extra diep te mogen winnen in Meijendel. Dit gaat om een tijdelijke uitbreiding boven de nu vergunde capaciteit in dit duingebied.

Oplevering spoelwaterverwerking

Ook het terugdringen van productie- en distributieverliezen draagt bij aan leveringszekerheid. In dit kader lopen er twee grote multidisciplinaire projecten voor de vernieuwing van de spoelwaterverwerkingsinstallaties, in Scheveningen en in Katwijk. De spoelwaterverwerkingsinstallatie in Scheveningen was in 2021 technisch gereed en is in bedrijf genomen. Niet alleen worden daarmee onze reststromen verminderd (zie ook het hoofdstuk Circulair maken van de gehele bedrijfsvoering), maar ook hebben we de grond gesaneerd waar voorheen het zanddepot was. De oude spoelwaterplassen hebben we landschappelijk heringericht als natuurvriendelijke infiltratieplassen, waar meer biodiversiteit in het duinlandschap kan ontstaan.

Nieuwe stappen in het multi-bronnenprogramma

Overbrugging Berkheide

Het project Overbruggingscapaciteit is onderdeel van ons multi-bronnenprogramma. Dit programma helpt de zekerheid van waterlevering te vergroten in geval van tegenslag. In de duinen bevindt zich een voorraad zoet water. Deze wordt continu aangevuld met voorgezuiverd rivierwater. Op momenten dat de aanvoer van rivierwater is onderbroken, wordt deze voorraad gebruikt om drinkwater te maken. Deze voorraad is beperkt, maar wel steeds vaker nodig. Met het project Overbruggingscapaciteit wil Dunea de (diepe) strategische voorraad zoet grondwater dusdanig vergroten dat we een langere periode zonder aanvoer van

rivierwater kunnen overbruggen. In het verslagjaar is voor de overbrugging Berkheide de scope definitief vastgesteld. Daarmee zijn de voorbereidingen gestart. Eind 2021 zijn de eerste stappen gezet in het ontwerpproces.

Mengbedrijf krijgt verder vorm

In 2020 is Dunea gestart met de voorbereidingen voor het mengbedrijf: we maken van ons noodinnamepunt aan de Lek een volwaardig innamepunt. In 2021 zijn diverse verkenningen uitgevoerd van de technische staat van de assets. Via een aanbestedingsprocedure hebben we een adviseur gecontracteerd, waarna we zijn gestart met het ontwerp.

EU LIFE pilot Freshman met brak grondwater

In Scheveningen doet Dunea onderzoek naar de inzet van brak grondwater. In 2021 hebben we hier mooie voortgang geboekt. De projectvoorbereidingen zijn afgerond, de benodigde vergunningen zijn verkregen, er zijn twee winputten en acht waarnemingsputten aangelegd, de zuiveringsinstallatie is geplaatst in de benodigde behuizing en kabels en leidingwerk zijn aangelegd. Dit alles ondersteund door communicatie, onder andere met een website, film en informatieborden ter plaatse. In oktober hebben de eerste proefonttrekkingen voor de vergunning plaatsgevonden. Sinds januari 2022 zijn we een kleine stroom brak water aan het zuiveren met membraantechnologie om er drinkwater van te maken.

Op pagina 64 vertelt Teun van Dooren van KWR over de mijlpalen in deze pilot.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Pilot Valkenburgse Meer

Het Valkenburgse Meer is een kansrijke nieuwe drinkwaterbron voor Dunea: het oppervlaktewater is van goede kwaliteit en voldoende beschikbaar. Bovendien is de transportafstand naar productielocatie Katwijk en de duinen maar vijf kilometer. Dat scheelt energieverbruik en beperkt het risico op verstoring van de aanvoer.

Voor deze pilot is een locatie gevonden vlak bij het Valkenburgse Meer. In 2021 is hiervoor de omgevingsvergunning verleend. De monitoring van de kwaliteit van het oppervlaktewater is opgestart. Samen met het Hoogheemraadschap Rijnland zijn we een onderzoek gestart naar de beschikbaarheid van water op deze locatie. Verder heeft Dunea inspraak geleverd op diverse ruimtelijke plannen. Dit gehele proces verliep langzamer dan we hadden ingeschat. Daardoor kan de pilothal pas in 2022 worden opgeleverd. Om geen kostbare tijd te verliezen, hebben we de ultrafiltratie-unit die in de pilothal zou komen, tijdelijk op Bergambacht geplaatst. Zo kunnen we met rivierwater deze installatie alvast testen en goed inregelen. Bijkomend voordeel is dat ultrafiltratie ook een van de mogelijke opties is om op termijn de voorzuivering van Bergambacht mee te vervangen.

De basis: onze leidingen en installaties

Inspectie en onderhoud

We besteden veel aandacht aan het inventariseren van risico's in ons drinkwatersysteem en het op basis hiervan programmeren van maatregelen. Voor het voorspellend onderhoud zetten we steeds vaker slimme technologieën in. Zo maken we gebruik van sensoren in de hogedrukpompen in Bergambacht voor het monitoren van de conditie, in-line camera-inspecties van de ruwwatertransportleidingen en temperatuursensoren in het distributienet. In 2021 hebben we voor onze ruwwatertransportleidingen, die het voorgezuiverde rivierwater van Bergambacht naar de infiltratiegebieden transporteren, een concreet

Het Valkenburgse Meer bij Katwijk.

Dunea heeft hier een proefopstelling gebouwd om te onderzoeken welke zuivering nodig is om het meer in de toekomst te kunnen gebruiken als bron voor drinkwater.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

inspectieprogramma voor de komende jaren opgesteld en is een eerste in-line inspectie uitgevoerd.

Lekkage in Bergambachtleiding

Begin 2021 was er een lek in de leiding die voorgezuiverd rivierwater vanaf Bergambacht naar onze duingebieden in Katwijk brengt. Samen met betrokken stakeholders, waaronder gemeente Krimpenerwaard, Hoogheemraadschap Schieland Krimpenerwaard, Omgevingsdienst Midden-Holland en Oasen, hebben we een calamiteitenorganisatie opgezet. In dit soort situaties is samenwerking met de omgeving cruciaal om snel en adequaat te kunnen handelen. Voor onderzoek en reparatie moest deze Bergambachtleiding (BAL), die een doorsnede heeft van 1 meter 60, tijdelijk uit bedrijf worden genomen. Binnen Dunea hebben we meteen opgeschaald naar de calamiteitsstatus. Het verhelpen van het lek vergde een zorgvuldige voorbereiding en planmatige aanpak: niet alleen vanwege de complexe reparatie op 5 meter diepte, maar ook omdat de leveringszekerheid niet in gevaar mocht komen en de duinnatuur geen nadelige gevolgen mocht ondervinden. Het natte voorjaar zorgde ervoor dat we de achterstanden relatief snel konden inhalen, zodat de infiltratieplassen in de duinen en het grondwaterpeil toch volledig op peil kwamen. De uiteindelijke impact van het lek is beperkt gebleven: de leiding is relatief snel gerepareerd, de infiltratieplassen waren vóór de start van het broedseizoen weer aangevuld en er was geen acute dreiging van een drinkwatertekort. We hebben het incident geëvalueerd en verbeterpunten geborgd in onze processen en draaiboeken.

Nieuwe drinkwaterleiding in Noordwijk

In augustus 2021 zijn we gestart met fase twee van de aanleg van een nieuwe drinkwatertransportleiding in Noordwijk. Wegens de bouw van nieuwe woningen en de toename van bedrijven in de regio, is het nodig het bestaande leidingnet uit te breiden. Naar verwachting duren de werkzaamheden tot mei 2022. Fase drie en vier zijn in voorbereiding.

Alle onderhoud op 1 moment

In week 46/47 van 2021 hebben we de geplande innamestop benut om vanuit diverse disciplines onderhoud te plegen aan onze drinkwaterinstallaties, leidingen en onze duingebieden. Daarmee zorgen we ervoor dat de leveringszekerheid niet in het gedrang komt.

Mijlpalen automatisering Katwijk

In het verslagjaar is de laatste fase afgerond van het vernieuwen van de automatisering van de zuiveringsprocessen op locatie Katwijk. Met deze verbetering, een grootschalige operatie waar wij sinds 2018 aan hebben gewerkt, zijn de communicatienetwerken gemoderniseerd, met aandacht voor redundantie om mogelijke verstoringen te kunnen opvangen, wat de leveringszekerheid verbetert.

Procesverbetering langzame zandfilters

Daarnaast is een project gestart voor het verbeteren van de processen van de langzame zandfilters in Katwijk. Doel hiervan is het waarborgen van de juiste filtratiesnelheden en het instellen van een droogvalbeveiliging. Ook worden voorheen handmatige handelingen geautomatiseerd en komt er een ringleiding voor de aanvoer langs alle filtergebouwen. Deze ringleiding zal in 2023 operationeel zijn.

Vooruitblik

In 2022 gaan we verder met de projecten en maatregelen die de leveringszekerheid van drinkwater nu en in de toekomst moeten veiligstellen. Omdat er steeds meer water naar de duinen moet worden getransporteerd komt er ook steeds meer druk op het rivierwatersysteem, terwijl de rivierwater-assets tegelijkertijd verouderen. In 2022 gaan we op basis van resultaten van inspecties concrete plannen maken om te zorgen dat ons rivierwatersysteem weer robuust is voor de periode tot 2040.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Wat vinden onze klanten?

Dunea heeft drinkwaterkwaliteit en leveringszekerheid als hoogste prioriteit. Dat vloeit niet alleen voort uit onze wettelijke plicht als drinkwaterleverancier, maar vooral uit onze focus op onze klanten. Hoe beoordeelden zij ons in het verslagjaar?

Het drinkwater van Dunea scoorde in 2021 een 8,4, waarbij smaak en beschikbaarheid volgens klanten het belangrijkste zijn. Het belangrijkste en meest passend voor Dunea vinden klanten onze betrouwbaarheid.

De overall klanttevredenheid kwam in 2021 uit op een 8,0. Dit is hetzelfde cijfer als in 2020. Storingen worden goed verholpen, monteurs scoren gemiddeld een 9,3 op klantvriendelijkheid. De klantenservice, die de storingen aanneemt, scoort een 9,1.

In 2021 hebben we verbeteringen doorgevoerd in onze dienstverlening, waaronder maandelijks factureren en gemakkelijker inloggen in MijnDunea op onze website. Klanten vinden het gemakkelijk om hun zaken bij Dunea te regelen, blijkt uit de CES* van 1,6. Onze doelstelling is een CES van 2,0 of lager. Ook zien we een toename van het aantal klanten dat hun zaken regelt via MijnDunea.

Ook hebben we ons klachtenproces aangepast omdat we merkten dat we de aangescherpte afhandeltijd (80% van de klachten afhandelen in maximaal 5 werkdagen) niet konden waarmaken. Aanpassingen hebben betrekking op de manier van registreren, rapporteren en doorzetten van klachten naar andere afdelingen. Door het aantal schakels te verminderen, kunnen we klachten sneller afhandelen.

* CES staat voor Customer Effort Score. Met deze score geven klanten aan hoeveel moeite heeft zij hebben moeten doen om zaken te regelen met Dunea (schaal, 1: zeer weinig moeite → 5: zeer veel moeite).

Voor 2022 hebben we de volgende doelen gesteld:

- Algehele klanttevredenheid: een 7,8 of hoger.
- Klanttevredenheid klantprocessen: een 8,0 of hoger.
- CES: 2,0 of lager.
- Afhandeltijd klachten: 80% afgehandeld binnen 5 werkdagen.

Dit willen we bereiken door onder andere de volgende verbeteringen:

- een tarievencalculator op de website;
- een zakelijk klantportaal voor klanten met veel aansluitingen;
- de implementatie van nieuwe CCS- en CRM-functionaliteiten;
- meteropname met beeldherkenning;
- sociaal maatschappelijk incasseren;
- verbetering van de klantreis Storing en Onderhoud.

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Stimuleren van bewust watergebruik door klanten

Om onze strategische doelstellingen te realiseren, moeten we niet alleen kijken naar de waterproductie, maar ook naar het watergebruik. Als iedereen bewust omgaat met water, kunnen we vraag en aanbod beter in balans brengen. In het verslagjaar hebben we daar veel aan gedaan.

Bij meer dan **200 openbare tapkranen** in ons leveringsgebied kunnen voorbijgangers gratis hun flesje vullen met kraanwater.

Ons beleid

Dunea voert actief beleid om particuliere en zakelijke klanten bewust te maken van hun watergebruik. Daarmee stimuleren we gezond gedrag door het drinken van voldoende water, helpen we klanten om waar mogelijk water besparen en geven we informatie over maatregelen die klanten zelf kunnen nemen om de waterkwaliteit te waarborgen. Dit beleid krijgt uitdrukking op verschillende manieren, van digitale watermeters tot communicatie met tips en adviezen. Verder spelen we een actieve rol in de ruimtelijke ontwikkeling, onder andere bij de totstandkoming en renovatie van (nieuwe) woonwijken. Zo kunnen we al aan de tekentafel meedenken over bewust watergebruik. Integratie in de bouw betekent gemak en comfort voor de consument en een duurzamer watergebruik.

KPI's

In 2021 was het beleid voor bewust watergebruik nog voornamelijk kwalitatief. Het programma Bewust en Duurzaam Watergebruik (zie onder Voortgang en resultaten in 2021) zal passende KPI's opleveren, aan de hand waarvan we ook kunnen gaan rapporteren.

Voortgang en resultaten in 2021

Programma Bewust en Duurzaam Watergebruik

Aan het einde van het verslagjaar is het programma Bewust en Duurzaam Watergebruik gestart. Dit programma stimuleert bewust en duurzaam drinkwatergebruik onder particuliere en zakelijke klanten om zo de sterk toenemende druk op de watervoorziening en het watersysteem te verlichten en daarnaast bij te dragen aan diverse duurzaamheidsopgaves van Dunea. Vanaf 2022 kunnen we rapporteren over de voortgang.

Samenwerken aan waterbesparende innovaties: 50 literhuis

Om waterbesparingsinnovaties te stimuleren, zijn Dunea, Arcadis en VPDelta in 2021 gestart met challenges gericht op het '50-literhuis'. Scholieren, studenten, ondernemers en startups worden uitgedaagd om mee te denken over wat er nodig is om te komen tot een huishouden waarin elke bewoner maximaal vijftig liter drinkwater per dag gebruikt. Tegelijkertijd dragen de challenges bij aan bewustwording rondom waterverbruik. De beste ideeën worden in de praktijk getest in het fieldlab The Green Village in Delft, waar Dunea zich als onderzoekspartner aan heeft verbonden. Hier staan proefwoningen en proefopstellingen waar innovaties kunnen worden getoond en getest op het gebied van de energie- en watertransitie en klimaatadaptatie.

De eerste ondernemerschallenge vond plaats in het verslagjaar. Deze is gewonnen door de

heer Pim Wijnakker uit Den Haag. Hij bedacht het regenwatertoilet, dat hij een jaar lang mag testen in een van de bewoonde huizen van The Green Village. Op de tweede plaats eindigde de heer Dick Breederveld met de Plassen Wassen Combinatie en als derde eindigde de heer John van de Wetering met de Rainmate. De top drie wordt opgenomen in het portfolio van VPDelta, en de uitvinders krijgen een jaar lang twee uur per maand advies van experts van de betrokken partners.

Wim Drossaert, jurylid namens Dunea: 'Het winnende systeem bespaart potentieel 30% kraanwater, is goed opschaalbaar en kan zowel worden toegepast in nieuwe als bestaande bouw. Dat kan onze regio helpen om ook in de toekomst voldoende water te hebben voor de sterk groeiende bevolking.'

Initiatieven gericht op onze particuliere en zakelijke klanten

In 2021 hebben we regelmatig gecommuniceerd met particuliere en zakelijke klanten om het bewust omgaan met drinkwater te stimuleren.

Initiatieven gericht op particuliere klanten waren onder andere:

- De Challenge Slim Watergebruik, waarbij we basisschoolleerlingen uit groep 7 en 8 hebben uitgedaagd om te brainstormen over slimme oplossingen om water te hergebruiken en te besparen. Op die manier willen we het bewustzijn vergroten.
- De Nationale Kraanwaterdag, met dit jaar als thema 'water als gezonde dorstlesser'. Er deden 61 basisscholen en 14 BSO's mee in ons afzetgebied, een record. Zo'n 210.000 kinderen tussen 4 en 12 jaar volgden digitale lessen over waar hun drinkwater vandaan komt en waarom het een gezond alternatief is voor zoete dranken.
- Tijdens de dertigste Leiden Marathon heeft Dunea aan alle deelnemers verfrissend duinwater uitgedeeld op meerdere waterpunten langs het parcours.
- Aan het begin van de zomervakantie hebben we onze klanten met een communicatiecampagne op het belang van kranen doorspoelen na de vakantie ter voorkoming van legionellabesmetting.

Initiatieven gericht op de zakelijke markt waren onder andere:

- De waterscan, waarmee wij grootverbruikers in ons leveringsgebied inzicht geven in hun waterverbruik. Op basis van de scan gaan we met hen in gesprek om te kijken waar mogelijkheden liggen voor hergebruik of besparing.
- De verdere uitrol van digitale watermeters voor zakelijke klanten is achter de schermen voorbereid.
- Een samenwerking met Duinrell, gericht op het besparen van water en energie en de ontwikkeling van ecolodges in het recreatiepark.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Bewust omgaan met water in ruimtelijke ontwikkeling

Nieuw: de waterbespaarplaat

Samen met de gemeente Katwijk, het Hoogheemraadschap van Rijnland, Bouwfonds Gebiedsontwikkeling, Hydraloop en Mijn Waterfabriek heeft Dunea de mogelijkheden in kaart gebracht van een 'waterbespaar-klaar' nieuwbouwhuis. Een van de uitgangspunten is dat de bewoner zelf kan kiezen of en in welke mate hij het waterbesparende systeem gebruikt. Het bedachte concept heet de 'waterbespaarplaat.' De waterbespaarplaat draagt bij aan het realiseren van drinkwaterbesparende oplossingen in woningen tot maar liefst vijftig liter per persoon per dag. Het ontwerp is vergelijkbaar met een grondplaat in de meterkast: alle leidingen voor het water komen samen op één plek. Van daaruit lopen leidingen naar ruimtes met watergebruik, zoals het toilet, de wasmachine of de buitenkraan. Daarbij kan bijvoorbeeld water van de douche (via een zuivering) naar het toilet of de wasmachine worden geleid. Voor deze toepassingen is niet per se drinkwaterkwaliteit nodig. Door opgewarmd water te hergebruiken, kan ook nog eens energie worden bespaard. In het vakblad De Installateur heeft in 2021 een groot artikel gestaan over de waterbespaarplaat.

Gemeenten overtuigd van belang waterbewustzijn

We merken dat steeds meer gemeenten waterbesparing als voorwaarde zien voor de ontwikkeling van woonwijken. Dat geldt voor zowel nieuwbouw als voor renovatie van bestaande bouw. Daarbij wordt er dus breder gekeken dan alleen klimaat-adaptief bouwen: steeds vaker wordt de verbinding gelegd met waterbewust bouwen.

In november 2021 hebben twaalf gemeenten in de regio Delfland, Dunea, Evides en het Hoogheemraadschap van Delfland een samenwerkingsovereenkomst getekend over klimaatadaptatie, waarin ook waterbewustzijn wordt meegenomen.

Ook is Dunea partner van het convenant klimaatadaptief bouwen van de provincie Zuid-Holland. Bij de evaluatie dit jaar heeft ook waterbesparing een plek gekregen in het convenant.

Vooruitblik

In 2022 blijven we ons met het programma Bewust en Duurzaam Watergebruik inzetten om nieuwe oplossingen te ontwikkelen op het gebied van techniek en communicatie. Concrete plannen zijn:

- voortzetten van het lobbytraject voor het opnemen van waterbewustzijn in bouwnormen;
- verder uitrollen van de Waterscan voor onze zakelijke klanten;
- realisatie van het 50-literhuis bij The Green Village;
- lancering van een toolbox met oplossingen op het gebied van bewust en duurzaam drinkwatergebruik, benodigde investering, impact op drinkwaterverbruik et cetera. Met de toolbox willen we de mogelijkheden op een overzichtelijke manier presenteren, in de eerste plaats aan gemeenten en projectontwikkelaars;
- ontwerp van de wijk van de toekomst met water als leidend inrichtingsprincipe in samenwerking met Netwerk Afvalwaterketen Delfland en Netwerk Schoon en Gezond Water;
- benutten van waterbesparingskansen in onze eigen kantoren.

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Reduceren van Dunea's directe en indirecte CO₂-emissies

Vanuit ons koersdoel Dunea klimaatneutraal sturen wij op het reduceren van directe en indirecte CO₂-emissies. Het terugbrengen van deze emissies is cruciaal om te opereren in harmonie met de natuur en om onze organisatie toekomstbestendig te maken.

Op al onze locaties zijn in 2021 laadpalen voor elektrische auto's geplaatst. Ze kunnen voor bedrijfsauto's en voor privé-auto's van medewerkers worden gebruikt.

Ons beleid

Sinds 2017 berekent Dunea jaarlijks haar CO₂equivalenten-voetafdruk volgens het GHG-protocol. Wereldwijd is dit een van de meest gebruikte methodes om de CO₂-voetafdruk van een organisatie te bepalen. Volgens dit protocol moeten ook indirecte emissies (upstream- en downstream-activiteiten) worden meegenomen in de berekening. Daarom kijkt Dunea naar de hele keten, waaronder ook ingekochte elektriciteit, chemicaliën en woon-werkverkeer van onze medewerkers. Het kwantificeren van onze voetafdruk helpt ons om gerichte CO₂-reductiemaatregelen te treffen. We gebruiken de jaarlijkse berekening ook om de daadwerkelijke voortgang van de lopende CO₂-reductiemaatregelen te meten.

De Nederlandse drinkwaterbedrijven maken voor het berekenen van de CO₂-voetafdruk ook gebruik van de praktijkcode PCD11:2020 van het KWR. Met deze praktijkcode wil de drinkwatersector de berekening formaliseren wat moet leiden tot meer uniformiteit en consistentie in de berekeningswijze.

KPI's

Onze doelstellingen voor 2025 zijn:

- 70% afname van scope 1-emissies in 2025 ten opzichte van 2019;
- 100% afname van scope 2-emissies vanaf 2020 (inkoop groene energie);
- 25% afname van scope 3-emissies in 2025 ten opzichte van 2019;
- 100% compenseren resterende scope 1- en beïnvloedbare scope 3-emissies.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Voortgang en resultaten in 2021

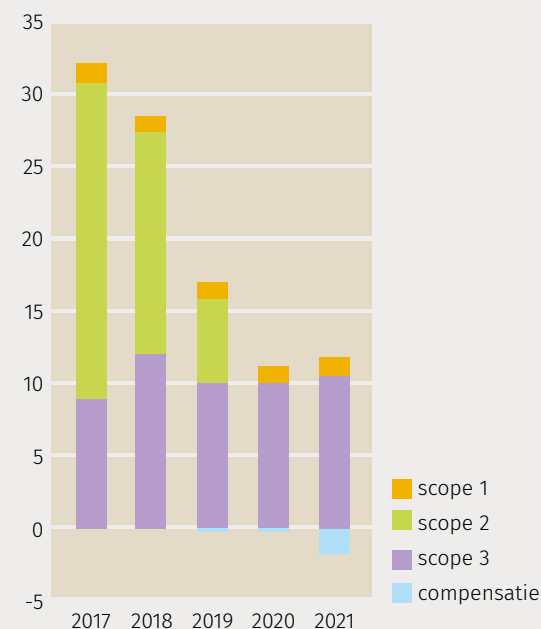
Onze CO₂-voetafdruk kwam eind 2021 uit op 11.855 ton CO₂-eq zonder compensatie en 10.339 ton CO₂-eq met compensatie. Hiervan zijn 1.272 ton CO₂-eq directe scope 1-emissies (voornamelijk aardgasverbruik en zakelijk transport bedrijfsvoertuigen), 0 ton CO₂-eq indirecte scope 2-emissies (door inkoop groene energie via 'garantie van oorsprong' certificaten) en 10.583 indirecte scope 3-emissies (voornamelijk gebruik chemicaliën om water te zuiveren). Met deze voetafdruk komt de emissiefactor van het door Dunea geleverde water op 0,14 kg/m³ zonder compensatie en op 0,12 kg/m³ met compensatie.

In Figuur 1 is de CO₂-voetafdruk van Dunea getoond van 2017 tot en met 2021, waarbij per jaar de voetafdruk is weergegeven zoals in het jaar erna gerapporteerd (dus bij nieuwe inzichten wordt de klimaatvoetafdruk van voorgaande jaren niet achteraf gecorrigeerd). Zoals te zien in Figuur 1 is met name de uitstoot van scope 2-emissies in de loop van de jaren verlaagd door inkoop van groene elektriciteit. Scope 3-emissies zijn in 2021 toegenomen door poederkooldoseringen voor onderzoek naar verwijdering van nieuwe opkomende stoffen.

CO₂-beprijzing

Om gericht te sturen op klimaatimpact is binnen het samenwerkingsverband Blauwe Netten het advies gekomen om in de drinkwatersector CO₂-beprijzing in te voeren. Hierdoor wordt CO₂-uitstoot als kostenpost meegenomen in calculaties en worden alternatieven met een lagere uitstoot naar verhouding goedkoper. Dunea heeft zich in het verslagjaar hieraan gecommitteerd, wat het volgende inhoudt:

- een gezamenlijk gedragen voorstel voor de invoering van een sector-brede CO₂-prijs van €100/ton CO₂;
- een ingroeimodel waarin vanaf 2023 minimaal de dan geldende CO₂-prijs wordt gehanteerd;

CO₂-voetafdruk Dunea (kton CO₂-eq)

- deelname aan de 'Community of Practice' (CoP) CO₂-beprijzing onder leiding van MVO-Nederland om kennis te ontwikkelen en het lerend vermogen van de sector te versterken.

Uiterlijk in 2023 gaan we binnen Dunea volledig over op het bedrijfsbreed beprijzen van CO₂ met de dan geldende CO₂-prijs. Tot 2023 gaan we pilots uitvoeren en de impact op besluitvorming en begroting evalueren. Eind 2021 is hiervoor een werkgroep geformeerd en inmiddels zijn we al gestart met de eerste pilots om CO₂-beprijzing in de praktijk te brengen en er ervaring mee op te doen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

1.551 ton CO₂ gecompenseerd

2021 was het eerste jaar dat we onze (directe) scope 1- en beïnvloedbare (indirecte up- en downstream) scope 3-emissies hebben gecompenseerd door te investeren in emissiereductieprojecten. We geven de voorkeur aan initiatieven die raakvlakken hebben met duin en water. In 2021 hebben we 1.551 ton CO₂ gecompenseerd door inzet van 'Gold Standard' credits afkomstig van een waterproject in Sierra Leone.

Gebruik HVO-brandstof uitgebreid

Dunea was in 2020 het eerste drinkwaterbedrijf in Nederland dat een pilot deed met HVO-100, een duurzaam brandstofalternatief voor diesel. De noodstroomaggregaten op onze locaties Monster en Scheveningen draaien eind 2021 voor de helft op HVO-100.

Uitrol elektrisch wagenpark

Voor wat betreft de overgang naar een volledig elektrisch wagenpark zaten we eind 2021 op 28% en reden er 42 elektrische wagens rond voor Dunea (eind 2020: 16% - 24 wagens). Daarmee hebben we onze doelstelling van 40% niet gehaald. Vanwege de coronamaatregelen hebben Dunea-wagens minder kilometers gereden. Het MT heeft het wagenparkbeheer daarom verzocht om tijdelijk te wachten met het vervangen van wagens die rijden op fossiele brandstof door een elektrische variant. We gaan vanaf 2022 weer starten met het vervangen en het doel van 2025 blijft haalbaar: een volledig elektrisch wagenpark. We laten het tussentijdse doel (40% elektrisch) staan voor eind 2022. Op alle Dunea-locaties zijn inmiddels in totaal 98 laadpalen operationeel.

In 2021 zijn we ook begonnen met een pilot om drie monteursbussen als tussenoplossing te laten rijden op HVO-100 biobrandstof. De voorlopige resultaten zijn positief. In 2022 gaan we deze pilot evalueren; bij een positieve uitkomst zullen de overige 23 monteursbussen ook overgaan op HVO.

Eigen opwek groene energie blijft achter

Sinds 2020 is Dunea volledig overgegaan op het inkopen van groene energie middels garantie van oorsprong certificaten. Ook heeft Dunea de ambitie om eind 2025 14% van de groene energie zelf op te wekken met zonnepanelen. Na evaluatie is gebleken dat we na afronding van het lopende project zonnepanelen in 2022 maximaal 8% gaan opwekken.

Het blijkt lastig om geschikte nieuwe locaties vinden (vanwege de kwaliteit van daken en het matchen van vraag en aanbod van energie). Om het doel van 2025 nog te kunnen halen gaan we in 2022 opnieuw een haalbaarheidsonderzoek uitvoeren om geschikte locaties voor eigen opwek te vinden.

Vooruitblik

Voor 2022 en verder hebben we concrete plannen om onze CO₂-emissies (in scope 1, 2 en 3) verder terug te dringen. Dat doen we door de in 2021 ingezette verbeteringen verder door te voeren, waarbij we vooral focussen op het terugdringen en het verduurzamen van ons energieverbruik. Zo gaan we over tot implementatie van energiebesparende maatregelen uit het EED-auditrapport van 2020, die zijn gericht op het besparen van 8% van het totale energieverbruik van 2019. Bij het afsluiten van het nieuwe huurcontract voor kantoor Zoetermeer hebben we afspraken dat er in 2022 ca. 168 zonnepanelen worden geplaatst op het dak en dat de TL-verlichting in het kantoor vervangen zal worden door LED-verlichting.

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Circulair maken van de gehele bedrijfsvoering

Om onze duurzaamheidsprestaties te verbeteren en ons koersdoel Dunea klimaatneutraal te realiseren, hebben we in 2021 verdere stappen gezet in het circulair maken van onze bedrijfsvoering. In dit hoofdstuk lichten we de belangrijkste stappen toe.

De vernieuwde spoelwaterverwerking op onze productielocatie in Scheveningen.

Spoelwater wordt hier gefilterd en teruggebracht in het zuiveringsproces.

Ons beleid

Het beleid op het gebied van circulariteit richt zich op het hergebruiken van onze rest- en afvalstromen van het maken van drinkwater. We kijken niet alleen naar onze productieprocessen, maar ook naar het circulair maken van processen en faciliteiten binnen onze organisatie. Ook is circulariteit een vast element in onze aanbestedingen. Waar mogelijk sluiten wij de keten om zo duurzaamheidswaarde te creëren; daarnaast hebben we met Aquaminerals en Dunea Warmte & Koude een deelneming en een dochterbedrijf die zich hier volledig toegewijd voor inzetten.

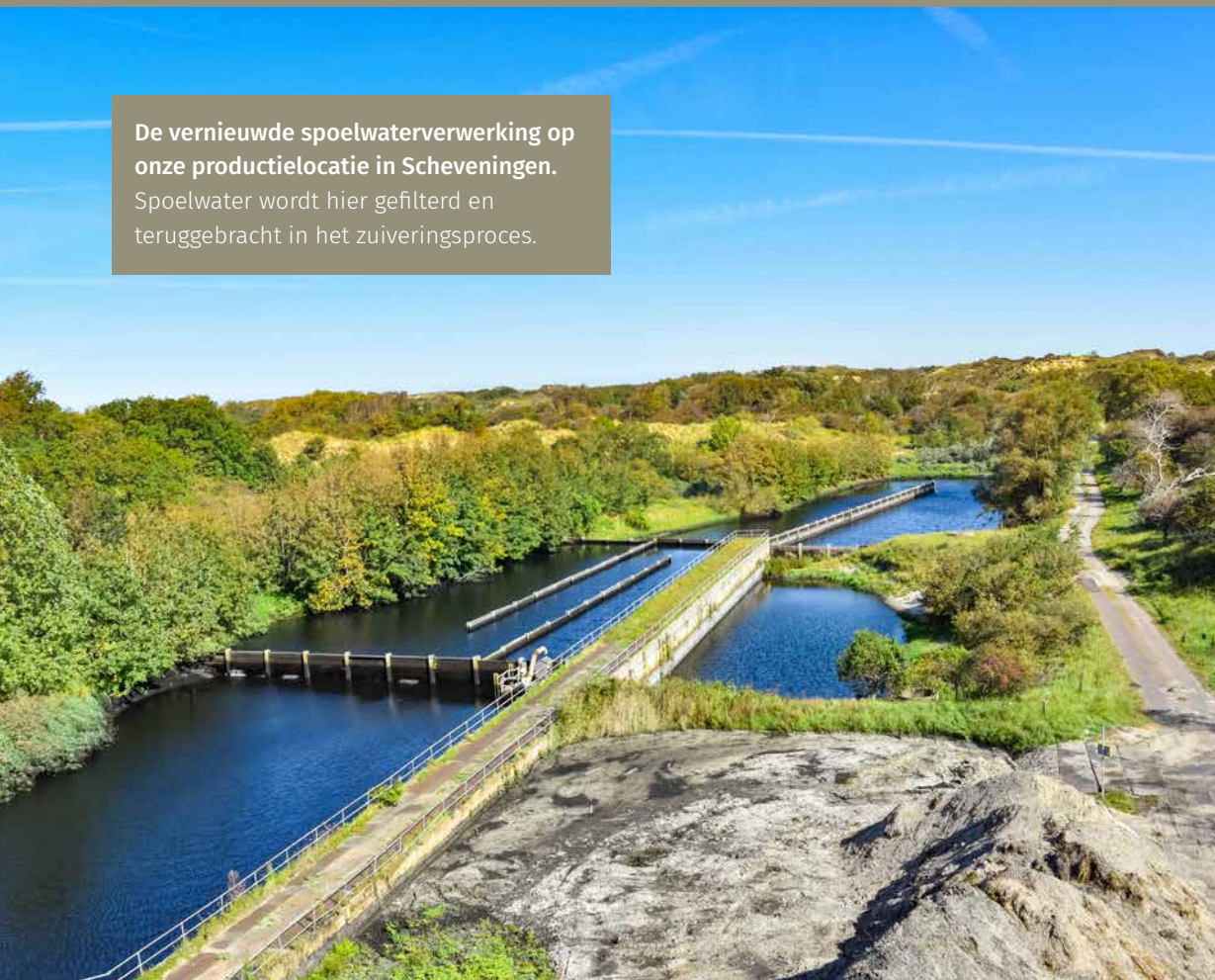
KPI's

In 2022 gaan we ons beleid vertalen naar scherpere doelstellingen en kpi's.

Voortgang en resultaten in 2021

Oplevering spoelwaterverwerking Scheveningen

Vanuit Dunea willen we onze reststoffen optimaal aan Aquaminerals overdragen, zodat deze reststoffen maximale economische en ecologische waarde hebben. Mede met het oog daarop hebben we in 2021 de laatste hand gelegd aan het verbeteren van de spoelwaterverwerking van onze productielocatie Scheveningen, waar we in 2020 mee waren gestart. De vernieuwde installatie is in 2021 in gebruik genomen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

In de oude situatie werd het spoelwater (het restwater na spoeling van onze zandfilters) in de spoelwaterplassen aan de zuidkant van de productielocatie Scheveningen geloosd. Met de kennis van nu weten we dat dit proces anders kan en moet. Het natuurgebied rondom deze oude spoelwaterplassen maakt inmiddels onderdeel uit van Natura 2000- gebied. In de nieuwe situatie loopt het spoelwater over zandfilters, zodat dit spoelwater kan worden hergebruikt. Deze manier van hergebruik van het spoelwater is niet alleen efficiënt, maar voorkomt ook dat onze duinen worden belast met afvalwater. Het schone spoelwater komt weer in ons hoofdproces terug.

De verbetering van de spoelwaterverwerking zorgt ook voor een netto-toename van de productiecapaciteit binnen de grenzen van onze vergunning. Meer daarover in het hoofdstuk Investeren in 24/7 leveringszekerheid van drinkwater.

Blauwe Netten: duurzame alternatieven chemicaliën

Dunea heeft in het samenwerkingsplatform Blauwe Netten meegedaan aan de werkgroep die zich buigt over duurzame alternatieven voor het gebruik van chemicaliën. Voor twee chemicaliën (natronloog en ijzerchloride) hebben we duurzamere alternatieven in kaart gebracht. Voor het duurzamere alternatief van natronloog is door Evides een aanbesteding gedaan, gericht op 40% CO₂-reductie. Dunea is van plan om dit voorbeeld in 2022 te volgen. Ook is Dunea buiten deze werkgroep om betrokken bij twee onderzoeken op het gebied van elektrocoagulatie, als duurzaam alternatief voor ijzerchloride. Dit doen we in samenwerking met KWR, Brabantwater, een Belgisch drinkwaterbedrijf en de TU-Delft.

Goud voor circulaire kalkkorrels

De kalkkorrels die ontstaan bij het ontharden van drinkwater hebben in 2021 het Cradle to Cradle (C2C)-certificaat 'goud' behaald. Hiervoor zijn onder andere de samenstelling van de kalkkorrels, de recyclebaarheid en sociale duurzame aspecten beoordeeld. Het C2C-certificaat werd uitgereikt op 28 september tijdens het 25-jarig jubileum van Aquaminerals, dat het certificeringstraject heeft geleid namens de drinkwaterbedrijven. Alle meer dan vijftig drinkwaterproductielocaties met kalkkorrels zijn gecertificeerd, van Brabant Water, De Watergroep, Evides, Oasen, PWN, Vitens, Waternet, Waterbedrijf Groningen, WMD, WML en Dunea. Dankzij Aquaminerals vinden de kalkkorrels uit het productieproces een nuttige bestemming als 'nieuwe' grondstof voor verschillende toepassingen.

Pilot voor hergebruik poederkoolslib

Dunea heeft in het verslagjaar een begin gemaakt met het opzetten van een pilot in samenwerking met Aquaminerals en een waterschap om ons poederkoolslib te hergebruiken in een rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI). Het poederkoolslib is een restproduct dat overblijft als wij ons drinkwater zuiveren van PFAS. We moeten nu relatief veel investeren in het verbranden van deze reststroom, terwijl RWZI's dit restproduct nog als grondstof kunnen hergebruiken. Voor ons is dit een belangrijke pilot: de verwachting is dat deze reststroom gaat toenemen door de strengere PFAS-richtlijnen. Vanwege gebrek aan capaciteit bij onze partners hebben we in het verslagjaar nog geen concrete voortgang geboekt met de pilot.

Resultaten Dunea Warmte & Koude

Aquathermie vaker toegepast

Begin 2021 werd het eerste project van Dunea Warmte & Koude in gebruik genomen: de koudelevering voor Mall of the Netherlands in Leidschendam. Onder andere met de gemeente Den Haag werd een intentieovereenkomst afgesloten voor het project Binckhorst, dat een duurzame, groene stadswijk moet worden. Samen onderzoeken we hoe de nieuwbouw in Binckhorst duurzaam kan worden verwarmd en gekoeld, door de temperatuur uit de drinkwaterberging van Dunea in te zetten als energiebron. Tijdens de verkenningsperiode onderzoeken we de verschillende opties en waar deze aan moeten voldoen.

Een soortgelijke intentieovereenkomst werd gesloten met gemeente Zuidplas voor het project Vijfde Dorp. Dwars door dit ontwikkelgebied ligt een rivierwaterleiding van Dunea, die voorgezuiverd rivierwater naar de duinen transporteert. Het gebruiken van deze leiding voor aquathermie is een kansrijke, duurzame optie.

Aquathermieweet: inzicht in haalbaarheid

Dunea Warmte & Koude heeft meegewerkt aan de update van de Aquathermieweet. Dit is onderdeel van het programma WarmingUP en het programma Water in de Circulaire Economie (WiCE) van de drinkwaterbedrijven en KWR. De vernieuwde Aquathermieweet geeft een quickscan van de potentie van thermische energie uit oppervlaktewater, afvalwater en drinkwater (TED). Nieuw is dat nu ook de haalbaarheid van aquathermie in een gebied inzichtelijk wordt gemaakt.

Vooruitblik

In 2022 gaan we een nieuw beleidsplan vaststellen voor circulariteit. In het verlengde daarvan zullen we nieuwe maatregelen implementeren die bijdragen aan een circulaire bedrijfsvoering.

Andere agendapunten op het gebied van circulariteit zijn:

- implementeren van het grondstoffenpaspoort in samenwerking met Blauwe Netten;
- starten met interne werkgroep chemicaliën.
- uitbreiden van het gebruik van het duurzame entmateriaal Dutch Calcite; dit wordt al gebruikt in Monster, en in 2022 willen we dat ook gaan doen in Katwijk en Scheveningen;
- doorgaan met de pilot poederkoolslib en samen met Aquaminerals de afzetmogelijkheden en kosten in beeld brengen;
- uitbreiden van de toepassing van aquathermie in nieuwbouwprojecten, via Dunea Warmte & Koude.

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Actieve(re) rol spelen in omgevingsmanagement op onderwerpen als drukte in grond en waterkwaliteit

Om ervoor te zorgen dat onze klanten nu en in de toekomst kunnen blijven rekenen op natuurlijk, goed drinkwater en rust en ruimte in de Randstad, zorgt Dunea op een gestructureerde manier voor een steeds betere verbinding met haar omgeving. Samen kunnen we doelgerichter en efficiënter werken.

Door Zoetermeer stroomt jaarlijks zo'n 85 miljard liter rivierwater door grote leidingen naar de duinen.

Ons beleid

In al onze activiteiten zoeken we waar mogelijk de samenwerking met relevante stakeholders. Wij monitoren continu wat er speelt in de omgeving en sturen daarop bij. De directie besteedt veel tijd en aandacht aan omgevingsmanagement, waarbij er verbinding wordt gelegd tussen de strategische uitgangspunten en de uitvoering. Dit proces is vastgelegd in ons bedrijfssysteem; omgevingsmanagent wordt ook als competentie binnen de organisatie ontwikkeld. In een wekelijkse kick-start worden issues en de stand van zaken bijgehouden, zoals waar we op inspreken en wat de resultaten daarvan zijn.

KPI's

Voor dit materiële onderwerp hebben we vooralsnog geen KPI's opgesteld. We zijn momenteel bezig met het identificeren en definiëren hiervan.

Voortgang en resultaten in 2021

Omgevingsmanagement huidige bronnen (Brakel en Bergambacht)

In het verslagjaar heeft Dunea samen met waterschappen, Rijkswaterstaat, provincies en gemeentes intentieverklaringen getekend voor de realisatie van de uitvoeringsprogramma's behorend bij de rivierdossiers en gebiedsdossiers voor de drinkwaterinnamepunten van Dunea in Brakel (Maas) en Bergambacht (Lek), voor de periode 2022-2027.

Ook voor de waterwingebieden in de duinen zijn uitvoeringsprogramma's opgesteld. Deze dossiers zorgen voor de bescherming van de waterkwaliteit van onze innamepunten en bronnen. In de uitvoeringsprogramma's maken we concrete afspraken over verbetermaatregelen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

In de Kaderrichtlijn Water (KRW) zijn afspraken gemaakt over waterkwaliteit en de bescherming van de innamepunten Brakel en Bergambacht. Doel van de KRW is het realiseren van goede omstandigheden voor grond- en oppervlaktewater. Uit de Ex Ante Evaluatie Waterkwaliteit van het Planbureau voor de Leefomgeving blijkt dat deze doelen niet tijdig (in 2027) behaald zullen worden met de huidige maatregelen. Dunea heeft zowel regionaal als in sectorverband via Vewin sterk ingezet op het wel behalen van de KRW-doelen in 2027: het is van belang dat wij onze bestaande bronnen kunnen blijven gebruiken, zeker gezien de groeiende uitdagingen waar wij voor staan.

Omgevingsmanagement multi-bronnen/nieuwe bronnen

Om aan de stijgende drinkwatervraag te kunnen blijven voldoen, voeren wij ons multi-bronnenprogramma uit (zie ook pagina 37 en verder). Hiervoor zoeken we uitdrukkelijk de samenwerking met betrokken stakeholders. Zo hebben we in 2021 in samenwerking met de Omgevingsdienst Haaglanden in gang gezet dat alle deelvergunningen in het kader van de Waterwet worden geactualiseerd. In Berkheide betrekken we stakeholders om het verkrijgen van de vergunningen zo soepel mogelijk te laten verlopen.

Omgevingsmanagement op het gebied van de energietransitie

Met strategisch omgevingsmanagement willen we de juiste randvoorwaarden creëren om zowel de energietransitie tot een succes te maken als betrouwbaar drinkwater te kunnen blijven leveren. In het verslagjaar hebben we ervoor gezorgd dat het drinkwaterbelang in de transitievisies Warmte van het merendeel van de voor Dunea belangrijke gemeenten is geborgd. Dit loopt voornamelijk via de Regionale Energiestructuren (RES). Dunea benadrukt het belang dat overheden hun zorgplicht voor drinkwater koppelen aan hun opgave in de energie- en warmtetransitie. Wij denken graag mee om te komen tot integrale en duurzame ruimtelijke

Zorgvuldigheid vereist bij geothermie

Speciale aandacht in 2021 kreeg geothermie. We zijn op dit vlak een actief lobbytraject gestart om de toekomstige drinkwatervoorziening veilig te stellen. Bij besluiten rondom geothermie wordt vaak nog geen rekening gehouden met toekomstige drinkwaterbronnen, omdat deze bijvoorbeeld nog in de pilotfase zitten.

In de regio Rijnland zijn bijvoorbeeld opsporingsvergunningen voor aardwarmte afgegeven in onze beschermde gebieden. Uiteraard hebben wij hier samen met de provincie Zuid-Holland bezwaar tegen ingediend. De uitslag wordt in 2022 verwacht. Tot onze opluchting heeft de gemeente Den Haag mede dankzij onze lobby wel rekening gehouden met drinkwatervoorzieningen bij de keuze voor geothermielocaties.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Resultaten in 2021*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

keuzes, waarbij onze kennis van de ondergrond en de mogelijkheden voor aquathermie van pas komen. In 2021 hebben we bijvoorbeeld meegewerkt aan de StraaDkrant over een toekomstbestendige ondergrond. Dit is een initiatief van De StraaD, dat duurzame oplossingen zoekt voor de bebouwde omgeving en die publiceert.

Omgevingsmanagement recreatie in het duin

Ook op het gebied van duurzame en verantwoorde recreatie werken we samen. Meer hierover staat in het hoofdstuk Beheren en beschermen van de natuurgebieden en biodiversiteit, vanaf pagina 54.

Omgevingsmanagement rondom onze assets

Binnen de samenwerking Rijnland hebben we overleg gevoerd om een nieuwe plek voor het huidige steunpunt in Leiden te realiseren, omdat dit niet goed past in het wijkbeeld. Er is een contract getekend voor een nieuwe locatie in Leiden.

Met de gemeente Leiden hebben we een convenant getekend voor samenwerking in de ondergrond. Het beoogde doel is om in een zo vroeg mogelijk stadium van het ordeningsproces bij elkaar te komen, knelpunten samen aan te pakken, werkzaamheden in het openbare gebied waar mogelijk op elkaar af te stemmen, en werkzaamheden gezamenlijk te programmeren, voor te bereiden en uit te voeren. Op pagina 98 vertelt Jos van Wersch van de gemeente Leiden hier meer over.

Bewustzijn van de waarde van water vergroten

Om bij onze omgeving het bewustzijn van de waarde van water te vergroten, hebben we in het verslagjaar een aantal activiteiten uitgevoerd.

- In de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen heeft Dunea samen met andere drinkwaterbedrijven en waterschappen het Waterdebat georganiseerd, met als doel om de politiek bewuster te maken van het feit dat er dringend aanpassingen nodig zijn om de beschikbaarheid van drinkwater robuust en toekomstbestendig te maken.
- We hebben een grondwaterbeschermingscampagne ontwikkeld namens de provincie Zuid-Holland, om de omgeving bewust te maken van wat Dunea onder de grond doet en waar stakeholders in de omgeving rekening mee moeten houden als ze bijvoorbeeld in een waterwingebied wonen of werken.
- Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen in 2022 zijn we gestart met het onder de aandacht brengen van de waarde van water bij lokale partijen. We hebben hierover verschillende gesprekken gevoerd.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2021

Governance

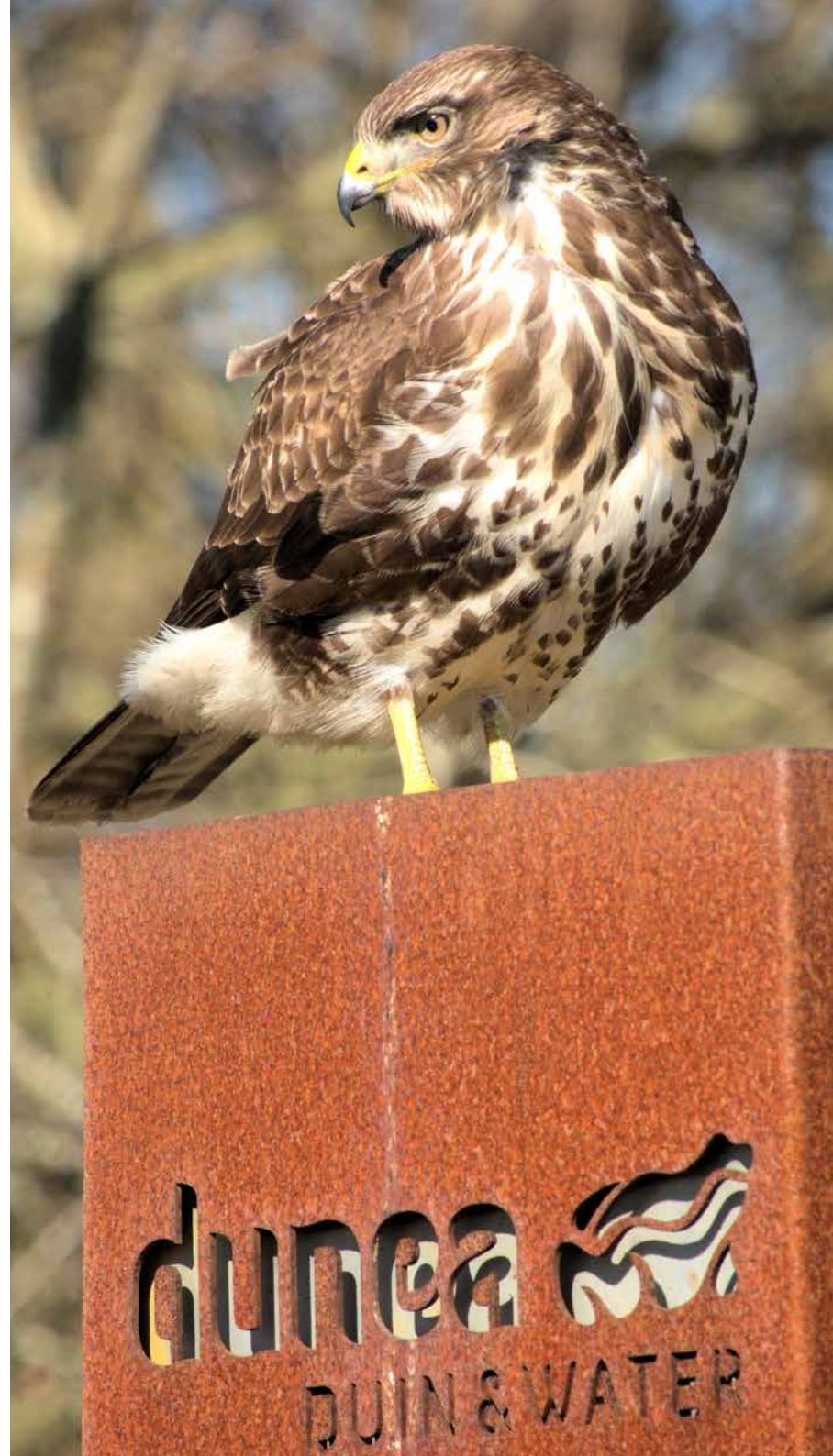
Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Vooruitblik

In 2022 zullen we de lopende activiteiten op het gebied van strategisch omgevingsmanagement continueren. Daarbij zal de nadruk komen te liggen op ons multi-bronnenprogramma, geothermie en de energietransitie. In 2021 hebben we onze propositie verder aangescherpt en datasets verzameld waarmee we kansrijke projecten kunnen identificeren. Door deze informatie kunnen we het komend jaar ons aanbod proactief neerleggen bij vastgoedeigenaren en warmteleveranciers. We verwachten dat we op deze manier een kortere doorlooptijd van projecten kunnen realiseren. Daarnaast zetten we lopende samenwerkingsverbanden voort. Ook zullen we de in 2021 ingezette actualisering van de Waterwetvergunningen in het kader van ons multi-bronnenprogramma afronden.

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Beheren en beschermen van de natuurgebieden en biodiversiteit

Als Dunea zijn we zuinig op onze natuurgebieden: deze waardevolle ecologische systemen zorgen voor onze waterwinning en voor groen, rust en ruimte voor bezoekers. In dit hoofdstuk lichten we toe wat we in 2021 hebben gedaan om onze natuurgebieden te beschermen.

Ons beleid

De duinen hebben verschillende functies, voor drinkwater, biodiversiteit en recreatie. Alle functies gebruiken ruimte en met een groeiende vraag naar drinkwater, natuur en recreatiemogelijkheden ontstaat er spanning tussen deze functies. Dunea zet zich in om die spanning te verminderen en een duurzame balans te creëren.

In al onze projecten integreren wij de aandacht en zorg voor onze natuurgebieden: beheermaatregelen moeten waar mogelijk bijdragen aan de kwaliteit van de natuur in de duinen en daarmee aan de biodiversiteit. Bij de uitvoering van ons beleid zoeken we zoveel mogelijk de samenwerking en dialoog, zowel met partners als met bezoekers van onze duinen. Daarbij informeren wij hen ook over Dunea's rol als natuurbeheerder. Hierdoor versterken we onze reputatie als natuurbeheerder en het draagvlak voor ons beleid en onze activiteiten. Bovendien kunnen we klanten en recreanten via voorlichting duidelijk maken hoe zij verantwoord kunnen genieten van onze duingebieden.

KPI's

- Duinterreinen in eigen beheer: 2.420 ha.
- Aantal bezoekers bezoekerscentrum Tapuit Meijndel: 39.633.

In Meijndel is de zeldzame Bokkenorchis ontdekt.

De orchideeëensoort dankt zijn naam aan zijn onaangename geur, die doet denken aan een bok. De Bokkenorchis was nog niet eerder in Meijndel aangetroffen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

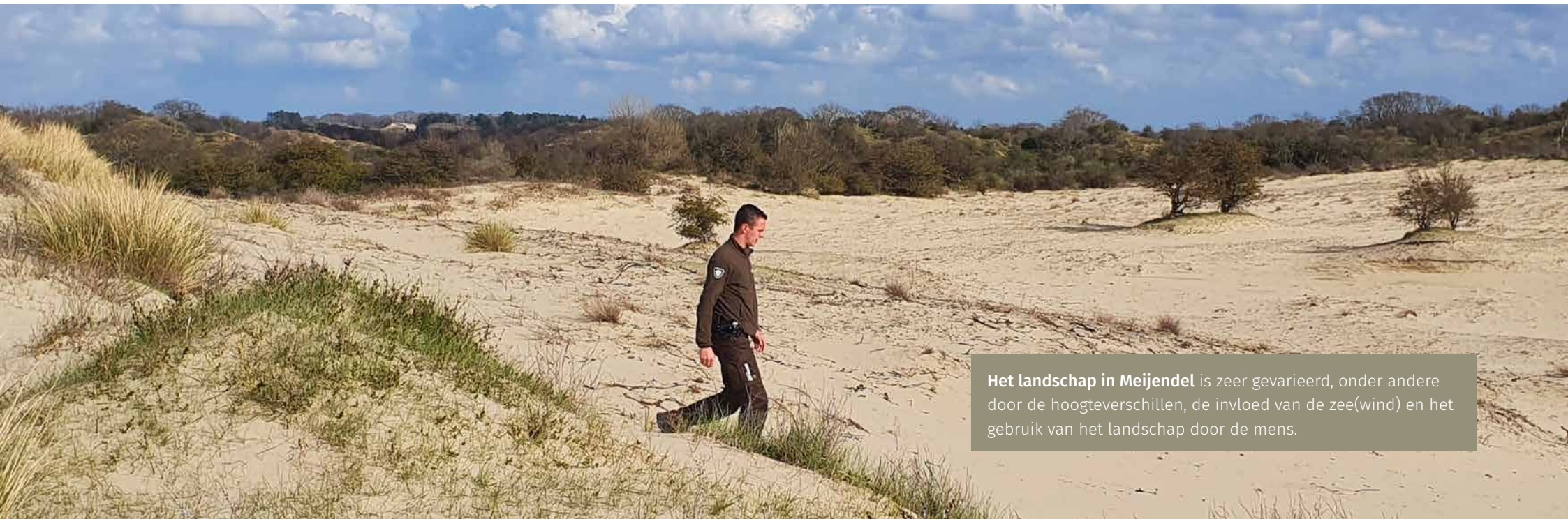
Voortgang en resultaten in 2021

Ontwikkelingen in onze duinen

Biodiversiteit bewaken

Mede dankzij de infiltratieplassen voor de waterwinning leven er veel soorten amfibieën in de duinen. In het verslagjaar is Naturalis in samenwerking met Dunea een onderzoek gestart naar de genetische afkomst van amfibieën in Meijndel en Berkheide: komen ze uit de regio of van verder weg? De focus ligt op drie soorten: de Kamsalamander, de Vroedmeesterpad en de Boomkikker. Dit onderzoek helpt ons om bepaalde soorten beter te beschermen als dat nodig is. De resultaten van het onderzoek worden eerst internationaal gepubliceerd en daarna onder meer in het tijdschrift Hollands Duinen.

In Meijndel is de zeldzame Bokkenorchis ontdekt. De bloem dankt haar naam aan de onaangename geur die ze verspreidt, die doet denken aan een bok. Het belangrijkste kenmerk is de lange en gedraaide onderlip van de bloemen. Zandbijen en hommels zorgen voor de bestuiving. De Bokkenorchis was nog niet eerder in Meijndel aangetroffen. De bloem komt vooral in Zuid-Europa voor en is in Nederland en België wettelijk beschermd. De Bokkenorchis komt nu vaker voor in Nederland omdat het klimaat steeds warmer wordt.

Het landschap in Meijndel is zeer gevarieerd, onder andere door de hoogteverschillen, de invloed van de zee(wind) en het gebruik van het landschap door de mens.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag• *Resultaten in 2021*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

We voeren doorlopend actief communicatiebeleid om klanten en bezoekers van onze duinen bewust te maken van de waarde en de kwetsbaarheid van de natuur. Zo besteden we in diverse publicaties structureel aandacht aan onderwerpen op het gebied van natuurbeheer en biodiversiteit. Ook hebben we met communicatie in de duinen en digitaal bezoekers erop gewezen waarom het belangrijk is om op de paden te blijven, honden aangelijnd te houden en afval netjes weg te gooien.

Maatregelen tegen stikstof en monitoring van effecten

Dunea doet mee aan de gebiedsgerichte aanpak stikstof van de provincie, waarbij zowel beheermaatregelen in de Natura 2000-gebieden als bronmaatregelen worden benoemd. In 2021 heeft Dunea een meerjarenprogramma tot 2030 opgesteld voor stikstofmaatregelen. Voor de periode 2021-2023 voeren we maatregelen uit voor openheid duin (bosvisie), gefinancierd door RVO. Een belangrijke factor hierin is de stikstofneerslag, waardoor de duinen steeds dichter begroeid raken en kleinschalige vegetatie verdwijnt. Gemiddeld slaat er in de duinen ongeveer 15 kilo stikstof per hectare per jaar neer, terwijl maximaal 8 kilo per hectare wenselijk is. Wat niet in onze duinen komt, hoeven we er ook niet uit te halen is ons motto. Daar vragen we aandacht voor bij stakeholders. Tegelijkertijd nemen we dus maatregelen en monitoren we de natuurontwikkeling. Ook vrijwilligers helpen ons daarbij: Dunea heeft naast de eigen beheerders zeker 300 vrijwilligers die informatie verzamelen over planten en dieren in de duingebieden Solleveld, Meijendel en Berkheide. Dat gebeurt volgens een landelijk afgesproken methode, zodat gegevens van de verschillende gebieden met elkaar kunnen worden vergeleken.

Pilot Waarde van het duin afgerond

In 2021 heeft Dunea in samenwerking met Arcadis een pilotstudie gedaan om de waarde van onze drie duingebieden voor de inwoners van onze regio in kaart te brengen.

De pilot laat zien dat de waarde van gezondheidseffecten van het

De Tapuit is dé plek in Meijendel om duin en water te beleven, geïnspireerd te worden door de natuur en om kennis te maken met al het moois dat Nationaal Park Hollandse Duinen te bieden heeft.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

groen in onze gebieden voor de regio jaarlijks vele miljoenen betreft. Dit gaat niet over inkomsten, maar over de mate waarin we extra zorgkosten voorkomen ten opzichte van een volledig bebouwde leefomgeving. We zien dat de duinen, naast een betrouwbare bron voor drinkwater, veel extra waarde genereren voor onze stakeholders en klanten. Dit is belangrijke informatie als we kijken naar de toekomstige duurzame inrichting van de regio. Dunea zet zich via het gezamenlijk Staatsbosbeheer/Dunea Groenfonds in voor de realisatie van nieuwe groene gebieden in de regio.

Hart van Meijndel

Het project 'Hart van Meijndel toekomstbestendig' heeft als doel de beleving van recreanten in Meijndel te optimaliseren, het draagvlak voor duin en water te versterken en bezoekers te inspireren tot duurzame keuzes en gedrag. Een belangrijke mijlpaal binnen dit project was de opening van ons nieuwe bezoekerscentrum De Tapuit in 2021. Het nieuwe bezoekerscentrum is voor Dunea een belangrijke plek om stakeholders te informeren over wat wij doen en wat het belang is van het duingebied. Het aantal bezoekers van het bezoekerscentrum was door de combinatie van de verplichte sluiting wegens corona en de verbouwing fors lager dan andere jaren.

Piekdrukke tijdens lockdowns

Vooraf in het voorjaar is het druk geweest in onze duingebieden, met name in Meijndel. Parkeerplaatsen en de toegangsweg vanuit Wassenaar moesten een aantal keren worden afgesloten. De lockdowns inspireerden meer mensen om de natuur in te gaan. We zijn trots dat we hun in deze soms moeilijke tijd onze mooie duingebieden konden aanbieden om van te genieten en even te kunnen ontspannen.

De drukte had ook nadelige effecten, zoals zwerfafval door picknickers, olifantenpaadjes en loslopende honden: dit brengt (broedende) dieren en onze waterwinning in gevaar.

Nu steeds meer mensen onze duinen weten te vinden, zijn we ook

bezig om te kijken naar meer structurele maatregelen om het bezoek te spreiden. De ontwikkeling van Nationaal Park Hollandse Duinen is een van de belangrijkste (zie verderop in dit hoofdstuk). In het verslagjaar zijn studenten van de Haagse Hogeschool gestart met een onderzoek naar de mogelijkheid om met behulp van technologie bezoekers naar rustiger plekken te leiden en om beheerders beter inzicht te geven in recreatiestromen. De resultaten hiervan worden in 2022 verwacht.

In december 2021 hebben Dunea en de Provincie Zuid-Holland een themaworkshop georganiseerd over de recreatiedruk in Meijndel en Berkheide, met twintig deelnemers van tien partijen die hierbij vanuit verschillende rollen betrokken zijn. Het gedeelde besef dat de bevolking groeit en Dunea als beheerder de recreatiedruk niet alleen kan opvangen, was een belangrijk resultaat. Dunea neemt de opbrengst mee in haar nieuwe natuurnota die in 2022 wordt uitgewerkt, en de partijen blijven in gesprek.

Samen bouwen aan Nationaal Park Hollandse Duinen

Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD) beslaat het Zuid-Hollandse kustgebied van Hoek van Holland tot Hillegom. Het is uniek door de nabijheid van de zee, de dorpen en steden, de waardevolle natuur in en rond de duinen en de rijke cultuur en historie.

NPHD is volop in ontwikkeling. Eind 2020 hebben de partners gezamenlijk de officiële status van Nationaal Park aangevraagd bij het Rijk. In het verslagjaar heeft het ministerie van LNV aangegeven dat er sprake is van een overgangperiode: formeel zijn de bepalingen van de Wet natuurbescherming van kracht en informeel wordt toegewerkt naar de ambities zoals beschreven in de standaard Nationale Parken. Medio 2022 verwacht het ministerie van LNV over het nieuwe toetsingskader te beschikken om de aanvraag te kunnen beoordelen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag• *Resultaten in 2021*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Ondertussen werkt Dunea samen met de ruim 55 partners, waaronder gemeenten, provincie, waterschappen, ondernemers, natuurbeheerders en maatschappelijke organisaties, met veel energie aan het NPHD-uitvoeringsprogramma.

In 2021 hebben we voortgang geboekt, met als mijlpalen:

- het tekenen van een samenwerkingsovereenkomst met de gemeente Den Haag om de buffergebieden in en rondom Solleveld en Meijndel in te richten. Dit is ook een startpunt voor de verkenning van de mogelijkheden voor het noordelijk gedeelte van het 'Regiopark van Zee tot Zweth', een van de strategische projecten uit het uitvoeringsprogramma. Met het inrichten van het buffergebied kunnen we de recreatie in goede banen leiden en onze kwetsbare natuur- en drinkwatergebieden beschermen;
- het in lijn brengen van de werkzaamheden van het zeven-koppige Nationaal Park Rangerteam, een samenwerking tussen Dunea en Staatsbosbeheer, met de doelen van NPHD.

Meer samenwerken met partners*Integrale aanpak in Berkheide*

Als beheerder van het Natura 2000-gebied heeft Dunea voor de activiteiten in Berkheide een geïntegreerd plan gemaakt. Het uitgangspunt is dit gebied in totaliteit tot haar recht te laten komen: voor waterwinning, natuur, recreatie en erfgoed. In 2021 zijn we gestart met de eerste samenwerkingsprojecten met Staatsbosbeheer om zo synergie te realiseren tussen natuur en drinkwater: met de ingrepen in de waterwinning kan er meer drinkwater worden gewonnen worden én creëren we optimale condities voor de ontwikkeling van waardevolle vocht-afhankelijke natuur.

Nieuwe samenwerkingen in 2021

In het verslagjaar hebben we ons gecommitteerd aan nieuwe convenanten en samenwerkingsovereenkomsten om onze natuurgebieden beter te beschermen en de biodiversiteit te bevorderen. Dunea doet mee aan:

- Prachtlint: een groeiende beweging van mensen uit de Alblasserwaard, Krimpenerwaard, Drechtsteden en Vijfheerenlanden die overal bijen- en vlindervriendelijke natuur willen creëren. Prachtlint stimuleert natuurvriendelijk, duurzaam beheer in de nabijheid van onze bron. Door de natuurwaarde te vergroten en aan te sluiten bij de ecologische verbinding van de Prachtlint zal de biodiversiteit toenemen. Met de ondertekening van het Prachtlint vergroten we bovendien onze zichtbaarheid in de omgeving en bij stakeholders;
- Landschapstafel Duin Horst en Weide: dit initiatief staat voor de kwaliteit van het landschap gelegen tussen Den Haag, Zoetermeer en Leiden. De nadruk ligt op natuur en recreatie, er wordt geïnvesteerd in verbetering van recreatieve en ecologische verbindingen. Met de opgaven die met verdere verstedelijking, landbouwtransitie, energietransitie en klimaatverandering op onze regio afkomen, wordt de scope van de opgave verbreed;
- Groene Cirkel Bijenlandschap: een netwerk van organisaties en ecologische verbindingen voor insecten, en met name bijen, van Wassenaar In het gebied van Wassenaar tot en met Duin- en bollenstreek, van de kust tot Nieuwkoop;
- Bee Deals: met een aantal partijen wordt de leefomgeving van de bijen nabij Brakel verbeterd.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Vooruitblik

In 2022 staat de bescherming van onze natuurgebieden en het bevorderen van de biodiversiteit onveranderd hoog op onze agenda. Belangrijke activiteiten zijn:

- starten met de voorbereidingen voor het creëren van een bufferzone voor natuur en recreatie net buiten onze duingebieden, onder andere met de inrichting van de Mientkant in Katwijk;
- uitvoeren van twee grote samenwerkingsprojecten met Staatsbos-beheer in Berkheide/Lentevreugd ten behoeve van drinkwater en natuur;
- bijdragen aan de opgave van de provincie Zuid-Holland voor natuurherstel voor het tegengaan van de effecten van stikstof;
- blijven investeren in communicatie over onze rol als natuurbeheerder en -beschermers en over biodiversiteit in onze duingebieden;
- lanceren van publiekscampagne rond natuur en biodiversiteit.

Onze openbare tapkranen worden in de winter dichtgedraaid om bevroering te voorkomen. In april worden ze weer geopend.

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Duurzame inzetbaarheid van personeel

Met de krapte op de arbeidsmarkt, vooral voor technische functies, en de extra uitdagingen voor onze medewerkers door de coronapandemie was duurzame inzetbaarheid een belangrijk aandachtspunt in het verslagjaar.

Een overzicht van relevante feiten en cijfers over medewerkers en organisatie is te vinden op pagina 70.

Ons beleid

Onze medewerkers zijn onmisbaar in het realiseren van onze strategische doelstellingen. Wij vinden het belangrijk dat zij zich als vakbekwame professionals blijven ontwikkelen. Met proactief HRM-beleid en strategische personeelsplanning zet Dunea zich als werkgever in voor optimale inzetbaarheid van haar medewerkers en stimuleert zij ontwikkeling en mobiliteit. Daarbij besteden we specifiek aandacht aan instroom en doorstroom en opleiding en ontwikkeling, in een uitdagende en veilige werkomgeving.

KPI's

- Instroom: 10,0%.
- Doorstroom 4,5%.
- Uitstroom: 8,3% (combinatie van eigen initiatief en pensionering).
- Tijd om vacature in te vullen: 59 dagen.
- De Incidenten Frequentie ratio (IF ratio) kwam eind 2021 uit op 10. Daarmee hebben we onze doelstelling van <6 niet gehaald.
- Ziekteverzuim: 5,8% (norm 2021: 3,6%).

Ook in 2021 was het op **ons hoofdkantoor in Zoetermeer** grote delen van het jaar erg rustig vanwege het thuiswerkadvis.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Voortgang en resultaten in 2021

Instroom, doorstroom en uitstroom

Ondanks de invloed van corona en de krapte op de arbeidsmarkt hebben we in 2021 77 vacatures ingevuld, waarvan 24 met interne kandidaten. De war on talent in techniek en ICT is in 2021 nog prominenter geworden, en de krapte heeft zich uitgebreid naar vrijwel elke beroepsgroep. In die competitie moeten wij Dunea goed voor het voetlicht brengen. Bij Dunea werk je in een maatschappelijk cruciale sector, waar duurzaamheid en natuurbeheer ook volop aandacht krijgen. Wij werken aan een veelheid aan technische projecten met een sterk innovatief karakter.

Met 22 medewerkers die in 2021 zijn doorgestroomd naar een andere functie binnen Dunea, hadden we een doorstroompercentage van 4,5%. Dat is een mooi bewijs dat de ontwikkeling en groei van medewerkers succesvol is.

In totaal hebben 44 medewerkers Dunea verlaten. De uitstroom bedroeg 8,3%. Hiervan bedroeg 36,4% uitstroom vanwege pensionering. Verdrietig om te melden is dat een van onze collega's in actieve dienst is overleden.

Beloning

In 2021 heeft een beloningsonderzoek plaatsgevonden van de Werkgeversvereniging Waterbedrijven (WWb) in samenwerking met de Algemene Werkgeversvereniging Nederland (AWVN). Uit dit onderzoek is gebleken dat onze salarissen marktconform zijn en soms iets daarboven liggen. Per 1 januari 2021 hebben we een nieuwe CAO. De lonen zijn vanaf die datum verhoogd met € 75 (bruto, per maand). In 2022 is een verhoging van 1,5% op de loonschalen toegepast.

Ontwikkeling van medewerkers

Door de lockdowns en het thuiswerkadvies zijn in 2021 veel opleidingen geannuleerd, verschoven of omgezet naar een online variant. Het trainingsaanbod van GoodHabit, dat Dunea online aanbiedt aan medewerkers en dat is gericht op het ontwikkelen van algemene vaardigheden, hebben we gestimuleerd.

In de periodes dat het mogelijk was, waren er in-company trainingen, zoals de training zakelijk Engels voor de medewerkers met klantcontacten en trainingen op het gebied van samenwerken en ICT. Speciale aandacht had de opleiding voor onze Data Stewards. Dunea zet meer in op de (voorspellende) waarde van data. Hiertoe hebben opleidingen plaatsgevonden om meer uniformiteit te krijgen in de werkwijze en om data goed te kunnen analyseren met behulp van ons dataplatform. Ook op het gebied van veiligheid zijn er diverse trainingen georganiseerd. Zo hebben meer dan 90 medewerkers deelgenomen aan de jaarlijkse in-company VCA-training (VOL en Basis), zijn er diverse risico-specifieke opleidingen geweest zoals veilig hijsen, en zijn er veiligheidsbijeenkomsten over actuele thema's.

In oktober ging het Dunea-leerplein live. Met dit online platform kunnen medewerkers zelf opleidingen zoeken en boeken in een catalogus. De hele procesflow is geautomatiseerd, inclusief het bijhouden van de geldigheid van wettelijke certificaten.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Resultaten in 2021

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Stimulerende en veilige omgeving

Voor onze medewerkers was 2021 opnieuw een jaar met uitdagingen vanwege de coronamaatregelen. Het vele thuiswerken heeft impact op de werk/privébalans. Onze vitaliteitsdienstverlener heeft over dit onderwerp diverse online workshops verzorgd. Ook heeft de balans werk/privé regelmatig op de agenda gestaan van leidinggevend in de gesprekken met hun medewerkers.

De vitaliteitsadviseur was ook beschikbaar voor medewerkers die wilden sparren over vitaliteit en inzetbaarheid. De sporttrainingen, twee keer per week in de Fit en Vitaal-ruimte, zijn door de aanhoudende coronamaatregelen voornamelijk online verzorgd.

In het kader van het project 'Kantoor van Morgen' zijn Dunea-breed vragenlijsten uitgezet en interviews met medewerkers gehouden om inzicht te krijgen in de ervaringen van de afgelopen (thuis)werkperiode en de toekomstverwachtingen voor het hybride werken. Deze inzichten zijn vertaald naar een nieuw kantoorconcept. In 2022 starten er diverse pilots om ervaring op te doen met het nieuwe kantoorconcept en wordt het concept verder geïmplementeerd.

In het verslagjaar hebben we onverminderd aandacht besteed aan het vergroten van het veiligheidsbewustzijn onder medewerkers, onder meer door te benadrukken dat zij onveilige situaties moeten melden. Op die manier kunnen we de veiligheid gericht verbeteren. Daarnaast blijven we aandacht vragen voor het juiste gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen; we vragen medewerkers ook om elkaar hierop aan te spreken. Onze adviseur Veiligheid heeft in 2021 continu aandacht besteed aan veilig werken met beschermingsmiddelen. Vooral binnen de divisie Duin en Water is hier steeds meer aandacht voor: het is een vast thema in de werkbesprekingen en in het managementteamoverleg. Ook zijn we in 2021 gestart met het certificeringstraject VCA** om veiligheid structureel beter te gaan borgen. In 2021 is er een extra vacature ontstaan voor een

Middelbaar Veiligheidskundige. Deze vacature is per 1 december 2021 vervuld. Deze nieuwe collega houdt zich vooral binnen Duin en Water bezig met de operationele werkzaamheden rondom veiligheid.

Naast fysieke veiligheid stond ook mentale veiligheid op de agenda. In gesprekken met medewerkers hebben leidinggevend hier aandacht aan besteed; HR kan hierin ondersteunen. Dunea heeft twee vertrouwenspersonen die medewerkers kunnen raadplegen als zij daar behoefte aan hebben.

Ziekteverzuim

In 2021 is het ziekteverzuimpercentage fors gestegen, van 3,9% tot 5,8%. Deze sterke stijging, die overeenkomt met het landelijke beeld, heeft verschillende oorzaken, waaronder verzuim door corona, uitgestelde zorg waardoor medewerkers langer uitvallen, en een toename van mentale en fysieke klachten. Opvallend in dit beeld is de relatief lage ziekmeldingsfrequentie. Gemiddeld hebben medewerkers zich 0,84 keer ziekgemeld in 2021. Dat is lager dan we vooraf hadden verwacht. Omdat het verzuimpercentage wel hoog is, is dit een signaal dat medewerkers in 2021 niet zozeer vaker, maar wel langer ziek waren. Met name bij mentale klachten is de re-integratie vanuit het thuiswerken niet ideaal. In overleg met de bedrijfsarts hebben we zoveel mogelijk naar individuele oplossingen gezocht.

Betrokkenheid medewerkers scoort 7,8

In 2021 hebben we het jaarlijkse medewerkonderzoek uitgevoerd. 90% van de medewerkers die hebben deelgenomen geeft aan trots te zijn op wat Dunea doet voor haar klanten. De resultaten laten ook een hoge mate van betrokkenheid zien: met een 7,8 is dit cijfer onveranderd hoog (2020: 7,8). 25% van de medewerkers vindt dat in 2021 het samenwerken en verbinden is verbeterd, een opmerkelijk resultaat aangezien we in coronatijd veelal op afstand hebben samengewerkt.

[Dunea in een oogopslag](#)[Bestuursverslag](#)

- [Resultaten in 2021](#)

[Governance](#)[Jaarrekening](#)[Overige gegevens](#)[Aanvullende informatie](#)

Vooruitblik

Begin 2022 hebben we een nieuw HR-systeem in gebruik genomen. Dit nieuwe systeem ondersteunt leidinggevend en HR om gemakkelijker en beter te sturen op personeelsmanagement. Leidinggevend en hebben via dit systeem steeds actueel inzicht in de bezetting, formatie, afwezigheid en verzuim; medewerkers kunnen zelf meer gegevens invoeren en raadplegen.

Het Dunea-leerplein wordt verder uitgebouwd, onder andere met een onboarding-module. Daarnaast gaan we het programma Mijn Kracht online aanbieden, waarbij medewerkers zelf inzicht krijgen in hun inzetbaarheid. Dit wordt ondersteund door onze vitaliteitscoach, die in 2022 een start gaat maken met de uitvoering van een Periodiek Medisch Onderzoek in combinatie met actualisatie van de RIE.

Voor de arbeidsmarkt verwachten we blijvende krapte, niet alleen voor de technische functies maar veel breder. Daarom gaan we de recruitmentfunctie versterken en blijven we aandacht besteden aan de positionering van Dunea op de arbeidsmarkt. Een van de doelen is om daarbij optimaal gebruik te maken van het netwerk van onze eigen medewerkers. Ook willen we meer contact hebben met onderwijsinstellingen, omdat dit een belangrijk instroomkanaal is. Dat doen we bijvoorbeeld met bedrijvendagen en het aanbieden van stages en leerwerktrajecten.

Bij het werven van nieuwe medewerkers is diversiteit en inclusie belangrijk. Daar hebben we al meerdere jaren aandacht voor en dit zullen we in 2022 nog concreter vorm gaan geven.

In 2021 is de huurovereenkomst voor het kantoor in Zoetermeer verlengd tot 2033. In 2022 gaan we ons beleid voor hybride werken verder uitwerken. De fysieke kantooromgeving en het ICT-systeem zullen hiertoe worden aangepast waar nodig. Er komt ook een bedrijfsregeling met de kaders voor hybride werken. In 2022 gaat Dunea de VCA** certificering voor veiligheid aanvragen. Dit is de basis om iedere dag veilig en gezond te werken.

Brakwaterpilot levert eerste meetresultaten

Van tekentafel naar het veld

Geohydroloog Teun van Dooren van KWR werkt mee aan de brakwaterpilot van Dunea in Scheveningen. Hier wordt mede dankzij steun van de Europese Unie getest of het winnen van brak grondwater kan bijdragen aan het vergroten van de zoetwatervoorraden in het duingebied. Ook wordt gekeken of het brakke grondwater kan worden gebruikt voor de drinkwaterproductie. Wereldwijd is dit een van de best bemeten geohydrologische onderzoeksprojecten. De opgedane kennis is waardevol voor kustgebieden overal ter wereld.

‘In 2021 zijn we gestart met het aanleggen van het puttenveld, met twee winputten en daaromheen acht waarnemingsputten. Ik ben ook betrokken geweest bij de

voorstudie en het ontwerp. Het is gaaf om na zo’n voortraject de boorfirma aan de slag te zien met het aanleggen van de putten.’ ‘Via de winputten onttrekken we op 90 tot 110 meter diepte brak grondwater, onder de zoete grondwater-voorraad. Wat we aan de tekentafel hadden bedacht, zagen we bij de eerste metingen ook echt gebeuren: bij het oppompen van het diepe brakke grondwater bewoog het zoete grondwater naar beneden. Dat is precies wat we willen om de zoetwater-voorraden te kunnen vergroten. Het brakke water wordt vervolgens in een apart gebouw ontzilt voor de drinkwaterproductie. Dankzij dit dubbele effect lijkt dit een veelbelovende techniek voor de grote wateropgave waar we voor staan: een groeiende vraag naar drinkwater en een grilligere beschikbaarheid van zoet water. Omdat zoet water geen onuitputtelijke bron is, moeten we dit vraagstuk aanvliegen in de context van het complete watersysteem en de natuur. Wij zijn daar onderdeel van, en bij Dunea hebben ze dat met de integrale aandacht voor duin en water goed begrepen.’

KWR is een onafhankelijk onderzoeksinstituut op het gebied van drinkwater, afvalwater en waterhergebruik. Het bedrijf komt voort uit keuringsinstelling Kiwa, dat in 1948 is opgericht. Sinds 2006 is KWR een zelfstandige organisatie met de Nederlandse drinkwaterbedrijven en het Vlaamse De Watergroep als aandeelhouders. Onder het motto Bridging Science to Practice vertaalt KWR wetenschappelijke kennis naar toepasbare praktijkoplossingen voor de Nederlandse en internationale watersector.

Teun van Dooren
Onderzoeker Geohydrologie @KWR

Financiële resultaten

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Dunea behaalde in 2021 een resultaat van € 8,5 miljoen. Dat betekende een stijging van € 1,5 miljoen ten opzichte van 2020. In dit hoofdstuk lichten we onze financiële resultaten verder toe.

Resultaat 2021

Het resultaat na belasting over 2021 is uitgekomen op € 8,5 miljoen (2020: € 7,0 miljoen). De stijging van € 1,5 miljoen ten opzichte van 2020 is met name veroorzaakt door een daling in de bedrijfslasten (zie de toelichting hierna). De wateropbrengsten zijn iets gestegen (€ 0,6 miljoen) ten opzichte van vorig jaar.

(bedragen x €1.000)	2021	2020	in EUR	%
Som der bedrijfsopbrengsten	147.262	147.432	-170	-0,1
Som der bedrijfslasten	134.279	135.496	-1.217	-0,9
Financieel resultaat	- 4.442	- 4.938	496	-10,0
Resultaat na belasting	8.541	6.998	1.543	22,0

Bedrijfsopbrengsten

De bedrijfsopbrengsten bestaan voor 94,2% uit wateropbrengsten (2020: 93,6%) en zijn ten opzichte van 2020 nagenoeg op hetzelfde niveau gebleven.

Wateropbrengsten

(bedragen x €1.000)	2021	2020	in EUR	%
WATERVERKOOP EIGEN VOORZIENINGSGEBIED				
Vastrecht	74.717	75.778	-1.061	-1,4
	45.664	43.923	1.741	4,0
Bijdragen voor precarioheffing	13.016	12.632	384	3,0
Andere waterbedrijven (verkoop en gros)	4.250	4.754	-504	-10,6
Overige wateropbrengsten	1.026	959	67	7,0
Totaal Wateropbrengsten	138.673	138.046	627	0,5

De lagere afzet in m³ (inclusief verkoop en gros) ten opzichte van het recordjaar 2020 (circa 2,7 miljoen m³) in combinatie met een negatief effect van de afrekeningen over eerdere verbruiks jaren van € 0,7 miljoen (2020: € 0,7 miljoen positief effect) wordt maar gedeeltelijk gecompenseerd door de stijging in het variabele tarief van € 0,02 per m³. De stijging in de vastrecht opbrengsten van € 1,7 miljoen is toe te schrijven aan een stijging in het aantal verbruiksadressen en een stijging in het tarief van € 0,89 van de meest voorkomende leveringscapaciteit.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Financiële resultaten*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Drinkwatertarief 2021

In 2021 is de tariefstructuur niet gewijzigd. Voor de levering van drinkwater betaalt de klant een vastrecht waarvan de hoogte is gebaseerd op de leveringscapaciteit van het verbruiksadres van de klant. Voor het drinkwaterverbruik betaalt de klant een vast tarief per m³. Dunea hanteert het principe 'kostendekkend' voor alle tarieven, waarbij het tarief voor drinkwater en de vastrechtstarieven zijn opgebouwd volgens de kostprijs-plusmethode: kostprijs + een (winst)marge voor de dekking van de vermogenskosten. Jaarlijks worden de tarieven vastgesteld in het begrotingsproces. De hoogte van de (winst)marge is bepalend voor hoe de financiële ratio's van Dunea zich op termijn ontwikkelen. De uitgangspunten die Dunea hierbij hanteert zijn opgenomen in het financieel beleid. Dit beleid is erop gericht om Dunea als bedrijf financieel gezond te houden en zo voldoende financiering te verkrijgen om de toekomstige investeringsopgaven te realiseren. Tijdens het begrotingsproces voor 2022 zijn de uitgangspunten onderverdeeld naar de kostprijs en de marge waaruit het tarief is opgebouwd. Vervolgens is er een volgorde aangebracht in de afwegingen die Dunea maakt om tot een voorstel van een tarief te komen. Ten eerste is een tarief altijd kostendekkend en waar nodig zal de inflatie jaarlijks worden doorgerekend in de tarieven. Vervolgens wordt de hoogte van de marge bepaald. Met het bepalen van de hoogte van de marge mag Dunea de maximale vermogenskosten op basis van de WACC (2021: 2,75%) niet overschrijden.

In 2021 is het laagste vastrecht, dat voor meer dan 95% van onze klanten geldt, gestegen naar € 60,36 (2020: € 59,47). Het variabele tarief is gestegen naar € 1,00 (2020: € 0,98). Voor 2022 zullen de tarieven verder stijgen naar respectievelijk € 64,42 voor het laagste vastrecht en € 1,07 voor het variabele tarief. Deze stijging in de tarieven wordt veroorzaakt door een verwachte stijging in de kosten.

Drinkwatertarieven moeten op transparante wijze tot stand komen, non-discriminatoir zijn en de relevante kosten voor drinkwatertaken dekken, volgens de wettelijke kaders zoals opgenomen in de Drinkwaterwet, het Drinkwaterbesluit en de Drinkwaterregeling. Jaarlijks toetst de ACM, in opdracht van de Inspectie leefomgeving en Transport (ILT), de totstandkoming van de drinkwatertarieven. De toetsing van de totstandkoming van de drinkwatertarieven 2021 is risico-gebaseerd; de toetsing bevat een selectie van de wettelijke toetsen uit het Toetsingskader Drinkwatertarieven 2021. Met betrekking tot de totstandkoming van de drinkwatertarieven 2021 heeft de ILT op basis van het adviesrapport van de Autoriteit Consument & Markt (ACM) geconcludeerd dat deze voldoen aan het wettelijk kader, behalve op één aspect. Dit betreft de toetsing van de toerekening van kosten voor ander water. Deze bevinding heeft echter geen invloed op de voor 2021 vastgestelde drinkwatertarieven.

Meer informatie over de tarievenregeling is te vinden op onze [website](#).

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Financiële resultaten

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

(bedragen x €1.000)	2021	2020	in EUR	%
Kosten van grond- en hulpstoffen	3.972	3.941	31	0,8
Waterinkoop	2.448	2.997	-549	-18,3
Energiekosten	5.893	4.395	1.498	34,1
Kosten uitbesteed werk en overige externe kosten	10.839	11.646	-807	-6,9
Precario gemeenten	12.090	12.181	-91	-0,7
Lonen en salarissen	30.323	29.040	1.283	4,4
Sociale lasten	8.392	7.838	554	7,1
Afschrijving vaste activa (Terugname) bijzondere waardevermeerdering en desinvesteringen (im)	30.608	30.806	-198	-0,6
materiële vaste activa	228	46	182	395,7
Overige bedrijfskosten	29.486	32.606	-3.120	-9,6
Totaal bedrijfslasten	134.279	135.496	-1.217	-0,9

Bedrijfslasten

De bedrijfslasten zijn in totaal gedaald met € 1,2 miljoen ten opzichte van 2020. De stijging in de kosten voor energie en lonen en salarissen wordt gecompenseerd door lagere kosten voor waterinkoop, kosten uitbesteed werk, afschrijvingen en overige bedrijfskosten. Door een flinke stijging in de energieprijzen zijn de energiekosten gestegen met € 1,5 miljoen. Lonen en salarissen zijn gestegen door een toename van het gemiddeld aantal werknemers en door een loonstijging in de CAO. Waterinkoop is door een minder droge zomer vergeleken met 2020

In de onthardingsinstallatie wordt de hardheid van het drinkwater verlaagd door calcium aan het water te onttrekken.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Financiële resultaten

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

gedaald met € 0,5 miljoen. De ontwikkelingen binnen de kosten uitbesteed werk zijn onderverdeeld in waterwinning en natuur. De kosten voor waterwinning zijn gestegen met € 0,7 miljoen, met name door herstelkosten aan een leiding als gevolg van een storing bij Berkenwoude. De daling van € 1,5 miljoen in het natuurproces komt vooral doordat er meer kosten geactiveerd kunnen worden in project Berkheide en door de vrijval van € 0,4 miljoen voorziening bedoeld voor sanering van verontreinigde grond in en rondom de spoelplassen die in 2020 was gevormd.

De overige bedrijfskosten namen vooral af doordat de kosten voor inhuur van deskundigen en de automatiseringskosten zijn gedaald met € 1,7 miljoen. De voornaamste reden is de afronding van het Wave project in 2020 waarvan nog € 1,2 miljoen aan kosten in 2020 is opgenomen. De daling in de overige personeelskosten van € 0,7 miljoen wordt vooral veroorzaakt door een afname van de externe inhuur omdat er minder externe capaciteit benodigd is voor projecten. Verder zijn er door de maatregelen rondom corona en het thuiswerken minder kosten gemaakt op het gebied van interne representatiekosten en uitjes. Dit is ook zichtbaar in de overige personeelskosten.

Overige bedrijfskosten

(bedragen x €1.000)	2021	2020	in EUR	%
Overige personeelskosten	5.127	5.822	-695	-11,9
Mobiliteitskosten	725	671	54	8,0
Erfpachten en zakelijke rechten	29	21	8	38,1
Huisvestingskosten	3.008	2.989	19	0,6
Belastingen, verzekeringen en bankkosten	1.070	1.171	-101	-8,6
Communicatiekosten en portiekosten	7.007	7.458	-451	-6,0
Contributies, donaties en abonnementen	1.613	1.517	96	6,3
Kantoor- en laboratoriumkosten	3.759	3.954	-195	-4,9
Inhuur deskundigen en automatiseringskosten	5.824	7.501	-1.677	-22,4
Afschrijving dubieuze debiteuren	190	290	-100	-34,5
Diverse bedrijfskosten	1.134	1.212	-78	-6,4
Totaal bedrijfslasten	29.486	32.606	-3.120	-10

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Financiële resultaten

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Investerings

In 2021 is € 43,4 miljoen geïnvesteerd in materiële vaste activa. Dit is € 2,2 miljoen minder dan in 2020. Daarnaast is in 2021 voor € 38,2 miljoen aan projecten afgerond en geactiveerd. De post Werken in uitvoering is ultimo 2021 op € 41,5 miljoen uitgekomen, een stijging van € 5,2 miljoen ten opzichte van 2020. De investeringen in 2021 hebben voornamelijk betrekking op de volgende grote projecten, die in 2021 zijn afgerond of opgestart:

- verbetering van het leidingnet;
- recycling spoelwaterverwerking op het pompstation in Katwijk;
- nieuwbouw spoelwaterverwerking op het pompstation in Scheveningen;
- programma Berkheide.

Ook zijn er in 2021 investeringen gedaan in ons multi-bronnen-programma. Deze zijn geactiveerd in de immateriële vaste activa voor een totaal van € 1,8 miljoen.

Het totale investeringsniveau voor de periode 2022 -2026 is ingeschat op € 259 miljoen, conform de meerjarenbegroting. De verwachting is dat voor deze investeringen de financieringsbehoefte in de markt kan worden opgehaald. De investeringen voor ons multi-bronnenprogramma en het programma Berkheide zullen in de periode 2022-2026 naar verwachting uitkomen op € 60 miljoen. Andere investeringen zijn onder andere bedoeld voor installaties en het programma distributie (hoofdleidingen, aansluitleidingen en transportleidingen).

Financiering en ratio's

Het totaal van de leningenportefeuille (inclusief rekening-courant krediet) is ten opzichte van 2020 met € 1,4 miljoen gedaald tot € 253,9 miljoen (2020: € 255,3 miljoen). In 2021 zijn geen nieuwe leningen

afgesloten. De ratio's waaraan Dunea moet voldoen, zijn hetzelfde gebleven. De solvabiliteit is gestegen tot 40,1% (2020: 39,4%) door het toevoegen van het nettoresultaat aan het eigen vermogen. De debt ratio is gedaald van 6,1 naar 5,7 ultimo 2021 doordat de operationele cashflow is gestegen in verhouding tot de gehele leningenportefeuille. De interest coverage ratio komt uit op 3,2; hiermee wordt ruimschoots voldaan aan de minimale interest coverage ratio van 1. Dunea monitort de ontwikkeling van de ratio's, zodat we tijdig kunnen bijsturen om de ratio's op het gewenste niveau te houden en dus de financierbaarheid van de toekomstige investeringsopgave veilig te stellen.

De verwachting van de banken is dat in 2022 de rente op een relatief laag niveau zal blijven, maar er is kans op een stijging. Hoe de rente zich verder ontwikkelt, is afhankelijk van de economische ontwikkelingen en het eventueel ingrijpen van de ECB of overheden. Wij volgen de renteontwikkeling op de voet om hierop tijdig te kunnen anticiperen. Het risico van een mogelijke stijging van de rente voor de huidige lening portefeuille is gering.

De inflatie heeft in 2022 al een flinke stijging laten zien. Wat de werkelijke impact gaat zijn op de bedrijfsvoering van Dunea is nog onduidelijk, al is het wel duidelijk dat de energie en materiaalkosten hoger zullen zijn dan verwacht, en ook dat de levertijden van producten en materialen langer zullen zijn.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten (zoals vorderingen en schulden) als afgeleide financiële instrumenten (derivaten) verstaan. Als onderdeel van de reguliere bedrijfsvoering maakt Dunea gebruik van primaire financiële instrumenten. Er wordt geen gebruik gemaakt van afgeleide financiële instrumenten.

Medewerkers en organisatie

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Aantal medewerkers

533

↑ (2020 524)

Gemiddelde leeftijd

47,9

↓ (2020 48,1)

Ziekteverzuim

5,8%

↑ (2020 3,9%)

Voltijd- en deeltijdcontracten naar geslacht

Voltijd

31,9%

↑ (2020 31,1%)

Deeltijd

68,1%

↓ (2020 68,9%)

83,2%

↓ (2020 85,9%)

16,8%

↑ (2020 14,1%)

Verhouding man/vrouw

26,5%

↑ (2020 25,8%)

73,5%

↓ (2020 74,2%)

Man/vrouw in leidinggevende functies

8

↕ (2020 8)

13

↓ (2020 14*)

Meer informatie over de duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers is te lezen vanaf pagina 60.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Medewerkers en organisatie

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Organisatiewijzigingen

In het verslagjaar is de inrichting van de organisatie iets aangepast om onze prestaties te verbeteren en efficiënter te kunnen werken. Hierbij is een beperkt aantal medewerkers overgeplaatst naar een ander (deel) proces/domein. Dit is soms gedaan op initiatief van deze medewerkers, vanzelfsprekend altijd in goed overleg. Binnen het deelproces Operationeel Beheer is besloten om een extra teamleider aan te stellen. Deze uitbreiding zorgt ervoor dat we de uitdagingen en ontwikkeling van dit deelproces (Werkvoorbereiding en Planning Installaties en Natuur) beter kunnen aanpakken.

Data-gedreven werken vraagt om professioneel datamanagement

Dunea werkt steeds meer data-gedreven. In 2021 hebben we bijvoorbeeld het gebruik van sensoren verder uitgebreid, onder andere om waterkwaliteit of -kwantiteit te meten. De data-uitwisseling met gemeenten is verbeterd, zodat plannen voor werken in de ondergrond beter en makkelijker kunnen worden afgestemd. Ook processen zijn geoptimaliseerd, bijvoorbeeld door het aanvragen van klantnummers te automatiseren en klanten ook per sms betalingsherinneringen te kunnen sturen.

Om deze veranderingen goed in te voeren, hebben we in het verslagjaar stappen gezet op het gebied van datamanagement, als basis voor toekomstige ontwikkelingen. Zo hebben we het eigenaarschap van datasets belegd, hebben onze datastewards meer taken en bevoegdheden gekregen en zijn er processen om data te delen en datakwaliteits-

dashboards ingevoerd. Daarnaast is gestart met de impactanalyse voor een transitie van ons ERP-systeem naar de cloud. Deze analyse geeft inzicht in de mogelijkheden en aandachtspunten voor deze overstap. In 2022 wordt deze analyse vertaald naar een implementatieplan.

Groeiende aandacht voor informatiebeveiliging

Het dreigingsbeeld is in 2021 veranderd en de uitdaging van cybersecurity wordt groter, met meer kwetsbaarheden en complexiteit. Zo werd bijvoorbeeld eind 2021 een ernstige kwetsbaarheid gevonden in software (Apache Log4j) die wereldwijd veel gebruikt wordt in webapplicaties en allerlei andere systemen. Wij hebben binnen Dunea direct extra maatregelen getroffen om onze weerbaarheid op dit vlak te verhogen.

Als vitale-sectorbedrijf vraagt cybersecurity continue en toenemende aandacht in alle lagen van onze organisatie. Daarnaast werken we nauw samen binnen de drinkwatersector, met het NCSC en andere partners. Wij beoordelen de risico's van de toenemende dreigingen en nemen gericht aanvullende maatregelen op het gebied van preventie, monitoring, detectie en respons.

Ook testen en oefenen vinden we belangrijk. In het verslagjaar hebben we bijvoorbeeld weer deelgenomen aan ISIDOOR: een groot-schalige cyberoefening georganiseerd door het NCSC. Hierbij hebben wij diverse crisisprocedures en onze onderlinge samenwerking geoefend. Ook hebben we onze back-upsystemen en de handbediening opnieuw getest. Verder is er actief ingezet op het volgen van het bewustwordings-

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Medewerkers en organisatie

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

programma ARDA en hebben we het volwassenheidsniveau binnen Dunea weer gemeten via phishing-mails.

Wij hebben op basis van de Wbni een zorgplicht voor de beveiliging van onze netwerk- en informatiesystemen. In het kader hiervan is er ook dit jaar een audit uitgevoerd op onze procesautomatisering. Geconcludeerd kan worden dat Dunea voldoet aan nagenoeg alle beheersmaatregelen die randvoorwaardelijk zijn voor de beschikbaarheid en continuïteit van procesautomatisering. Ook onze toezichthouder ILT heeft in 2021 een verkennende inspectie gedaan naar de status van de Wbni-naleving en de bestuurlijke inbedding van cybersecurity bij Dunea. ILT heeft aangegeven een positieve indruk te hebben gekregen van de inrichting en borging van cybersecurity in onze organisatie.

Vooruitblik

Met het oog op de verdere professionalisering van onze organisatie zullen wij in 2022 met name aandacht besteden aan:

- invoeren van een digitaliseringsproces, zodat we meer gebruik kunnen maken van moderne technologie zoals IoT (internet of things). Daarbij besteden we expliciet aandacht aan de risico's die dit met zich meebrengt;
- cybersecurity, en dan met name preventie, bewustwording en vergroten van het herstelvermogen voor het geval zich een incident voordoet.

Veiligheid staat voorop:
onze medewerkers identificeren
zich als zij een klant bezoeken.

Bronnet op basis van aquathermie

Duurzame verwarming en koeling in Valkenhorst

Voor de nieuw te ontwikkelen wijk Valkenhorst in Katwijk is het plan om de warmte/koude-voorziening in de woningen te leveren met behulp van bestaande waterleidingen. Na een uitgebreide haalbaarheidsstudie is er in 2021 een intentieovereenkomst gesloten voor een zogenoemd bronnet. In de 20 jaar dat hij dit werk doet, is Rick Gijzen, gebiedsontwikkelaar bij BPD, deze duurzame manier van verwarmen nog niet tegengekomen.

‘BPD heeft 20 hectare van het plangebied Valkenhorst in eigendom: wij gaan hier onder meer 700 duurzame en bereikbare woningen realiseren, van de in totaal 5.600. Ook komen er voorzieningen en een hoogwaardig OV-knooppunt. Door het gebied lopen twee transportleidingen van Dunea. Een studie heeft laten zien dat met deze leidingen de woningen kunnen worden verwarmd en gekoeld. Kort gezegd werkt het zo: uit de Dunea-leidingen

wordt warmte gehaald. Deze warmte voedt een bronnet, waarin een aantal warmte- en koudeopslagsystemen zorgen voor de gewenste temperatuur in de woningen. Deze oplossing is energiezuinig en omzeilt knelpunten van andere, meer bekende technieken. Een traditionele luchtwarmtepomp in de woning beperkt de ontwerpvrijheid en geeft veel geluid. Voor een bodemwarmtepomp moet je de grond in, wat we niet willen in dit krekenslandschap. Bijkomend voordeel van dit nieuwe systeem is dat de Dunea-leidingen afkoelen, wat de waterkwaliteit ten goede komt.’

‘Dunea heeft hierin het voortouw genomen, samen met het Hoogheemraadschap van Rijnland. We kijken met Dunea ook naar waterbesparing in de woning. Dunea heeft daarover een lezing gehouden bij ons, je merkt dat er veel kennis bij Dunea aanwezig is. Bij BPD houden we ons bezig met duurzame integrale gebiedsontwikkeling. Dan is het heel waardevol als je partners hebt die al vooraan in het proces zo meedenken en zich inzetten voor nieuwe, duurzame oplossingen.’

BPD | Bouwfonds Gebiedsontwikkeling is de grootste gebiedsontwikkelaar in Nederland. Sinds de oprichting in 1946 heeft BPD de bouw van ruim 365.000 woningen mogelijk gemaakt. BPD focust op energie, mobiliteit, circulariteit, betaalbaarheid, klimaat en landschap.

De warmte- en koude-oplossing voor Valkenhorst is een samenwerking tussen BPD, Dunea, Hoogheemraadschap van Rijnland, de gemeente Katwijk, het Rijksvastgoedbedrijf en Firan.

Rick Gijzen

Gebiedsontwikkelaar @ BPD

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

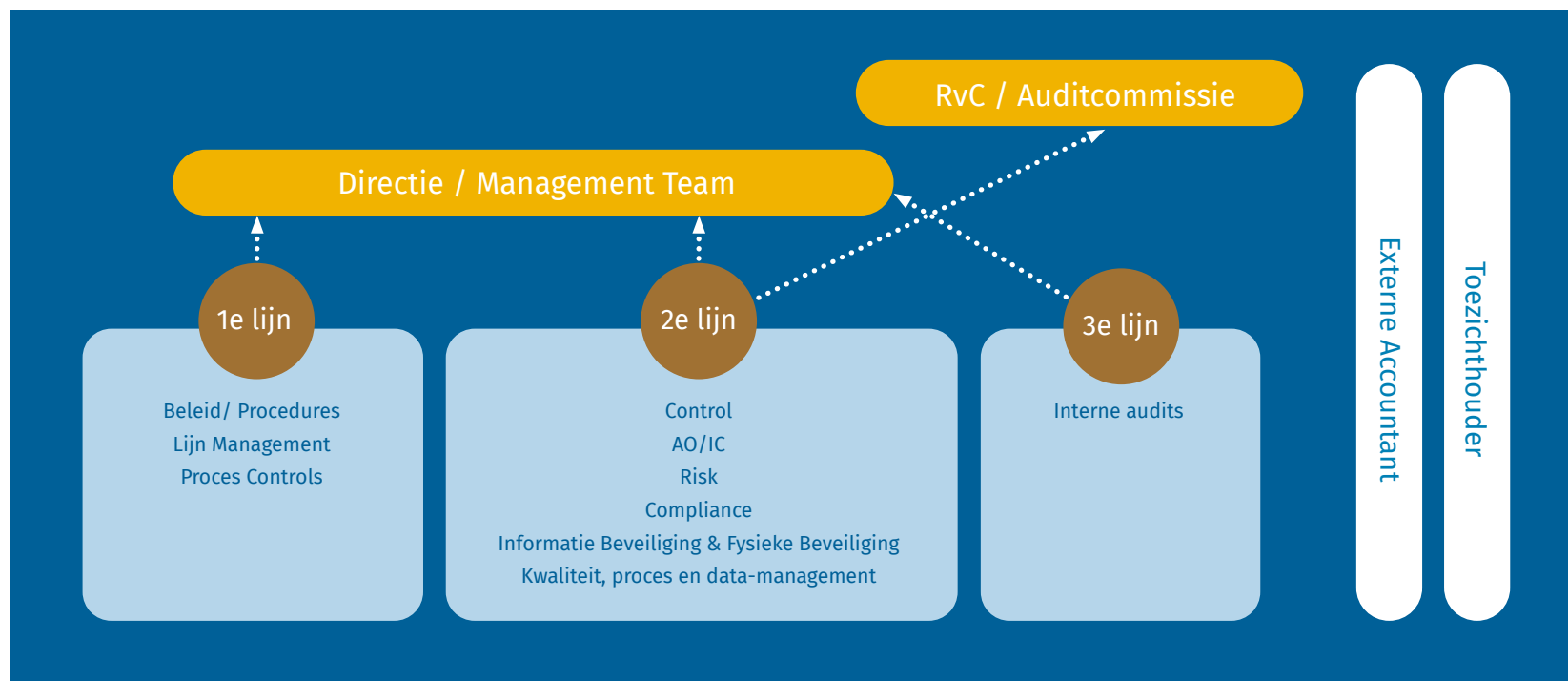
Aanvullende informatie

Risicomanagement

Met haar risicomanagement voldoet Dunea aan de Corporate Governance Code. Deze code stelt dat het **bestuur van een organisatie verantwoordelijk is voor het identificeren en beheersen van de risico's verbonden aan de bedrijfsstrategie en -activiteiten**. In dit hoofdstuk lichten we toe hoe wij ons risicomanagement hebben ingericht.

Risicogovernance en -raamwerk

Dunea hanteert het three lines of defense-model als risicomanagement-model. Dit ziet er schematisch als volgt uit:

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag• *Risicomanagement*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

De managers en medewerkers van de verschillende domeinen en processen binnen Dunea zijn als eerste en daarmee belangrijkste linie eindverantwoordelijk voor de keuzes die ze maken, de risico's die ze in de dagelijkse praktijk aangaan en hoe ze deze risico's adequaat beheersen. De directie en het MT zijn eindverantwoordelijk voor het risicomanagementproces, samen met de verantwoordelijke managers.

De risicomanagementrol in de tweede linie is verantwoordelijk voor het opzetten, ondersteunen, adviseren borging van een goed proces van risicobeheersing, altijd ter ondersteuning van de business. Deze rol is deels belegd bij de Compliance Officer en deels bij de Business Controllers binnen het domein Finance & Control, onder toezicht van de Domeinmanager Finance & control (F&C). Zij stemmen onderling af en hebben regelmatig overleg met de andere tweedelijnsfuncties, zoals de AO/IC-adviseurs, de CISO (Chief Information Security Officer), het cluster Control en de manager Kwaliteit-, proces- en datamanagement.

Dunea heeft geen onafhankelijke interne auditfunctie, maar onder de verantwoordelijkheid van de manager Kwaliteit-, proces- en datamanagement worden primair operationele audits uitgevoerd op kritieke en risicovolle processen. Op deze manier geeft Dunea invulling aan de derde linie van het three lines of defense-model. Uiteraard hebben ook de externe accountant en de toezichthouder een monitorende respectievelijk een toezichthoudende rol binnen ons risicomanagement: zij vormen de vierde en vijfde linie.

Twee keer per jaar worden de strategie en de risico's besproken met de Raad van Commissarissen. In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders worden de voornaamste risico's jaarlijks door de bestuurder toegelicht. In de overlegstructuur van het management en van de Raad van Commissarissen staat risicomanagement minstens twee keer per jaar als vast punt op de agenda.

Risicomanagementproces

Het risicomanagementproces, gebaseerd op het COSO Enterprise Risk Management Integrated Framework (COSO-ERM), bestaat uit verschillende stappen. Allereerst worden in samenwerking met directie, MT, leidinggevend en een aantal sleutelfunctionarissen de meest relevante risico's geïnventariseerd die verbonden zijn aan de strategie, de doelstellingen en de activiteiten van Dunea. Hierbij wordt onder meer rekening gehouden met geconstateerde zwaktes, misstanden, onregelmatigheden en signalen, en met geleerde lessen en bevindingen van de interne controle, de interne-auditrol en de externe accountant. De volgende stap is de analyse van de kans dat deze risico's zich voordoen en de impact die ze hebben op de bedrijfsvoering van Dunea (bruto-risico's). De risico's worden geprioriteerd aan de hand van hoe groot het risico wordt ingeschat. Vervolgens wordt gekeken naar de aanwezigheid en effectiviteit van bestaande beheersmaatregelen voor de individuele risico's, in welke mate deze maatregelen de aanwezige risico's verminderen/mitigeren (netto-risico's) en hoe het risico zich ontwikkelt in de tijd. Op basis van de ontwikkeling van het risico en de mate waarin Dunea het risico kan beïnvloeden, wordt de risicotolerantie voor de relevante risico's bepaald. De gewogen netto-risico's worden vervolgens in een risicomatrix weergegeven. Dit maakt de verhouding, de impact en de ontwikkeling van deze risico's ten opzichte van elkaar inzichtelijk.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Risicomanagement*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Ten slotte wordt de gewenste risicorespons vastgesteld: op welke manier wil Dunea met het risico omgaan, dat wil zeggen accepteren we het risico, wensen we het te vermijden of te verminderen, of besluiten we om het risico te mitigeren door dit te verleggen naar een derde partij. Als een bepaalde handeling of beheersmaatregel een risico oplevert voor een bepaalde bedrijfswaarde, maar juist een kans is om een risico bij een andere bedrijfswaarde te verlagen, maakt de directie in overleg met het MT een afweging van dit dilemma. Zij bepalen welke bedrijfswaarde de doorslag geeft bij het vaststellen van de risicorespons.

Waar nodig worden verbeteringen in de interne risicobeheersings- en controlesystemen doorgevoerd. Acties die hieruit voortvloeien, worden gemonitord, onder andere door periodiek de risicoanalyse te updaten. Alle relevante risico's worden opgenomen in het risicoregister. Ook wordt op hoofdlijnen vermeld welke maatregelen zijn getroffen en wat de impact is van het overgebleven risico. Op basis van het monitoren van marktontwikkelingen en op basis van genomen beslissingen worden nieuwe risico's in beeld gebracht en bestaande risico's bijgesteld in het register. Dat doen we twee keer per jaar; in januari 2022 is het register voor het laatst geüpdatet.

Werkzaamheden aan gas- en waterleidingen

worden steeds vaker gecombineerd uitgevoerd, zoals hier in Wassenaar.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Risicomanagement*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Dunea's risicoprofiel

Conform het COSO-model hebben we onze risico's ingedeeld in vier categorieën: strategische risico's, operationele risico's, financiële risico's en compliance-risico's.

De in 2021 opnieuw uitgevoerde bedrijfs-brede risicoanalyse heeft geleid tot een aantal veranderingen ten opzichte van 2020. De belangrijkste wijzigingen worden hier kort geschetst.

Bij de strategische risico's ondervindt Dunea, als gevolg van de negatieve impact van externe factoren op het duingebied waarop Dunea maar beperkt invloed heeft zoals recreatiedruk, stikstofproblematiek en achteruitgang biodiversiteit, dat onze rol als natuurbeheerder onder toenemende druk komt te staan van betrokken omgeving en stakeholders. Daardoor vermindert het draagvlak voor drinkwaterprojecten in en rondom het duin. Dit heeft negatieve gevolgen voor de noodzakelijke drinkwateractiviteiten in en rondom het duin, zoals uitbreiding van de winning en beheer en onderhoud van onze infrastructuur in en rondom het duin. Op de langere termijn kan dit de leveringszekerheid negatief beïnvloeden, zowel qua capaciteit als qua kwaliteit.

Bij de operationele risico's onderkent Dunea dat het risico op cyberaanvallen op kritieke IT-systemen significant aan het toenemen is. In 2021 heeft Dunea ook daadwerkelijk te maken gehad met een aantal cyberaanvallen op ondersteunende, administratieve systemen. Dankzij tijdige ontdekking en isolering bleef de impact beperkt. Ondanks alle maatregelen die Dunea treft om haar systemen, processen en data te beschermen tegen cyberaanvallen, neemt de kans toe dat Dunea slachtoffer wordt van een cyberaanval, simpelweg vanwege het

feit dat steeds meer organisaties hiermee te maken krijgen.

Daarom monitoren wij continu onze maatregelen op hun werking en effectiviteit, om deze waar nodig te actualiseren. In het verslagjaar is het beveiligings- en crisismanagement herijkt en zijn er aanvullende maatregelen getroffen op het gebied van preventie, detectie en correctie. Het risico blijft, hoewel nu adequaat beheerst, onveranderd hoog.

Ten slotte brengt de energietransitie naast kansen ook risico's voor Dunea mee, vooral op het vlak van infrastructurele herontwikkeling van de grond. Als gevolg van de energietransitie is de verwachting dat de ondergrond de komende jaren flink op de schop zal gaan. Omdat warmtenetten veel ruimte innemen en meer warmte uitstralen dan traditionele gasleidingen, bestaat er een reëel risico dat voor de aanleg van warmtenetten leidingen van Dunea verlegd moeten worden. Gezien de krapte in de ondergrond levert dit, naast financiële risico's, ook risico's voor een verantwoorde ligging van de drinkwaterinfrastructuur en voor de kwaliteit van de drinkwaterbronnen die door Dunea worden gebruikt. Een dergelijke ontwikkeling ziet Dunea al bij de opwarming van onze drinkwaterleidingen vanwege een steeds warmer wordende ondergrond en bij geothermische projecten in de buurt van drinkwaterbronnen van Dunea. Om dit risico effectief te beheersen, is het van belang dat Dunea haar rol en positie als drinkwaterbedrijf bij ruimtelijke projecten en ontwikkelingen, bestemmingsplannen en omgevingsvisies borgt en tijdig aan tafel komt.

Risicomatrix³

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• **Risicomanagement**

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Strategische risico's

1. Tegenstrijdige belangen tussen kortetermijn- en langetermijnvisie belangrijke stakeholders en Dunea
5. Kwaliteitseffecten door verontreiniging van de bron door nieuwe, onbekende, opkomende stoffen
6. Leveringszekerheid onder druk vanwege capaciteitsproblemen huidige bronnen
8. Risico negatieve druk nieuwe producten & diensten op drinkwatertaak (niet-drinkwater activiteiten)
12. Leveringszekerheid onder druk door gedwongen verleggingen van transportinfrastructuur
13. Toenemende omgevingsdruk natuurbeheertaak met negatieve impact op drinkwateractiviteiten

Operationele risico's

3. Onvoldoende gekwalificeerd personeel en kennisverlies organisatie
4. Leveringszekerheid onder druk door uitval kritische IT systemen (PA)
9. Langdurige uitval van kritische onderdelen drinkwaterinfrastructuur/assets
10. Overstromingsrisico pompstation Bergambacht
11. Onvoldoende beheersing processen
15. Risico's energietransitie op capaciteit en kwaliteit drinkwater
16. Verlies essentiële data voor bedrijfsprocessen als gevolg van cybercrime

Compliance risico's

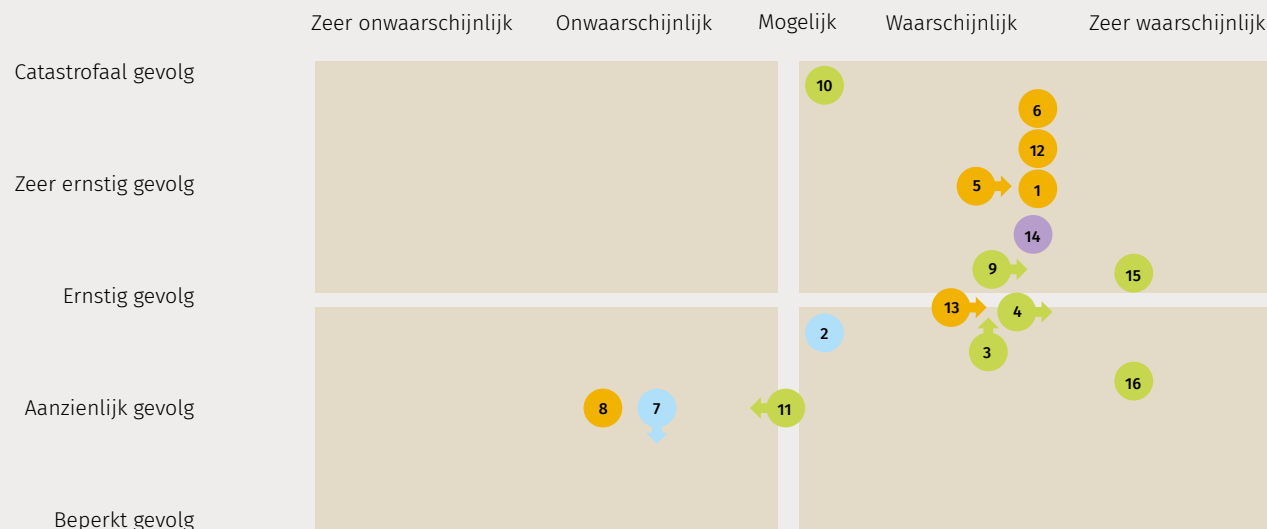
2. Non-compliance (nieuwe/veranderde) wet- en regelgeving
7. Fraude/belangenverstrengeling/corruptie door te ruime bevoegdheden/onvoldoende controls

Financiële risico's

14. Financierbaarheid van toekomstige investeringsopgaven

Potentiële kans op gebeurtenis

Impact/ schade tov. doelstellingen Dunea

Strategische risico's

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Risicomanagement*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

De belangrijkste bruto-risico's van iedere categorie die in 2020 binnen Dunea zijn geïdentificeerd, worden hierna kort toegelicht, inclusief de risicotolerantie die Dunea heeft voor deze risico's

Risico	Maatregelen	Risicotolerantie ¹
Leveringszekerheid onder druk vanwege capaciteitsproblemen bronnen	Uitvoering programma Berkheide voor realisatie van extra capaciteit. Multi-bronnenprogramma in volle gang, versnellen waar mogelijk. Op korte termijn is de Lek als volwaardige innamebron bijgeschakeld.	Nihil/laag
Leveringszekerheid onder druk door gedwongen verleggingen van transportinfrastructuur	Strategie omgevingsmanagement Bodem + infra, veiligstellen zakelijk rechten, ook in ruimtelijke plannen, multi-bronnenprogramma (bronnen dichterbij huis).	Laag
Tegenstrijdige belangen tussen kortetermijn- en langetermijnvisie belangrijke stakeholders en Dunea	Creëren bewustwording publiek belang drinkwatervoorziening en uitdagingen waar Dunea voor staat bij stakeholders.	Laag
Kwaliteitseffecten drinkwater door verontreiniging bron door nieuwe, onbekende, opkomende stoffen	Creëren bewustwording bronbescherming bij vergunningverleners en andere stakeholders. Onderzoeksprogramma naar alternatieve bronnen: multi-bronnenprogramma. Gebruik membraantechnologie.	Nihil/laag
Risico negatieve druk nieuwe producten en diensten op drinkwatertaak	Strikte scheiding tussen wettelijke en niet-drinkwater activiteiten, beoordeling governance en processen Risicocommissie. Deskundig personeel. Samenwerking E/G-partners.	Laag
Toenemende omgevingsdruk natuurbeheertaak met negatieve impact op drinkwateractiviteiten	Gesprek stakeholders intensiveren. Belang waardevolle duinen i.c.m. belang drinkwater. Oplossingsrichtingen bieden, waaronder stikstofcompensatie.	Laag

1. De risicotolerantie geeft uitdrukking aan de impact die Dunea bereid is aan te gaan in relatie tot het betreffende risico.

Operationele risico's

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Risicomanagement*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Risico	Maatregelen	Risicotolerantie
Overstromingsrisico pompstation Bergambacht	Multi-bronnenprogramma. Overstromingsbestendige inrichting pompstation. Betrokkenheid hoogwaterbeschermingsprogramma (Deltaprogramma). Intensiveren overleg en samenwerking betrokken stakeholders.	Laag
Leveringszekerheid onder druk door uitval kritische IT-systemen	Beheren/monitoring assets met meerjarenplan. Beveiligings- en crisismanagement procesautomatisering. Redundante systemen.	Nihil/laag
Langdurige uitval van kritische onderdelen drinkwaterinfrastructuur/assets	Risicoanalyse, periodieke inspectie en onderhoud, prioritering noodzakelijke vervangingen in meerjarenassetplan.	Laag
Onvoldoende gekwalificeerd personeel en kennisverlies organisatie	Eerder werven personeel om kennisoverdracht mogelijk te maken. Investeren/uitbreiden kennis personeel. Strategische personeelsplanning. Uitbesteding/samenwerking specialistische kennis. Vastlegging en overdracht kennis.	Laag
Onvoldoende beheersing processen	Vastleggen processen en controls in framework. Verbetering audits. Datamanagement.	Laag
Verlies essentiële data voor bedrijfsprocessen als gevolg van cybercrime	Beveiligings- en crisismanagement. Audit Wbni. Data-delenproces. Rol datastewards uitgebreid. Meldingen NCSC. Deelname ISIDOOR. Offline back-ups.	Nihil/laag
Risico 's energietransitie op capaciteit en kwaliteit drinkwater	Omgevingsvisie. Straatprofielen. Rol en positionering Dunea Warmte & Koude. Cconsultatie WGIW.	Laag

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Risicomanagement*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Financiële risico's en financiële verslaggevingsrisico's

Risico	Maatregelen	Risicotolerantie
Financierbaarheid van toekomstige investeringsopgaven	Monitoring ratio's lening convenanten. Overleg banken. Optimaal benutten ruimte Winstgevendheid. Tijdige tariefsverhoging.	Laag

Compliance risico's

Risico	Maatregelen	Risicotolerantie
Non-compliance (nieuwe/veranderende) wet- en regelgeving	Monitoring. Beïnvloeding/afstemming in Vewin[2] -verband. Periodiek overleg toezichthouder. Beoordeling Risicocommissie nieuwe projecten.	Laag
Fraude/belangenverstrengeling/corruptie door te ruime bevoegdheden/ onvoldoende controls	Voldoende functiescheiding. Intern beheersingssysteem. Periodieke Frauderisicoanalyse. Klokkenluidersregeling. Awareness onderdelen Gedragscode.	Nihil/laag

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Risicomanagement*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Overige aandachtsgebieden

Corona

Als gevolg van de coronapandemie hebben we voor Dunea geen aanvullende materiële strategische, operationele of compliance-risico's gesignaleerd. Gedurende het jaar hebben we de risico's gemonitord, waarbij de conclusie was dat de continuïteit van onze bedrijfsvoering niet in gevaar is gekomen noch nadelig is beïnvloed.

Audits en continue verbetering

In 2021 zijn interne audits uitgevoerd op de overdracht van projecten naar de beheerorganisatie, wetgeving op productielocaties, brand(bestrijding) in de duinen, het BOA-registratiesysteem en procesautomatisering. Daarnaast wordt actief gestuurd op Lean Management-procesverbeteringen en data(kwaliteits)verbeteringen. In 2021 zijn onder andere verbeteringen gerealiseerd in leegstandsprocessen, energiebalans, klantdata, in-, door- en uitstroomproces en het innovatieproces.

Kiwa-certificering ISO 9001 en 14001

Ook in 2021 heeft de jaarlijkse audit van Kiwa plaatsgevonden. Dit jaar was de audit gedetailleerder vanwege de verlenging van de certificaten. De focus lag op het beheren en toekomstbestendig houden van assets. Met het door Kiwa afgegeven positieve advies zijn de certificaten voor kwaliteit (ISO 9001) en milieu (ISO 14001) weer voor drie jaar geldig.

In control-verklaring

De directie is verantwoordelijk voor de inrichting en effectiviteit van de systemen voor risicobeheersing en interne controle. De risicobeheersings- en controlesystemen hebben in het verslagjaar naar behoren gewerkt. Er zijn ten aanzien van deze systemen en de werking daarvan geen tekortkomingen geconstateerd die niet al in beeld waren of waarvoor reeds maatregelen zijn getroffen. Er zijn daarom in 2021 geen substantiële wijzigingen in het risicomanagementsysteem doorgevoerd. De directie verklaart daarom dat:

- het jaarverslag in voldoende mate inzicht geeft in tekortkomingen en in de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen;
- voornoemde systemen een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat;
- het naar de huidige stand van zaken gerechtvaardigd is dat de financiële verslaggeving is opgesteld op going concern-basis;
- in het jaarverslag de materiële risico's en onzekerheden zijn vermeld, die relevant zijn ter zake van de verwachting van de continuïteit van de vennootschap voor een periode van twaalf maanden na opstelling van het verslag.

Governance

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

Jaarrekening
Overige gegevens
Aanvullende informatie

Corporate governance
Personalia directie en Raad van Commissarissen
Bericht van de Raad van Commissarissen

Productielocatie Scheveningen, gezien vanaf
één van de uitkijkpunten in Meijendel.

Corporate Governance

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Als waterbedrijf dat voorziet in een van de belangrijkste levensbehoeften heeft Dunea een belangrijke maatschappelijk waarde. Vanuit deze rol voelen wij ons verantwoordelijk voor een transparante bedrijfsvoering en regels voor goed bestuur, goed toezicht en adequate verantwoording. In dit hoofdstuk lichten we toe hoe onze governance is ingericht.

Monteurs van Dunea aan het werk aan een waterleiding.

Algemeen

Dunea N.V. is een naamloze vennootschap, waar de dochterbedrijven Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen en Dunea Warmte & Koude B.V. deel van uitmaken. Daarnaast heeft Dunea N.V. een aantal deelnemingen.

Corporate Governance Code

Hoewel de Nederlandse Corporate Governance Code (hierna: de Code) alleen voor Nederlandse beursvennootschappen verplicht is, kiest Dunea er mede gezien haar maatschappelijke rol vrijwillig voor om de Code toe te passen. Wij doen dit voor zover de principes en best practices uit de Code van toepassing zijn en baseren ons daarbij op het 'pas toe of leg uit'-principe. Dunea streeft ernaar om open en actief te communiceren met haar belanghebbenden, in lijn met de achterliggende gedachte van de Code.

Jaarlijks wordt gemonitord of Dunea voldoet aan alle best practice-bepalingen uit de Nederlandse Corporate Governance Code. Dunea week in 2021 op één onderwerp af van de Code:

- **Interne auditdienst**
Het uitgangspunt van de Code is dat vennootschappen een interne auditfunctie inrichten. Hoewel strikt genomen Dunea geen auditrol heeft ingericht, zijn onderdelen van de auditrol wel ingericht. Vanwege de omvang van onze organisatie hebben we de interne controles en rapportages verdeeld over verschillende controlefuncties binnen Dunea. De externe accountant controleert en rapporteert hierover via de jaarlijkse Management Letter en het accountantsverslag. Op deze manier zijn directie en de Raad van Commissarissen (inclusief de Auditcommissie) voldoende aangesloten bij het interne-auditproces en kan hierop voldoende toezicht worden uitgeoefend.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

• *Corporate Governance*

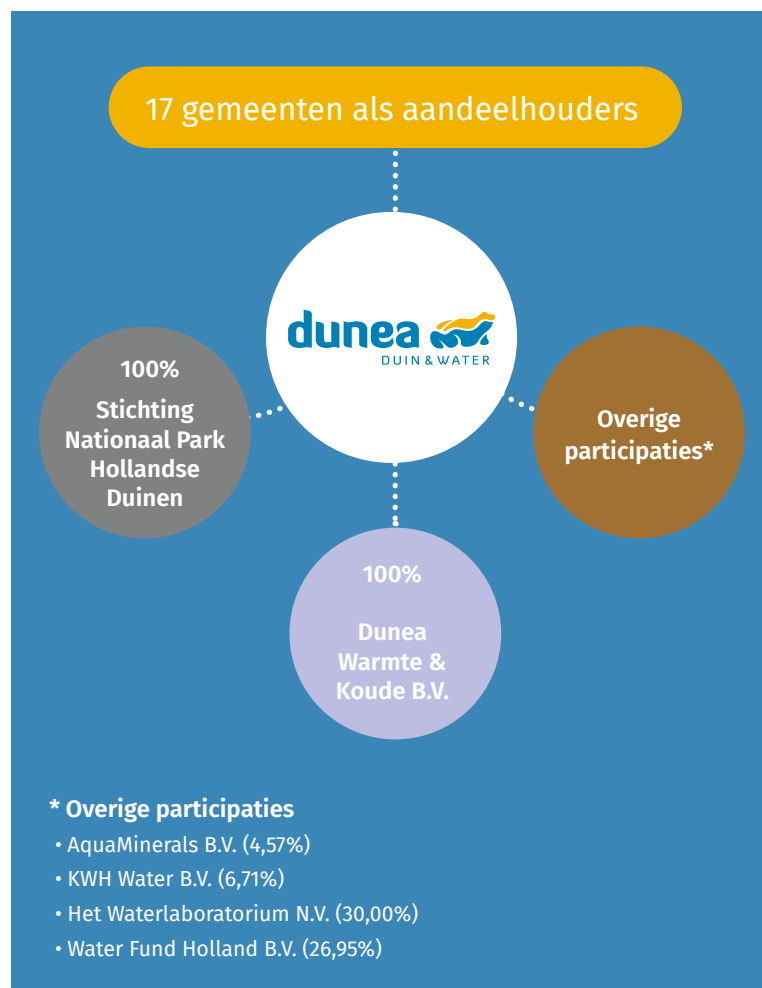
Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Onze governance-structuur

De juridische structuur van Dunea en haar dochterondernemingen en deelnemingen ziet er als volgt uit:

De directie en de Raad van Commissarissen zijn in de besluitvorming verantwoordelijk voor de afweging van de voor Dunea relevante belangen. De continuïteit van Dunea als drinkwaterbedrijf staat hierbij voorop.

Directie

De directie, die bestaat uit één statutair bestuurder (hierna te noemen: directie), is belast met het dagelijkse bestuur van Dunea en het vormgeven van de koers en het beleid van Dunea en haar dochterondernemingen. De directie wordt hierbij ondersteund door de divisie managers 'Duin en Water' en 'Klant- en Bedrijfs ondersteuning'; gezamenlijk vormen zij het managementteam.

Voor het dagelijks bestuur van dochteronderneming Dunea Warmte & Koude B.V. is door de directie een aparte bestuurder aangesteld. De directie van Dunea legt ten minste twee keer per jaar verantwoording en rekenschap af aan de aandeelhouders over het gevoerde beleid, de (meerjaren)begroting, de tarievenregeling en het jaarverslag tijdens de halfjaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken binnen Dunea en de aan haar verbonden ondernemingen. De Raad van Commissarissen staat de directie met raad ter zijde en richt zich daarbij naar het belang van Dunea.

De Raad van Commissarissen bestaat uit vijf personen. De verantwoordelijkheden en bevoegdheden staan beschreven in het Reglement Raad van Commissarissen, dat is gepubliceerd op onze website.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

- *Corporate Governance*

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Bij de uitoefening van haar toezichtrol laat de Raad van Commissarissen zich adviseren door twee subcommissie(s):

Auditcommissie

De Auditcommissie adviseert de Raad van Commissarissen bij het uitvoeren van de verantwoordelijkheden op het terrein van toezicht. De Auditcommissie ziet toe op het proces van financiële verslaggeving, het systeem van interne beheersing en de beheersing van risico's zoals het toezicht op de naleving van de relevante wet- en regelgeving en de werking van gedragscodes en het controleproces.

Remuneratiecommissie

De Remuneratiecommissie heeft onder meer als taak het werven en selecteren van leden van de Raad en de statutaire directie, alsmede het beoordelen van het gehanteerde bezoldigingsbeleid voor de Raad en de directie. Verder heeft de Remuneratiecommissie als taak jaarlijks het functioneren van de directie, alsmede van de Raad van Commissarissen te evalueren.

Diversiteit

Dunea streeft een evenwichtige verdeling na van mannen en vrouwen binnen de directie, het managementteam en de Raad van Commissarissen. Diversiteit in leeftijd, geslacht, kennis en competenties is een belangrijk selectie criterium bij de (her)benoeming van nieuwe leden van de directie en de Raad van Commissarissen. Deze criteria zijn vastgelegd in het reglement en de profielschets van de Raad van Commissarissen.

Algemene Vergadering van Aandeelhouders

In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) zijn de zeventien aandeelhoudende gemeenten in ons leveringsgebied vertegenwoordigd. De jaarlijkse AVA wordt binnen zes maanden na afloop van het boekjaar gehouden. Op de agenda staan in ieder geval de vaststelling van het

jaarverslag, de meerjarenbegroting en de tarievenregeling. Daarnaast verleent de AvA decharge aan de directie en de Raad van Commissarissen voor respectievelijk het gevoerde beleid en het gehouden toezicht.

De AVA is verantwoordelijk voor de formele benoeming van leden van de Raad van Commissarissen en de vaststelling van de bezoldiging van de directie, op basis van het voorstel van de Raad van Commissarissen. In totaal zijn 4 miljoen aandelen uitgegeven met elk een nominale waarde van €5. Conform de statuten kan per aandeel één stem worden uitgebracht. Een gedetailleerde verdeling van de aandelen per gemeente is te vinden op pagina 143.

Extern toezicht

Als een van de tien drinkwaterbedrijven in Nederland valt Dunea onder het toezicht van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). Jaarlijks toetst de ILT onze drinkwatertarifiering aan de richtlijnen van de Drinkwaterwet. De ILT beoordeelt ook het bedrijfsverslag van Dunea, waarin de uitsplitsing staat tussen wettelijke en niet-wettelijke activiteiten. Op basis hiervan wordt de gerealiseerde vermogensvoet definitief vastgesteld. Verder beoordeelt de ILT eens in de drie jaar de brede benchmark (prestatievergelijking tussen de verschillende drinkwaterbedrijven), op de aspecten efficiency, leveringszekerheid, kwaliteit van het drinkwater en milieu.

Voor het toetsen van de tarifiering van het drinkwater wordt de ILT geadviseerd door de Autoriteit Consument en Markt (ACM).

[Dunea in een oogopslag](#)[Bestuursverslag](#)[Governance](#)

- [Corporate Governance](#)

[Jaarrekening](#)[Overige gegevens](#)[Aanvullende informatie](#)

Compliance en integriteit

Het in strijd handelen met wet- en regelgeving brengt risico's met zich mee ten aanzien van de 'license to operate' van Dunea: dit kan de reputatie en integriteit van Dunea schaden. Daarom hecht Dunea groot belang aan een gestructureerde inbedding van compliance in de organisatie. Hiertoe heeft Dunea een Compliance Officer aangesteld, die zorgt dat de organisatie, haar medewerkers en derde partijen die namens Dunea opereren, in lijn handelen met wet- en regelgeving, gedragscodes en beleid. De doelstellingen, taken en bevoegdheden van de Compliance Officer zijn vastgelegd in een compliance-charter en een compliance-programma. De Compliance Officer rapporteert halfjaarlijks aan de Raad van Commissarissen.

Integriteit staat bij Dunea hoog in het vaandel. Om integer handelen te bevorderen, stimuleren wij een integere cultuur en gewenst gedrag. In onze gedragscode De Deal van Dunea en verschillende medewerkersregelingen hebben we hiervoor afspraken en regels vastgelegd. Deze zijn verder uitgewerkt in onder andere een gedragscode voor werken in het duin, een gedragscode voor werken met elektronische communicatiemiddelen en een regeling voor het melden van incidenten en misstanden (klokkenluidersregeling). De naleving van De Deal van Dunea is leidend bij de beoordeling van het handelen van Dunea en haar medewerkers. Constateringen van het in strijd handelen met de beginselen van deze gedragscode worden vastgelegd door de Compliance Officer in het compliance-register en worden gerapporteerd aan de directie. In overleg met directie en het management worden vervolgens passende beheersmaatregelen genomen. Voor 2022 staat gepland dat de Deal van Dunea wordt geactualiseerd, inclusief de onderliggende medewerkersregelingen.

NPHD krijgt verder vorm

Co-creatie tilt uniek gebied naar hoger plan

In 2021 heeft het Nationaal Park Hollandse Duinen verder vorm gekregen. Berend Potjer zit vanuit de Provincie Zuid-Holland in de Stuurgroep NPHD. Hij ziet het belang om samen te werken met de verschillende partners in het unieke gebied. Zelf loopt hij er graag hard, vooral over het strand bij Den Haag, en ook het Westduinpark en Ockenburgh zijn favoriet.

‘Toen ik laatst ging hardlopen langs het strand bij Den Haag zag ik een NPHD-vlag wapperen. Mooi om te zien dat het Nationaal Park Hollandse Duinen in 2021 steeds meer gaat leven! In 2021 zijn er belangrijke stappen gezet. Zo is de werkorganisatie ingericht: niet groot, maar wel

belangrijk om de plannen die we hebben met NPHD te realiseren. Dit team kan alles aan elkaar verbinden, wat belangrijk is met zoveel partners. We willen niet dat iedereen zijn eigen stukje beschermt. Het gaat juist om co-creatie om de natuur, biodiversiteit en recreatiemogelijkheden van dit prachtige gebied naar een hoger plan te tillen.

Als provincie hebben wij de wettelijke taak om de natuur te beschermen. Zeker in onze dichtbevolkte regio is dat een uitdaging. Daarnaast zijn we verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening. Dankzij deze samenwerking kunnen we voor NPHD de samenhang tussen die twee beter bewaken. Mijn persoonlijke ideaalbeeld is dat dit een mooi gebied blijft, dat niet wordt overlopen of volgebouwd, waar straks mijn kleine zoontje ook nog van kan genieten. In oktober organiseerde Dunea als betrokken en bevolegen aanjager van dit initiatief een partnerbijeenkomst. Daar was zoveel positieve energie: samen zijn we een

nationaal park, zo voelen we het ook. De taart hebben we, de officiële Nationaal Park-status zou de kers erbovenop zijn.’

Berend Potjer is lid van het dagelijks bestuur van de Provincie Zuid-Holland. Eerder was hij namens Groen-Links fractievoorzitter in Zuid-Holland en werkzaam in diverse functies op het gebied van duurzaamheid. Hij is ook lid van de stuurgroep van Nationaal Park Hollandse Duinen - het initiatief van Dunea waaraan inmiddels 50 partners, inclusief de provincie, meedoen.

Berend Potjer
Gedeputeerde @ Provincie
Zuid-Holland

Personalia directie en Raad van Commissarissen

[Dunea in een oogopslag](#)

[Bestuursverslag](#)

Governance

[Jaarrekening](#)

[Overige gegevens](#)

[Aanvullende informatie](#)

Directie

De heer drs. W.M.E. Drossaert
(1967)

Nationaliteit

Nederlandse

Functie

Algemeen directeur

Datum in dienst

1 september 2015

Relevante nevenfuncties

Bestuurder Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen, Voorzitter
Werkgeversvereniging Waterbedrijven, Algemeen bestuur VNO-NCW,
Lid Raad van Commissarissen AT Osborne.

Raad van Commissarissen

Jhr. mr. J.P. Backer
(1953)

Nationaliteit
Nederlandse

Functie
Voorzitter

Eerste benoeming
2017

Lopende termijn
tot en met juni 2025

Beroep
Zelfstandig adviseur juridische en publiek/private
vraagstukken Roodhoorn Consultants B.V.

Relevante nevenfuncties
Voorzitter Raad van Toezicht Maag Lever Darm Stichting, Lid Raad
van Toezicht Stichting Voortgezet Onderwijs Haaglanden, Lid
bestuur Stichting Fundatie Notelaers, Lid Eerste Kamer der Staten
Generaal

De heer G.J. Doornbos
(1948)

Nationaliteit
Nederlandse

Functie
Deskundige water(keten) beheer,
voorzitter Remuneratiecommissie

Eerste benoeming
2017

Lopende termijn
tot en met juni 2025

Beroep
Adviseur

Relevante nevenfuncties
Voorzitter Gebiedscoöperatie Buytenland van Rhon, Bestuurlijk trekker Gebiedsproces Nieuwkoop

Mevrouw mr. W. van Dijk
(1966)

Nationaliteit
Nederlandse

Functie
Deskundige innovatie/digitalisering, compliance/
riskmanagement, cybersecurity en ondernemingsraad
Vertrouwenscommissaris, deskundige automatisering,
digitalisering en robotisering

Eerste benoeming
2020

Lopende termijn
tot en met november 2024

Beroep
Algemeen Directeur Lelystad Airport

Relevante nevenfuncties
Director Security, Safety & Environment Amsterdam
Airport Schiphol

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

- *Personalia directie en Raad van Commissarissen*
- Jaarrekening
Overige gegevens
Aanvullende informatie

Raad van Commissarissen (vervolg)

De heer drs. L.A.S. van der Ploeg RA RC EMFC
(1970)

Nationaliteit

Nederlandse

Functie

Vicevoorzitter en voorzitter Auditcommissie, deskundige
financieel-economische zaken

Eerste benoeming

2014

Lopende termijn

tot en met juni 2022

Beroep

CFO VolkerWessels Bouw- en Vastgoedontwikkeling B.V.

Relevante nevenfuncties

Voorzitter Raad van Commissarissen Haag Wonen; Lid Curatorium
van Erasmus School of Accounting & Assurance.

Mevrouw ir. A. van der Rest
(1953)

Nationaliteit

Nederlandse

Functie

Deskundige energie en natuurbeheer

Eerste benoeming

2018

Lopende termijn

tot en met juni 2022

Beroep

Voormalig manager Veiligheid Gezondheid
en Milieu bij Shell Nederland B.V.

Relevante nevenfuncties

Voorzitter bestuur CE Delft; Voorzitter Commissie Milieu,
Verduurzaming en Energie VNO, Penningmeester IVN Den Haag

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Bericht van de Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken binnen Dunea en de aan haar verbonden ondernemingen.

De Raad van Commissarissen (verder aangeduid als “de Raad”) staat de directie met raad ter zijde en richt zich daarbij naar het belang van Dunea. In dit verslag legt de Raad verantwoording af over het door haar uitgeoefende toezicht in het verslagjaar.

Toezicht

Onderwerpen besproken in 2021

In 2021 zijn tijdens de vergaderingen van de Raad veel onderwerpen aan de orde geweest ten aanzien waarvan de Raad toezicht heeft uitgeoefend. Een aantal belangrijke onderwerpen stipt de Raad hier kort aan.

Coronapandemie en cybersecurity

Ook in 2021 is de invloed van het COVID-19-virus merkbaar geweest. Het dagelijkse contact was nog steeds niet zoals gebruikelijk, maar de medewerkers van Dunea zijn op andere manieren toch met elkaar in verbinding gebleven. Dit geldt voor zowel de collega's die in de buitendienst werkzaam zijn als de collega's die doorgaans, waar mogelijk, op een van onze vestigingen op kantoor werkzaam zijn. De dagelijkse bedrijfsvoering en daarmee de uitvoering van de kerntaken van Dunea zijn niet in het geding geweest; de Raad is verheugd om dit te hebben geconstateerd.

Ook heeft Dunea te maken gehad met cyberaanvallen, maar deze hadden alleen invloed op de kantoorautomatisering, zonder impact. De essentiële drinkwaterprocessen zijn hier niet aan blootgesteld.

De Algemene vergadering van Aandeelhouders

De Tarievenregeling 2022 en de Meerjarenbegroting 2022-2026 zijn uitvoerig behandeld in de vergadering van de Auditcommissie, die deze stukken met een positief aan de Raad heeft voorgelegd. Daarna heeft de Raad deze stukken met eveneens een positief advies aan de aandeelhouders voorgelegd.

Tijdens de vergadering waarin deze stukken in stemming zijn gebracht, heeft de Raad de aandeelhouders meegenomen in de ontwikkelingen die in dat kader spelen, waaronder multi-bronnen, de toenemende vraag naar drinkwater binnen het verzorgingsgebied van Dunea, de ontwikkelingen in de financiële sector die impact hebben op de mogelijkheden voor Dunea om financieringen aan te trekken.

Hoewel de setting anders was dan gebruikelijk (vergaderen via Teams brengt immers een andere dynamiek met zich mee) heeft de Raad het contact met de aandeelhouders als prettig ervaren. De Raad heeft kennisgenomen van de belangrijkste vragen en ontwikkelingen binnen de respectievelijke gemeenten. Ook heeft de Raad toegelicht op welke wijze Dunea hieraan kan bijdragen en welke bijdrage een gemeente aan de realisatie van de doelstellingen van Dunea kan leveren. De Raad spreekt wederom haar waardering uit voor de grote mate van betrokkenheid die de aandeelhouders aan de dag hebben gelegd. Ter vergadering heeft de voorzitter voorts de aandeelhouders meegenomen in de wijze waarop de Raad invulling heeft gegeven aan de governance. Het doet de Raad deugd dat de aandeelhouders de wijze waarderen waarop de Raad hier invulling aan geeft alsmede de wijze waarop zij de aandeelhouders hierover informeert.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

- Bericht van de Raad van Commissarissen

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Tevens zijn in de vergadering van juni 2021 de commissarissen Backer en Doornbos door de algemene vergadering herbenoemd tot commissaris van Dunea N.V., voor een tweede termijn van vier jaar. Beide commissarissen spreken op deze plaats nogmaals hun dank uit voor het wederom in hen gestelde vertrouwen.

Strategische ontwikkelingen

De Raad heeft kennisgenomen van de strategische uitdagingen en trends voor Dunea. Er is sprake van een toename van de bevolking binnen het verzorgingsgebied. Om aan deze stijgende vraag te kunnen voldoen, zijn investeringen in nieuwe bronnen noodzakelijk. Zowel om de leverings- en productiecapaciteit te vergroten als om de waterreserves op peil te kunnen houden. Hierbij is het van belang om de afhankelijkheid van het beperkte aantal bronnen te verminderen en over meerdere bronnen te kunnen beschikken, opdat de leveringszekerheid niet onder druk komt te staan.

Opkomende nieuwe stoffen

De directie heeft de Raad op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen inzake nieuwe opkomende stoffen. Onder andere is er aandacht besteed aan de landelijke PFAS-discussie, waarbij Dunea als uitgangspunt hanteert dat bronaanpak de beste oplossing is. Wat er immers niet in het water zit, hoeft er ook niet uitgehaald te worden. Dunea steunt het Nederlandse beleid om te komen tot een totaalverbod op PFAS, gezien de persistentie van deze stoffen. De Raad heeft kennisgenomen van deze discussie en de gesprekken die hierover met het ministerie zijn gevoerd. De Raad is blij dat de aandacht wordt gevestigd op een bredere PFAS-aanpak vanuit de voedselketen alsmede vanuit een internationaal kader.

Dunea Warmte & Koude B.V.

Het jaar 2021 was het eerste volledige kalenderjaar waarin Dunea Warme & Koude B.V. operationeel is geweest. De Raad is in 2021 nauw betrokken geweest bij de diverse projecten die in ontwikkeling waren en zijn. De Raad constateert dat de aandeelhouders de energietransitie een warm

hart toedragen, maar heeft ook geconstateerd dat de organisatie in de wijze waarop deze projecten daadwerkelijk ingebed kunnen worden in de praktijk tegen weerbarstige vraagstukken aanloopt. Los van de vraag naar de technische haalbaarheid van voorgestelde oplossingen, waarbij meerdere mogelijkheden potentieel ten dienste staan om warmte en koude te kunnen leveren, is de realisatie in de praktijk ook onderhevig aan politieke inzichten en spelen in sommige opzichten ook de aanbestedingsvoorschriften een meer of minder nadrukkelijke rol. De Raad is verheugd om te zien dat Dunea Warmte & Koude B.V. bij elk mogelijk project een zorgvuldige afweging maakt ten aanzien van de te maken keuzes en alle factoren die daarbij een rol spelen. Het lopen van risico wordt daarbij vermeden en de Raad is verheugd om te constateren dat de besluitvorming over de haalbaarheid van projecten op een verantwoorde wijze plaatsvindt.

Bezoek productielocatie Scheveningen pilot brak water studie

Dunea zoekt actief naar mogelijkheden om de productiecapaciteit te vergroten en om alternatieven te vinden voor de bestaande bronnen. Een zeer prijzenswaardig onderzoek is in dat kader de brakwaterstudie, die op de productielocatie te Scheveningen wordt uitgevoerd. De Raad is meegenomen in de technische installatie ter plaatse en is onder de indruk van de mogelijkheden die deze technologie zou kunnen bieden.

Compliance

Ook in 2021 is de Raad door de Compliance Officer voorzien van rapportages. Deze rapportages zijn daarvoor besproken in de Auditcommissie. De Auditcommissie heeft met name aandacht voor de interne beheersmaatregelen ten aanzien van zowel de monitoring van lopende beheersmaatregelen als de implementatie van nieuwe beheersmaatregelen. Dit alles om de bedrijfscontinuïteit te optimaliseren en mogelijke verstoringen en (fraude)risico's maximaal te mitigeren of waar mogelijk geheel uit te sluiten. Ook het risicoregister, waarin de latente bedrijfsrisico's zijn opgenomen, is hierbij in ogenschouw genomen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

- Bericht van de Raad
van Commissarissen

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen

De Raad is geïnformeerd over de ontwikkelingen inzake Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen. De Raad is nog in afwachting van de toekenning van de officiële status van Nationaal Park Nieuwe Stijl door het ministerie van LNV. Dit traject heeft echter enige vertraging opgelopen vanwege het ontbreken van het juridische beleidskader bij het ministerie. De status is op het moment van schrijven nog ongewis. Wij hebben de hoop in het volgende jaarverslag uiteraard hier meer over te kunnen mededelen. De partners van het Nationaal Park Hollandse Duinen hebben besloten om, los van een officiële erkenning van het ministerie LNV, op de ingezette weg door te gaan.

Overleg met de Ondernemingsraad

De Raad heeft twee keer per jaar overleg met de Ondernemingsraad in aanwezigheid van de directie. Dit overleg heeft een informeel karakter en biedt een goede gelegenheid aan betrokkenen om elkaar te informeren over actuele organisatorische en personele ontwikkelingen. Op deze manier houdt de Raad voeling met de organisatie. Gebleken is dat de samenwerking met de Ondernemingsraad in een positieve sfeer plaatsvindt en de gesprekken een open en constructief karakter kennen. De in december 2020 benoemde werknemerscommissaris, mw. mr. W. van Dijk, heeft hierin prima haar weg weten te vinden.

Huisvesting

De Raad is geraadpleegd over een nieuwe huurovereenkomst voor het huidige hoofdkantoor. Dunea zal ook de komende jaren van het huidige hoofdkantoor gebruikmaken. Op de parkeerplaats van het hoofdkantoor zijn laadpalen gerealiseerd, zodat meer duurzaamheid met betrekking tot het autovervoer, zowel wat de bedrijfswagens alsmede de auto's van het personeel, kan worden gerealiseerd. Door te kiezen om voorlopig op het huidige hoofdkantoor te blijven, wordt rust en continuïteit geboden en kunnen andere zaken meer aandacht krijgen. Bovendien zal de verhuurder enkele investeringen in het pand doen die gericht zijn op duurzaamheid, een ontwikkeling die de Raad toejuicht.

Vergaderingen en aanwezigheid

De Raad heeft in 2021 in totaal acht keer vergaderd, waarvan het merendeel digitaal heeft plaatsgevonden. Toen de situatie dat toeliet, heeft de Raad in oktober en december 2021 fysiek vergaderd, met inachtneming van de geldende voorschriften in verband met COVID-19.

Vijf van de acht vergaderingen van de Raad kenden, in aanwezigheid c.q. deelname van de directie, een besluitvormend karakter. Bij deze vergaderingen was sprake van voltalligheid van de Raad.

Twee bijeenkomsten, waarvan één heeft plaatsgevonden op onze productielocatie in Scheveningen, kenden een informeel karakter. Hierbij was sprake van aanwezigheid van de commissarissen van respectievelijk 80% en 60%. In beide gevallen hebben de betreffende commissarissen tijdig bij de voorzitter aangegeven verhinderd te zijn. De commissarissen hebben daarbij vooraf kennisgenomen van de besprekpunten van de betreffende bijeenkomsten en hebben waar nodig vooraf input gegeven aan de voorzitter. Via de notulen van de betreffende bijeenkomsten zijn de commissarissen nadien geïnformeerd over wat er ter sprake is gekomen.

De laatste bijeenkomst, in december 2021, stond in het teken van de zelfevaluatie van de Raad (zie verderop in dit verslag), waarbij de Raad een externe deskundige heeft gevraagd om deze evaluatie te begeleiden.

Verslag commissies Raad van Commissarissen

De Raad heeft twee commissies: de Auditcommissie en de Remuneratiecommissie. De taken en verantwoordelijkheden van de commissies staan beschreven in het hoofdstuk Corporate Governance.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

- Bericht van de Raad van Commissarissen

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

De samenstelling van de commissies was in 2021 als volgt:

Auditcommissie

De heer Van der Ploeg (voorzitter) en mevrouw Van der Rest.

Remuneratiecommissie

De heer Doornbos (voorzitter), de heer Backer en mevrouw Van der Rest.

Verslag van de Auditcommissie

De Auditcommissie heeft in 2021 vier keer – in voltalligheid – vergaderd. Alle vergaderingen hebben digitaal plaatsgevonden. De domeinmanager Finance & Control en de Compliance Officer hebben aan alle vergaderingen van de Auditcommissie in 2021 deelgenomen. Bij drie vergaderingen was tevens de externe accountant aanwezig.

In aanwezigheid van de accountant zijn onder andere het jaarverslag 2020, de managementletter 2020 en het controleplan 2021 besproken. Tevens zijn de Begroting 2022, de Meerjarenbegroting 2022-2026 en de Tarievenregeling 2022 uitvoerig in de vergadering van de Auditcommissie besproken. Voornoemde financiële stukken zijn vervolgens met een positief advies aangeboden aan de Raad van Commissarissen. De verslagen van de vergaderingen van de Auditcommissie zijn eveneens besproken in de vergaderingen van de Raad van Commissarissen.

De Auditcommissie, die de Raad informeert, is goed op de hoogte van de processen die binnen de organisatie spelen dankzij diverse controlemethodieken en informatievoorzieningsprocessen. Hierbij moet worden gedacht aan de Management Letter en de financiële besluitvormingsstukken (begroting, meerjarenbegroting, tarievenregeling) die eerst in de Auditcommissie worden behandeld. Daarbij is AO/IC in de organisatie ingebed, is de Compliance Officer aanwezig en vindt controle van en rapportage over bevindingen door een externe accountant plaats.

De inrichting van een onafhankelijke interne audit afdeling is naar het oordeel van de Raad niet nodig, omdat via deze rollen en actoren voldoende toezicht kan worden uitgeoefend op de processen.

Verslag van de Remuneratiecommissie

De Remuneratiecommissie heeft in 2021 twee keer in voltalligheid vergaderd. Beide vergaderingen hebben – gelet op de situatie als gevolg van COVID-19 – digitaal plaatsgevonden.

De vergadering in de eerste helft van 2021 heeft voornamelijk in het teken gestaan van de voordracht tot herbenoeming van twee leden van de Raad. De Remuneratiecommissie heeft dit proces begeleid en het proces heeft geleid tot de voordracht en de herbenoeming van de commissarissen de heer Backer en de heer Doornbos. In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van 24 juni 2021 is de behandeling van dit agendapunt voorgezeten door de vicevoorzitter van de Raad. De aandeelhouders hebben unaniem met beide voordrachten tot herbenoeming ingestemd, zodat de voorgedragen commissarissen beiden met ingang van 1 juli 2021 voor een nieuwe, tweede termijn van vier jaar als commissaris van Dunea zullen fungeren.

De vergadering die in het najaar van 2021 heeft plaatsgevonden, heeft met name een doorkijk gegeven naar de bezetting van de Raad vanaf 1 juli 2022. Op deze datum loopt de benoemingstermijn van twee commissarissen af. Door hier nu al aandacht aan te besteden, kan de Remuneratiecommissie tijdig acteren en afgewogen keuzes te maken, zowel inhoudelijk voor de profielen van de commissarissen als in de wijze waarop het hiertoe geëigende proces wordt ingekleed. De Raad heeft er vertrouwen in dat zij ook na 1 juli 2022 een bezetting heeft die beschikt over alle gevraagde eigenschappen en kwaliteiten om op adequate wijze de toezichthoudende taak te kunnen vervullen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

- Bericht van de Raad van Commissarissen

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Kwaliteitsborging

Samenstelling, diversiteit en onafhankelijkheid

De Raad van Commissarissen bestaat uit de volgende leden:

- dhr. jhr. mr. J.P. Backer (voorzitter)
- dhr. drs. L.A.S. van der Ploeg RA RC EMFC (vicevoorzitter)
- dhr. G.J. Doornbos
- mw. ir. A. van der Rest
- mw. mr. W. Van Dijk

In 2021 was de samenstelling van de Raad ongewijzigd. De samenstelling van de Raad voldoet aan de profielschets en de doelstellingen van het diversiteitsbeleid, die zijn vastgesteld en te vinden zijn op onze website. Van de vijf leden is 40% vrouw, waarmee wordt voldaan aan de gewenste genderdiversiteit. Naar het oordeel van de Raad is gedurende het gehele jaar 2021 voldaan aan de eisen die aan de onafhankelijkheid van de Raad en haar individuele leden is gesteld, zoals bedoeld in de artikelen 2.1.7 tot en met 2.1.9. van de Corporate Governance Code.

Per 1 juli 2022 loopt de benoemingstermijn van twee commissarissen af. De Remuneratiecommissie zal zich bezighouden met de bezetting van de Raad na deze datum. Commissaris mevrouw Van der Rest heeft aangegeven beschikbaar te zijn voor herbenoeming voor een nieuwe termijn van vier jaar. De Remuneratiecommissie is mevrouw Van der Rest hiervoor erkentelijk en neemt haar kandidatuur mee bij de verdere begeleiding van het proces. Voor de andere vacante positie is een bureau gevraagd om de Remuneratiecommissie te begeleiden bij de werving en selectie van een nieuwe commissaris, met aandachtsgebieden financiën en bedrijfseconomische aspecten.

Meer informatie over de leden van de Raad van Commissarissen staat op pagina 90 en verder.

Diversiteitsprofiel

2019	Geboorte-jaar	Expertise/ervaring	Geslacht
J.P. Backer	1953	voorzitter	Man
L.A.S. van der Ploeg	1970	deskundige financiële en bedrijfseconomische aspecten	Man
W. van Dijk	1966	deskundige innovatie /digitalisering, compliance/riskmanagement, cybersecurity en ondernemingsraad	Vrouw
G.J. Doornbos	1948	deskundige water(keten)-beheer	Man
A. van der Rest	1953	deskundige duurzaamheid, natuur en energietransitie	Vrouw

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

- Bericht van de Raad van Commissarissen

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Aftreed- en herbenoemingsschema

Naam	Datum benoeming	Jaar eventuele herbenoeming	Laatste termijn eindigt in
J.P Backer	1 juli 2017	2021	2025
L.A.S. van der Ploeg	1 juli 2014	2018	2022
W. van Dijk	1 december 2020	-	-
G.J. Doornbos	1 juli 2017	2021	2025
A. Van der Rest	1 juli 2018	-	-

Zelfevaluatie

In de zelfevaluatie van de Raad die met een externe module zonder procesbegeleiding in 2021 is uitgevoerd werden als sterke punten benoemd: de open en participerende stijl van werken, onderling vertrouwen tussen de leden en met directie en andere stakeholders en het in beeld hebben en houden van de strategische doelstellingen van de onderneming. Als verbeterpunten werden aangegeven deelname aan permanente educatie van toezichthoudende competenties en diversiteit in de samenstelling van de Raad.

Overige zaken

Jaarverslag 2021

Conform artikel 16 van de statuten van de vennootschap bieden wij u hierbij het door de directie opgestelde jaarverslag van Dunea aan, met daarin opgenomen de jaarrekening over het boekjaar 2021. De jaarrekening 2021 en het verslag van het door de directie gevoerde beleid zijn in de vergadering van 19 mei 2022 aan de Raad van Commissarissen voorgelegd.

De jaarrekening is gecontroleerd en van een goedkeurende verklaring voorzien door onze accountant KPMG. Deze verklaring is te vinden op pagina 137. Wij hebben de jaarrekening en het jaarverslag besproken in aanwezigheid van de directie en de accountant. De directie presenteert de jaarrekening 2021 op 23 juni 2022 aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

Dankwoord

De Raad spreekt op deze plaats veel dank en complimenten uit richting de directie en alle medewerkers, die zich in de buitengewone omstandigheden waarvan ook in dit verslagjaar sprake is geweest professioneel en betrokken voor Dunea hebben ingezet. Dunea blijft hiermee uitstekend toegerust om het strategische plan succesvol uit te voeren en de grote maatschappelijke uitdagingen het hoofd te bieden.

Zoetermeer, 19 mei 2022

Raad van Commissarissen
Joris Backer, voorzitter

Convenant Leiden-Liander-Dunea voor duurzame oplossingen in de Leidse bodem

Impuls voor efficiency en innovatie

De samenwerking tussen gemeente Leiden, Liander en Dunea, in 2021 vastgelegd in een convenant, is de tweede in haar soort in Nederland. Jos van Wersch, regisseur bodem en ondergrond in Leiden, is de enthousiaste convenantmanager. Inmiddels is hij benaderd door verschillende gemeenten in Nederland om erover te komen vertellen.

'De bodem is het fundament onder onze mooie stad. De gemeente Leiden heeft deze visie vastgelegd in haar

actuele Omgevingsvisie. De bodem heeft een belangrijke functie voor zaken als grondwater, warmte en koude. Tegelijkertijd hebben we de afgelopen jaren de drukte in bodem en ondergrond alleen maar zien toenemen. In 75% van de Leidse straten is te weinig ruimte voor de energietransitie. Bovendien kunnen niet zomaar alle leidingen overal komen. Vroeger was de insteek: we stoppen de oplossing wel in de bodem. Nu kunnen ontwikkelaars het niet meer verzinnen. Dit dwingt ons als gemeente om na te denken over een duurzame leefomgeving. Wil je bomen of moet de energietransitie ruimte krijgen? En-en kan namelijk niet overal.

'Ik ben hartstikke blij met deze samenwerking, ook omdat de onderlinge sfeer zo goed is. Samen kunnen we veel efficiënter plannen, programmeren en uitvoeren. Door projecten in de aanloopfase goed af te stemmen, voorkomen we gedoe en vertraging bij de uitvoering. Daarnaast werken we samen aan innovatieve oplossingen. We gaan nu bijvoorbeeld onderzoek doen naar een oplossing om leidingen in een bepaalde constructie boven elkaar te plaatsen.

Daar zijn allerlei partijen bij betrokken, ook de wetenschap en andere gemeenten. Sowieso hebben verschillende gemeenten mij benaderd, die meer willen weten over ons convenant en wat het in de praktijk oplevert. Ik vertel ze er graag over.'

Het convenant van de gemeente Leiden, Liander en Dunea is afgesloten voor de periode van twee jaar. Door samen te werken kunnen de betrokken partijen efficiënt omgaan met de beperkte ruimte in de bodem. Werkzaamheden kunnen beter op elkaar worden afgestemd, wat kosten bespaart en zorgt voor minder overlast. Jos van Wersch voorziet dat het convenant de komende tijd zal gaan groeien: zowel in de tijd als in intensiteit en het aantal aangehaakte partners.

Jos van Wersch

Regisseur bodem en ondergrond
@ gemeente Leiden

Jaarrekening 2021

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag
Governance

Overige gegevens
Aanvullende informatie

De kleine plevier, een van de vele
broedvogels in onze duingebieden.

Jaarrekening 2021

Balans per 31 december 2021	101
Winst-en-verliesrekening over 2021	103
Totaaloverzicht resultaat over 2021	104
Kasstroomoverzicht over 2021	105
Toelichting	
Algemeen	106
Grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening	108
Grondslagen voor de waardering van activa en passiva	110
Grondslagen voor de bepaling van het resultaat	114
Grondslagen voor de opstelling van het kasstroomoverzicht	116
Toelichting op de balans per 31 december 2021	117
Toelichting op de winst-en-verliesrekening over 2021	127

Balans per 31 december 2021

(Na bestemming van het resultaat)

x € 1.000	Toelichting	31-12-2021	31-12-2020	x € 1.000	Toelichting	31-12-2021	31-12-2020
Activa				Vlottende activa			
Vaste activa				Voorraden			
	<i>Immateriële vaste activa</i> 1				4		
	Ontwikkelingskosten	1.881	127		Voorraden materialen	1.248	1.353
		1.881	127			1.248	1.353
	<i>Materiële vaste activa</i> 2				<i>Vorderingen</i> 5		
	Gebouwen en terreinen	59.703	57.779		Debiteuren	6.060	7.524
	Machines en installaties	485.841	484.030		Belastingen	1.651	794
	Andere vaste bedrijfsmiddelen	3.295	2.694		Overige vorderingen	40	51
	Werken in uitvoering	41.456	36.294		Overlopende activa	5.703	5.506
	Niet aan de bedrijfsuitoefening dienstbaar	1.893	1.979			13.454	13.875
		592.188	582.776		<i>Liquide middelen</i> 6	149	3
	<i>Financiële vaste activa</i> 3				Totaal	612.196	600.943
	Deelnemingen	2.746	2.687				
	Vorderingen op deelnemingen	456	0				
	Overige vorderingen	74	122				
		3.276	2.809				

Balans per 31 december 2021

(Na bestemming van het resultaat)

x € 1.000

Toelichting

31-12-2021

31-12-2020

Passiva

Eigen vermogen

Geplaatst kapitaal	7	20.000	20.000
Agioreserve	8	3.097	3.097
Wettelijke reserve	9	2.254	754
Overige reserve	10	219.943	212.902
		245.294	236.753
Voorzieningen	11	5.154	4.650

x € 1.000

Toelichting

31-12-2021

31-12-2020

Vreemd vermogen

Langlopende schulden

Leningen	12	217.667	230.000
Egalisatierekening bijdragen van derden		72.451	71.658
Vooruitontvangen bedragen		1.304	1.439
		291.422	303.097

Kortlopende schulden

Kortlopend deel leningen	13	12.333	12.333
Schulden aan kredietinstellingen		23.851	12.962
Schulden aan leveranciers		6.385	5.252
Belastingen en premies sociale verzekeringen		3.640	3.716
Schulden ter zake van pensioenen		507	482
Vooruitontvangen waterverbruik		4.064	2.577
Overige schulden		231	402
Overlopende passiva		19.315	18.719
		70.326	56.443

Totaal

612.196

600.943

Winst-en-verliesrekening over 2021

x € 1.000	Toelichting	2021	2020	x € 1.000	Toelichting	2021	2020
Bedrijfsopbrengsten 14				Resultaat deelnemingen 3			
	Wateropbrengsten	138.673	138.046		Resultaten uit deelnemingen	-331	50
	Opbrengsten van werken voor derden	2.692	2.963				
	Netto-omzet	141.365	141.009				
	Geactiveerde productie voor het eigen bedrijf	3.740	4.281		Financiële baten en lasten 16		
	Overige bedrijfsopbrengsten	2.157	2.142		Rentebaten en soortgelijke opbrengsten	3	4
	Som der bedrijfsopbrengsten	147.262	147.432		Rentelasten en soortgelijke lasten	-4.114	-4.992
					Financieel resultaat	-4.442	-4.938
	Bedrijfslasten 15				Resultaat voor belasting	8.541	6.998
	Kosten van grond- en hulpstoffen	3.972	3.941		Vennootschapsbelasting	0	0
	Waterinkoop	2.448	2.997		Resultaat na belasting	8.541	6.998
	Energiekosten	5.893	4.395				
	Kosten uitbesteed werk en overige externe kosten	10.839	11.646				
	Precario gemeenten	12.090	12.181				
	Lonen en salarissen	30.323	29.040				
	Sociale lasten	8.392	7.838				
	Afschrijving vaste activa	30.608	30.806				
	(Terugname) Bijzondere waardeverminderingen en desinvesteringen						
	(im)materiële vaste activa	228	46				
	Overige bedrijfskosten	29.486	32.606				
	Som der bedrijfslasten	134.279	135.496				
	Bedrijfsresultaat	12.983	11.936				

Totaaloverzicht resultaat over 2021

x € 1.000	2021	2020
Resultaat na belastingen	8.541	6.998
Rechtstreekse mutaties in het eigen vermogen	0	0
Totaalresultaat van de rechtspersoon	8.541	6.998

Kasstroomoverzicht over 2021

(Opgesteld volgens de indirecte methode)

x € 1.000	Toelichting	2021	2020
Kasstroom uit operationele activiteiten			
	Bedrijfsresultaat	12.983	11.936
Aanpassing voor:			
Afschrijvingen	16 G	30.608	30.806
Bijzondere waardeverminderingen en desinvesteringen materiële vaste activa	2	228	46
Mutatie dubieuze debiteuren	16 H	-71	-166
Mutatie voorzieningen (excl. voorziening voor negatieve deelnemingen)	11	114	-948
Mutatie vooruitvangen bedragen	13	-135	-135
		30.744	29.603
Veranderingen in werkkapitaal			
Mutatie voorraden	4	105	-189
Mutatie onderhanden projecten		0	64
Mutatie kortlopende vorderingen	5	248	-2.321
Mutatie operationele schulden	13	1.593	-353
		1.946	-2.799
Mutatie werkkapitaal			
Kasstroom uit bedrijfsoperaties		45.673	38.740
Betaalde interest	16	-4.555	-5.378
		41.118	33.362
Kasstroom uit operationele activiteiten			

x € 1.000	Toelichting	2021	2020
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Investerings immateriële vaste activa	1	-1.660	-127
Investerings materiële vaste activa	2	-41.419	-44.237
Ontvangen bijdragen	13	3.951	4.893
Overige mutaties materiële vaste activa	2	0	139
Investerings financiële vaste activa	3	-456	-18
Aflossingen financiële vaste activa	3	56	72
		-39.528	-39.278
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Nieuwe langlopende leningen	12	0	55.000
Betaalde aflossingen	13	-12.333	-52.333
Nieuwe kortlopende leningen	13	10.889	3.244
		-1.444	5.911
Kastromen uit financieringsactiviteiten			
Stand liquide middelen 1 januari		3	8
Mutatie liquide middelen 2021		146	-5
		149	3
Stand liquide middelen 31 december			

Algemeen

Dunea N.V. is statutair en feitelijk gevestigd te Zoetermeer aan het Plein van de Verenigde Naties 11, 2719 EG te Zoetermeer en geregistreerd onder inschrijvingsnummer 27122974 bij de Kamer van Koophandel.

Activiteiten

De activiteiten van Dunea bestaan voornamelijk uit:

- het voorzien in de behoeften aan drinkwater en industriewater binnen het distributiegebied, alsmede het voorzien in de behoeften aan drinkwater en gros en industriewater buiten het distributiegebied; alles met inachtneming van de eisen van verantwoord natuurbeheer van het aan de zorgen van de vennootschap toevertrouwd duingebied;
- het verantwoord natuurbeheer van het aan de zorgen van de vennootschap toevertrouwd duingebied, een en ander met inachtneming van de eisen van verantwoorde waterwinning;
- het beheren van andere onderdelen van de waterketen zoals riolering en afvalwaterzuivering zowel binnen als buiten het distributiegebied;
- het oprichten van, het op enigerlei wijze deelnemen in, het samenwerken met, het besturen van en het toezicht houden op vennootschappen en ondernemingen die activiteiten verrichten die (mede gelet op de energietransitie) passen bij de activiteiten van een drinkwaterbedrijf, of vennootschappen en ondernemingen welke dienstbaar zijn aan deze activiteiten.

Stelselwijzigingen

In het huidige boekjaar is een stelselwijziging doorgevoerd met betrekking tot de grondslagen voor het opstellen van het kasstroomoverzicht. In de jaarrekening over 2020 omvatte het begrip 'geldmiddelen' in het kasstroomoverzicht de liquide middelen en de kortlopende schulden aan kredietinstellingen. Vanaf 2021 omvat het begrip geldmiddelen uitsluitend de liquide middelen. Deze wijziging is ingegeven door de verschuiving van de functie van het rekening-courant krediet, van liquiditeit ten behoeve van het reguliere betalingsverkeer naar structureel financieringsinstrument.

Als gevolg van deze wijziging wordt de mutatie in de kortlopende schulden aan kredietinstellingen in het kasstroomoverzicht gepresenteerd onder de kasstromen uit financieringsactiviteiten. De vergelijkende cijfers zijn eveneens aangepast. De stelselwijziging heeft geen invloed op het resultaat of het eigen vermogen.

Schattingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de leiding van Dunea zich verschillende oordelen en schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Consolidatie

Dunea heeft gedurende 2021 onderstaande deelnemingen:

	Waarderingsgrondslag	Percentage 2021	Percentage 2020	Statutaire zetel
AquaMinerals B.V.	kostprijs	4,57%	4,67%	Nieuwegein
Dunea Warmte & Koude B.V.	netto vermogenswaarde	100,00%	100,00%	Zoetermeer
Water Fund Holland B.V.	netto vermogenswaarde	26,95%	26,95%	Nieuwegein
KWH Water B.V.	kostprijs	6,71%	6,71%	Nieuwegein
Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen	netto vermogenswaarde	100,00%	100,00%	s-Gravenhage
Het Waterlaboratorium N.V.	netto vermogenswaarde	30,00%	30,00%	Haarlem

AquaMinerals B.V., Water Fund Holland B.V., KWH Water B.V. en Het Waterlaboratorium N.V. worden niet geconsolideerd, omdat Dunea N.V. geen overheersende zeggenschap in deze deelnemingen heeft.

Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen is opgericht in 2018. Dunea N.V. is enig bestuurder van de stichting. De stichting is in materiële zin van te verwaarlozen betekenis waardoor consolidatie achterwege is gebleven op grond van artikel 2:407 lid 1 BW.

Dunea Warmte & Koude B.V. is opgericht in 2020. Dunea N.V. is enig aandeelhouder van de vennootschap. De vennootschap is in materiële zin van te verwaarlozen betekenis waardoor consolidatie achterwege is gebleven op grond van artikel 2:407 lid 1 BW.

Grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld volgens de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is van toepassing. Bij de waardering van activa en passiva is de continuïteitsveronderstelling toegepast.

In de balans, de winst-en-verliesrekening en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

Benaming

In de winst-en-verliesrekening zijn benamingen toegepast die in de bedrijfstak gebruikelijk zijn.

Weergave bedragen

De in de toelichting vermelde bedragen zijn, tenzij anders vermeld, in duizenden euro's.

Waardering

Activa en passiva worden tegen historische kostprijs opgenomen, tenzij anders vermeld in de grondslagen.

Een actief wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en het actief een kostprijs of een waarde heeft waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Activa die hier niet aan voldoen worden niet in de balans verwerkt, maar worden aangemerkt als niet in de balans opgenomen activa.

Een verplichting wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag waartegen de afwikkeling zal plaatsvinden op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Onder verplichtingen worden mede voorzieningen begrepen. Verplichtingen die hier niet aan voldoen worden niet in de balans opgenomen, maar worden verantwoord als niet in de balans opgenomen verplichtingen.

Een in de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans opgenomen als een transactie niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting. Dergelijke transacties geven evenmin aanleiding tot het verantwoorden van resultaten. Bij de beoordeling of er sprake is van een belangrijke verandering in de economische realiteit wordt uitgegaan van de economische voordelen en risico's die zich naar alle waarschijnlijkheid in de praktijk zullen voordoen en niet op basis van voordelen en risico's waarvan redelijkerwijze niet te verwachten is dat zij zich zullen voordoen.

Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen. De resultaten van de transactie worden in dat geval direct in de winst-en-verliesrekening opgenomen, rekening houdend met eventuele voorzieningen die dienen te worden getroffen in samenhang met de transactie.

Indien de weergave van de economische realiteit ertoe leidt dat activa worden opgenomen waarvan de rechtspersoon niet het juridisch eigendom bezit, wordt dit feit vermeld.

Baten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Leasing

De onderneming kan financiële en operationele leasecontracten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel door de lessee worden gedragen, wordt aangemerkt als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten classificeren als operationele leases. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet zozeer de juridische vorm. Classificatie van de lease vindt plaats op het tijdstip van het aangaan van de betreffende leaseovereenkomst.

Als de onderneming optreedt als lessee in een operationele lease, wordt het leaseobject niet geactiveerd. Leasebetalingen en vergoedingen inzake operationele leases worden lineair over de leaseperiode ten laste respectievelijk ten gunste van de winst-en-verliesrekening gebracht, tenzij een andere toerekeningsystematiek meer representatief is voor het patroon van de met het leaseobject te verkrijgen voordelen.

Financiële instrumenten

Financiële activa en financiële verplichtingen worden in de balans opgenomen op het moment dat contractuele rechten of verplichtingen ten aanzien van dat instrument ontstaan. Een financieel instrument wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot de positie aan een derde zijn overgedragen.

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als de onderneming beschikt over een deugdelijk juridisch instrument om het financiële actief en de financiële verplichting gesaldeerd af te wikkelen en de onderneming het stellige voornemen heeft om het saldo als zodanig netto of simultaan af te wikkelen. Als sprake is van een overdracht van een financieel actief dat niet voor verwijdering uit de balans in aanmerking komt, wordt het overgedragen actief en de daarmee samenhangende verplichting niet gesaldeerd.

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten (zoals vorderingen en schulden), als afgeleide financiële instrumenten (derivaten) verstaan.

In de toelichting op de afzonderlijke posten van de balans wordt de reële waarde van het betreffende instrument toegelicht als die afwijkt van de boekwaarde. Indien het financiële instrument niet in de balans is opgenomen wordt de informatie over de reële waarde gegeven in de toelichting op de langlopende schulden.

Primaire financiële instrumenten

Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost onder de 'Grondslagen voor de waardering van activa en passiva'.

Afgeleide financiële instrumenten

Dunea heeft geen afgeleide financiële instrumenten.

Verbonden partijen

Voor de identificatie van verbonden partijen wordt aangesloten bij de definitie uit de RJ. Dunea onderkent onder andere de volgende verbonden partijen: aandeelhouders, deelnemingen, directie en commissarissen. Transacties met verbonden partijen van betekenis en die niet onder normale marktomstandigheden plaatsvinden, worden toegelicht in de jaarrekening.

Gebeurtenissen na balansdatum

Gebeurtenissen die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en die blijken tot aan de datum van het opmaken van de jaarrekening worden verwerkt in de jaarrekening. Gebeurtenissen die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum worden niet in de jaarrekening verwerkt. Als dergelijke gebeurtenissen van belang zijn voor de oordeelsvorming van de gebruikers van de jaarrekening, worden de aard en de geschatte financiële gevolgen ervan toegelicht in de jaarrekening.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden in de balans verwerkt indien het waarschijnlijk is dat de toekomstige prestatie-eenheden met betrekking tot dat actief zullen toekomen aan de onderneming en de kosten van het actief betrouwbaar kunnen worden vastgesteld.

Immateriële vaste activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de kostprijs. De kostprijs bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om het actief in de staat te krijgen die noodzakelijk is voor het beoogde gebruik. Na eerste verwerking worden immateriële vaste activa gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen en cumulatieve bijzondere waardeverminderingverliezen. Voor de wijze van vaststelling of voor vaste activa sprake is van een bijzondere waardevermindering, wordt verwezen naar de paragraaf 'Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa'.

Uitgaven voor ontwikkelingsprojecten worden geactiveerd als onderdeel van de vervaardigingsprijs als het waarschijnlijk is dat het project commercieel en technisch succesvol zal zijn (dat wil zeggen: als het waarschijnlijk is dat economische voordelen zullen worden behaald) en de kosten betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. Voor de geactiveerde ontwikkelingskosten is een wettelijke reserve onder het eigen vermogen gevormd ter hoogte van het geactiveerde bedrag. De uitgaven voor ontwikkelingsprojecten worden geactiveerd bij oplevering en ingebruikname van de pilot-installatie. De uitgaven na ingebruikname worden jaarlijks geactiveerd. De afschrijvingstermijn is gelijk aan de resterende duur van de pilot.

Onderzoekskosten worden verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden in de balans verwerkt indien het waarschijnlijk is dat de toekomstige prestatie-eenheden met betrekking tot dat actief zullen toekomen aan de onderneming en de kosten van het actief betrouwbaar kunnen worden vastgesteld.

Materiële vaste activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de kostprijs.

De kostprijs bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om het actief op zijn plaats en in de staat te krijgen die noodzakelijk is voor het beoogde gebruik. Na eerste verwerking worden materiële vaste activa gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen en cumulatieve bijzondere waardeverminderingverliezen. Voor de wijze van vaststelling of voor vaste activa sprake is van een bijzondere waardevermindering, wordt verwezen naar de paragraaf 'Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa'.

De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van gebruikte grond- en hulpstoffen en overige kosten welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend, waaronder bouwrente. De bouwrente wordt berekend over het gemiddeld geïnvesteerde bedrag tot het moment van ingebruikname.

De bijdragen die Dunea van derden ontvangt voor het aan- en/of verleggen van aansluit- en hoofdleidingen, worden verantwoord bij de langlopende schulden, onder de post Egalisatierekening bijdragen van derden. Deze bijdragen vallen vrij gedurende de economische levensduur van deze activa. Bijdragen die ontvangen worden van derden voor het aan- en/of verleggen van transportleidingen worden in mindering gebracht op de kostprijs van het actief.

De jaarlijkse afschrijvingen op de materiële vaste activa bedragen een vast percentage van de kostprijs. Dit percentage is gebaseerd op de verwachte economische levensduur van de activa. Op investeringen wordt afgeschreven vanaf het moment dat deze beschikbaar zijn voor het beoogde gebruik. Met een restwaarde wordt geen rekening gehouden. Op terreinen wordt niet afgeschreven.

Kosten voor groot onderhoud worden in de boekwaarde van het materieel vaste actief verwerkt ("componentenbenadering"). Onderhoudsuitgaven worden slechts geactiveerd als zij de gebruiksduur van het object verlengen en/of leiden tot toekomstige prestatie-eenheden met betrekking tot het object.

Boekwinsten en -verliezen uit de verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de 'Overige bedrijfsopbrengsten'.

Buiten gebruik gestelde activa worden gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere opbrengst-waarde.

Financiële vaste activa (deelnemingen)

Deelnemingen waarin door Dunea invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode op basis van de nettovermogenswaarde. De nettovermogenswaarde van de deelneming wordt bepaald op basis van de grondslagen zoals Dunea deze in de eigen jaarrekening toepast. Wanneer 20% of meer van de stemrechten uitgebracht kan worden, wordt ervan uitgegaan dat er invloed van betekenis is. Bij de vaststelling of er sprake is van een deelneming waarin de onderneming invloed van betekenis uitoefent op het zakelijke en financiële beleid, wordt het geheel van feitelijke omstandigheden en contractuele relaties (waaronder eventuele potentiële stemrechten) in aanmerking genomen.

Indien de deelnemende rechtspersoon een actief of een passief overdraagt aan een deelneming die volgens de vermogensmutatiemethode wordt gewaardeerd, wordt de winst of het verlies voortvloeiend uit deze overdracht naar rato van het relatieve belang dat derden hebben in de deelnemingen verwerkt (proportionele resultaatsbepaling). Een verlies dat voortvloeit uit de overdracht van vlottende activa of een bijzondere waardevermindering van vaste activa wordt wel volledig verwerkt. Resultaten op transacties waarbij overdracht van activa en passiva tussen de onderneming en haar deelnemingen en tussen deelnemin-gen onderling heeft plaatsgevonden, worden geëlimineerd voor zover deze als niet gereali-seerd kunnen worden beschouwd.

De niet gerealiseerde winst wordt geëlimineerd uit het resultaat van de onderneming. Deze correctie wordt verwerkt door eliminatie op het resultaat deelneming en deze eliminatie in de balans in mindering te brengen op de waarde van de deelneming.

Wanneer de waardering van een deelneming volgens de vermogensmutatiemethode nihil is geworden, wordt de methode niet langer toegepast en blijft de deelneming – bij ongewij-

zigde omstandigheden – op nihil gewaardeerd. Wanneer Dunea geheel of ten delen instaat voor de schulden van de deelneming respectievelijk een feitelijke verplichting heeft de deelneming (voor haar aandeel) tot betaling van haar schulden in staat te stellen, wordt voor het aandeel in eventuele verdere verliezen van de deelneming een voorziening gevormd. Deze voorziening wordt aan de creditzijde van de balans opgenomen.

Dunea houdt bij de waardering van deelnemingen volgens de vermogensmutatiemethode rekening met een wettelijke reserve, wanneer Dunea geen overheersende zeggenschap heeft in de deelneming. De wettelijke reserve wordt gevormd ter hoogte van het aandeel van Dunea in de resultaten en rechtstreekse vermogensvermeerderingen van de deelneming sinds de eerste waardering van de deelneming op nettovermogenswaarde. De reserve wordt verlaagd met dividend waarop Dunea recht heeft verkregen, rechtstreekse vermogensver-minderen en uitkeringen waarvan door Dunea onbeperkt ontvangst kan worden bewerk-stelligd.

De deelnemingen waarin Dunea geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid uitoefent, worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.

De langlopende vorderingen op deelnemingen en de overige vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen geamorti-seerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke verliezen als gevolg van oninbaarheid worden in mindering gebracht.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

Op iedere balansdatum wordt beoordeeld of er externe dan wel interne indicaties zijn dat een actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. De realiseerbare waarde van het actief wordt geschat wanneer zich een indicatie voordoet dat een actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. De realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Indien de realiseerbare waarde van een actief lager is dan de boekwaarde, wordt de boekwaarde verlaagd tot de realiseerbare waarde. Deze verlaging is een bijzonder waardeverminderingverlies. Dit verlies wordt direct als last verantwoord in de winst-en-verliesrekening,

Een bijzonder waardevermindingsverlies wordt gepresenteerd onder de overige waardeveranderingen van vaste activa in de winst-en-verliesrekening.

De opbrengstwaarde is het bedrag waartegen een actief maximaal kan worden verkocht, onder aftrek van nog te maken kosten. De opbrengstwaarde wordt bepaald aan de hand van een verkoopovereenkomst of wordt op basis van een marktprijs bepaald op een liquide (actieve) markt, te corrigeren voor nog te maken kosten.

De bedrijfswaarde is de contante waarde van de aan een actief of samenstel van activa toe te rekenen geschatte toekomstige kasstromen die kunnen worden verkregen met de uitoefening van het bedrijf.

Een bijzonder waardevermindingsverlies wordt uitsluitend teruggenomen indien er een wijziging in de gehanteerde schattingen bij het bepalen van de realiseerbare waarde heeft plaatsgevonden sinds de verantwoording van het laatste bijzondere waardevermindingsverlies. De terugname wordt beperkt tot maximaal het bedrag dat nodig is om het actief te waarderen op de geamortiseerde kostprijs op het moment van de terugname, als geen sprake geweest zou zijn van een bijzondere waardevermindering. De terugname van een bijzonder waardevermindingsverlies wordt direct als bate in de winst-en-verliesrekening verantwoord.

Vorraden

De voorraden materialen zijn vrijwel geheel bestemd voor de aanleg, het onderhoud en de vernieuwing van materiële vaste activa. Voorraden worden gewaardeerd tegen kostprijs of lagere opbrengstwaarde. De kostprijs is de verkrijgings- of vervaardigingsprijs vermeerderd met overige direct toerekenbare kosten om de voorraden op hun huidige plaats en in hun huidige staat te brengen. De voorraad wordt gewaardeerd volgens FIFO-methode ('first in, first out'). De lagere opbrengstwaarde is het bedrag waartegen een actief maximaal kan worden verkocht, onder aftrek van nog te maken kosten. De beoordeling of sprake is van een lagere opbrengstwaarde vindt op individuele basis plaats. Voor het verschil tussen kostprijs en lagere opbrengstwaarde wordt een voorziening gevormd. De afwaardering wordt in het resultaat verwerkt.

Onderhanden projecten

De post onderhanden projecten bestaat uit het saldo van gerealiseerde projectkosten, toegerekende winst, verwerkte verliezen en reeds gedeclareerde termijnen.

In de waardering van onderhanden projecten worden de kosten die direct betrekking hebben op het project, de kosten die toerekenbaar zijn aan projectactiviteiten in het algemeen en toewijsbaar zijn aan het project en andere kosten die contractueel aan de opdrachtgever kunnen worden toegerekend, begrepen.

De toerekening van opbrengsten, kosten en winstneming op onderhanden projecten geschiedt naar rato van de verrichte prestaties bij de uitvoering van het werk ('percentage of completion'-methode). De mate waarin prestaties van een onderhanden project zijn verricht wordt bepaald aan de hand van de tot de balansdatum gemaakte projectkosten in verhouding tot de geschatte totale projectkosten. Verwerking vindt plaats zodra een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van het resultaat van een onderhanden project.

Het resultaat van een project kan betrouwbaar worden ingeschat als de totale projectopbrengsten, de vereiste projectkosten om het project af te maken en de mate waarin het onderhanden project is voltooid, betrouwbaar kunnen worden vastgesteld, het waarschijnlijk is dat de economische voordelen naar Dunea zullen toevloeien en de aan het onderhanden project toe te rekenen projectkosten duidelijk te onderscheiden zijn en op betrouwbare wijze te bepalen zijn.

Indien het resultaat van een onderhanden project niet betrouwbaar kan worden ingeschat, worden de projectopbrengsten slechts verwerkt in de winst-en-verliesrekening tot het bedrag van de gemaakte projectkosten dat waarschijnlijk kan worden verhaald. De projectkosten worden verwerkt in de winst-en-verliesrekening in de periode waarin ze zijn gemaakt.

Onder projectopbrengsten wordt verstaan de in het contract overeengekomen opbrengsten vermeerderd met eventuele opbrengsten op grond van meer- of minderwerk, claims en vergoedingen, indien en voor zover het waarschijnlijk is dat de opbrengsten zullen worden gerealiseerd en betrouwbaar kunnen worden bepaald. De projectopbrengsten worden bepaald op de reële waarde van de tegenprestaties die is of zal worden ontvangen.

Uitgaven die verband houden met projectkosten die na de balansdatum tot te verrichten prestaties leiden, worden als onderdeel van de overlopende activa verwerkt indien het waarschijnlijk is dat ze in een volgende periode zullen leiden tot opbrengsten. Verwerking van de projectkosten in de winst-en-verliesrekening vindt plaats als de prestaties in het project worden geleverd en zijn gerealiseerd. Verwachte verliezen op onderhanden projecten worden onmiddellijk in de winst-en-verliesrekening verwerkt. Het bedrag van het verlies wordt bepaald ongeacht of het project reeds is aangevangen, het stadium van realisatie van het project of het bedrag aan winst dat wordt verwacht op andere, niet gerelateerde projecten.

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke verliezen als gevolg van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen, waarbij vorderingen die langer open staan dan twee jaar minimaal voorzien worden.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde en staan, voor zover niet anders vermeld, ter vrije beschikking van de vennootschap. Liquide middelen die naar verwachting langer dan 12 maanden niet ter beschikking staan van de onderneming, worden gerubriceerd als financiële vaste activa.

Eigen vermogen

Financiële instrumenten die op grond van de juridische realiteit worden aangemerkt als eigenvermogensinstrumenten, worden gepresenteerd onder het eigen vermogen. Uitkeringen aan houders van deze instrumenten worden in mindering op het eigen vermogen gebracht na aftrek van eventueel hiermee verband houdend voordeel uit hoofde van belasting naar de winst.

Agioreserve

De door de aandeelhouders ingebrachte bedragen boven het nominaal aandelenkapitaal worden verantwoord als agio. Hieronder worden tevens begrepen additionele vermogensstortingen door bestaande aandeelhouders zonder uitgifte van aandelen of uitgifte van rechten tot het nemen of verkrijgen van aandelen van de onderneming. Kosten en kapitaalbelasting verbonden aan de plaatsing van aandelen die niet worden geactiveerd, worden onder aftrek van belastingeffecten, ten laste van het agio gebracht. Indien en zover het agio ontoereikend is, worden de bedragen ten laste van de overige reserves gebracht.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de contante waarde van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichting per balansdatum af te wikkelen, tenzij de tijdswaarde van geld niet materieel is. Als de tijdswaarde van geld niet materieel is, dan wordt de voorziening gewaardeerd op nominale waarde. In de toelichting op de balans bij punt 11. Voorzieningen is per voorziening toegelicht op welke wijze deze gewaardeerd is.

Voor een beschrijving van de aard en de belangrijkste veronderstellingen en onzekerheden van de voorzieningen wordt verwezen naar **11. Voorzieningen**.

Schulden

Schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Onder de langlopende schulden neemt Dunea de schulden en vooruit ontvangen bedragen met een resterende looptijd van meer dan één jaar op.

De Egalisatierekening bijdragen van derden is opgenomen onder de langlopende schulden. Deze post wordt gewaardeerd tegen de van derden ontvangen bijdragen voor het aan- en/of verleggen van aansluit- en hoofdleidingen, verminderd met de cumulatieve amortisatie.

De amortisatietermijn van de egalisatierekening is gelijkgesteld aan de afschrijvingstermijn van de investeringen in aansluit- en hoofdleidingen. De amortisatie wordt verantwoord onder de afschrijvingen.

Onder de kortlopende schulden worden de schulden opgenomen die binnen een termijn van één jaar vervallen. Hieronder vallen onder meer de aflossingen op langlopende leningen die binnen één jaar vervallen. De effectieve rente wordt direct in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Algemeen

De opbrengsten worden verantwoord wanneer deze zijn gerealiseerd.

Opbrengsten uit het leveren van goederen worden verantwoord indien alle belangrijke risico's met betrekking tot de goederen zijn overgedragen aan de koper. Opbrengsten uit het verlenen van diensten worden in de winst-en-verliesrekening verwerkt wanneer het bedrag van de opbrengsten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de te ontvangen vergoeding waarschijnlijk is, de mate waarin de dienstverlening op balansdatum is verricht betrouwbaar kan worden bepaald en de reeds gemaakte kosten en de kosten die (mogelijk) nog moeten worden gemaakt om de dienstverlening te voltooien op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald.

De kosten worden bepaald op basis van historische kostprijs en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Voorzienbare verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Bedrijfsresultaat

Het bedrijfsresultaat berekent Dunea als het verschil tussen de som van de bedrijfsopbrengsten en de som van de bedrijfslasten.

Bedrijfsopbrengsten

De bedrijfsopbrengsten bestaan uit:

- Wateropbrengsten;
- Opbrengsten van werken voor derden;
- Geactiveerde productie voor het eigen bedrijf;
- Overige bedrijfsopbrengsten.

De wateropbrengsten betreft de opbrengst van waterverbruik, vastrecht, bijdrage voor precarioheffing, verkoop en gros (levering aan andere waterbedrijven) en overige wateropbrengsten. De wateropbrengsten zijn exclusief omzetbelasting en belasting op leidingwater. Per balansdatum vindt een raming plaats van de nog te factureren wateropbrengsten met betrekking tot het verslagjaar. Deze geraamde opbrengsten worden verwerkt in het verslagjaar. Het verschil tussen de geraamde opbrengsten en de gefactureerde opbrengsten wordt verwerkt in het volgende verslagjaar.

De opbrengsten van werken voor derden bestaan uit uitgevoerde werkzaamheden in opdracht van derden waaronder onderhoudswerkzaamheden aan brandkranen en rioolbeheer.

De geactiveerde productie voor het eigen bedrijf betreffen de geactiveerde uren van medewerkers die werken aan investeringsprojecten welke na afronding op de balans geactiveerd zijn en waarover wordt afgeschreven.

De overige opbrengsten bestaan onder andere uit huur- en pachtopbrengsten, subsidieopbrengsten (exploitatiesubsidies) en opbrengsten uit verkoop van vaste activa. Huuropbrengsten worden lineair in de winst-en-verliesrekening opgenomen op basis van de duur van de huurovereenkomst. Vergoedingen ter stimulering van het sluiten van huurovereenkomsten worden als integraal deel van de totale huuropbrengsten verwerkt.

Exploitatiesubsidies worden ten gunste van de winst-en-verliesrekening verantwoord in hetzelfde jaar als waarin de gesubsidieerde bestedingen zijn verantwoord, de gederfde opbrengsten blijken, dan wel het exploitatietekort zich heeft voorgedaan.

Bedrijfslasten

De bedrijfslasten bestaan uit:

- Kostprijs van de omzet;
- Lonen, salarissen en sociale lasten;
- Afschrijving vaste activa;
- Bijzondere waardeverminderingen en desinvesteringen vaste activa;
- Overige bedrijfskosten.

De kostprijs van de omzet bestaat uit kosten van grond- en hulpstoffen, inkoop en gros (levering door andere waterbedrijven), energiekosten, kosten van uitbesteed werk en precario gemeenten. Dit zijn kosten die direct verband houden met:

- Het produceren en distribueren van het water;
- Het in stand houden van de materiële vaste activa ten behoeve van het waterproces;
- Het onderhouden van de natuurgebieden.

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden volgens de CAO-WWB en bedrijfsregelingen van Dunea verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

De beloningen van het personeel worden als last in de winst-en-verliesrekening verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Als de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de vennootschap.

Voor de beloningen met bijvoorbeeld opbouw van rechten, sabbatical leave en bonussen worden de verwachte lasten gedurende het dienstverband in aanmerking genomen. Een verwachte vergoeding wordt verantwoord indien de verplichting tot betaling van die vergoeding is ontstaan op of vóór balansdatum en een betrouwbare schatting van de verplichtingen kan worden gemaakt. De verantwoorde verplichting betreft de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichting op balansdatum af te wikkelen. De beste schatting is gebaseerd op contractuele afspraken met personeelsleden (CAO en individuele arbeidsovereenkomsten). Toevoegingen aan en vrijval van

verplichtingen worden respectievelijk ten laste of ten gunste van de winst-en-verliesrekening gebracht.

De pensioenregeling wordt gefinancierd door afdrachten aan het pensioenfonds ABP. De pensioenverplichtingen worden gewaardeerd volgens de 'verplichting aan de pensioenuitvoerder benadering'. In deze benadering wordt de aan de pensioenuitvoerder te betalen premie als last in de winst-en-verliesrekening verantwoord.

Aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst wordt beoordeeld of, en zo ja welke verplichtingen naast de betaling van de jaarlijks aan de pensioenuitvoerder verschuldigde premie op balansdatum bestaan. Deze additionele verplichtingen, waaronder eventuele verplichtingen uit herstelplannen van de pensioenuitvoerder, leiden tot lasten voor Dunea en worden in de balans opgenomen in een voorziening. Ultimo 2021 waren er geen pensioenvorderingen en -verplichtingen naast de betaling van de jaarlijkse aan de pensioenuitvoerder verschuldigde premie.

Financiële baten en lasten

Rentebaten en -lasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva.

Dunea berekent bouwrente over het gemiddeld geïnvesteerde bedrag tot het moment van ingebruikname van het materieel vast actief. De geactiveerde bouwrente wordt in mindering gebracht op de verantwoorde financiële lasten.

Resultaat deelnemingen

Het resultaat deelnemingen betreft het resultaat uit deelnemingen waarin Dunea invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid heeft en dividenden van deelnemingen waarin Dunea geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid heeft.

Belastingen

De belasting over het resultaat wordt berekend over het belastbaar resultaat. Voor compensabele verliezen wordt een actieve belastinglatentie gevormd, voor zover het waarschijnlijk is dat deze verliezen verrekenbaar zijn met toekomstige fiscale winsten.

Grondslagen voor de opstelling van het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen.

Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest, ontvangen dividenden en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstromen uit operationele activiteiten.

Toelichting op de balans per 31 december 2021

bedragen x € 1.000, tenzij anders vermeld.

Vaste activa

1. Immateriële vaste activa

De samenstelling van de immateriële vaste activa en het overzicht van de mutaties in 2021 zijn als volgt:

	Ontwikkelingskosten
Aanschafwaarde	127
Cumulatieve afschrijvingen, waardeverminderingen e.d.	0
Boekwaarde per 31 december 2020	127
Investeringskosten	1.767
Afschrijvingen 2021	-13
Boekwaarde per 31 december 2021	1.881
Aanschafwaarde	1.894
Cumulatieve afschrijvingen, waardeverminderingen e.d.	-13
Boekwaarde per 31 december 2021	1.881

De ontwikkelingskosten betreffen kosten die gemaakt zijn voortvloeiend uit de multi-bronnenstrategie van Dunea. Deze betreffen voor € 1.163k de Pilot Brak Grondwater en voor € 731k de Pilot Valkenburgse Meer. Beide proefinstallaties zijn eind 2021 in gebruik genomen. Het project Brak Grondwater heeft een looptijd tot 31 december 2025. Het project Valkenburgse Meer heeft een looptijd tot 31 december 2024.

2. Materiële vaste activa

De samenstelling van de materiële vaste activa en het overzicht van de mutaties in 2021 zijn als volgt:

	Totaal	Gebouwen en terreinen	Machines en installaties	Andere vaste bedrijfs- middelen	Werken in uitvoering	Niet aan bedrijfs- uitoefening dienstbaar
Aanschafwaarde	1.404.139	105.875	1.250.753	7.436	36.294	3.781
Cumulatieve afschrijvingen, waardeverminderingen e.d.	-821.363	-48.096	-766.723	-4.742	0	-1.802
Boekwaarde per 31 december 2020	582.776	57.779	484.030	2.694	36.294	1.979
Investeringsen	43.393	0	0	0	43.393	0
Activeringen	0	4.153	32.160	1.918	-38.231	0
Afschrijvingen	-33.753	-2.229	-30.143	-1.309	0	-72
Desinvesteringen - Aanschafwaarde	-998	-4	-322	-658	0	-14
Desinvesteringen - Cum. afschrijvingen	770	4	116	650	0	0
(Terugname) bijzondere waardevermindering vaste activa	0	0	0	0	0	0
Overige mutaties	0	0	0	0	0	0
Boekwaarde per 31 december 2021	592.188	59.703	485.841	3.295	41.456	1.893
Aanschafwaarde	1.446.537	110.025	1.282.591	8.697	41.456	3.768
Cumulatieve afschrijvingen, waardeverminderingen e.d.	-854.349	-50.322	-796.750	-5.402	0	-1.875
Boekwaarde per 31 december 2021	592.188	59.703	485.841	3.295	41.456	1.893
Afschrijvingspercentages		3%-20%	2%-20%	5%-33%	n.v.t.	3%-5%

Op terreinen wordt niet afgeschreven.

In de categorie 'Gebouwen en terreinen' is voor een boekwaarde van € 22,6 miljoen (2020: € 22,6 miljoen) aan gronden opgenomen waarover Dunea wel de economische eigendom heeft, maar niet de juridische eigendom.

De samenstelling van de boekwaarde van werken in uitvoering per 31 december 2021 is (in €):

Gebouwen en terreinen	0,1 miljoen
Machines en installaties	40,5 miljoen
Andere vaste bedrijfsmiddelen	0,9 miljoen
	41,5 miljoen

Onderverdeeld naar investeringsprojecten (in €):

Leidingnet	19,2 miljoen
Recycling spoelwaterverwerking Katwijk	7,3 miljoen
Nieuwbouw spoelwaterverwerking Scheveningen	7,0 miljoen
Programma Berkheide	3,7 miljoen
Diversen	4,3 miljoen
	41,5 miljoen

In de post activeringen is circa € 0,5 miljoen bouwrente begrepen betreffende afgeronde en reeds geactiveerde investeringen. In de post investeringen is voor een totaalbedrag van € 0,4 miljoen aan bouwrente tegen een rentepercentage van 1,89% opgenomen met betrekking tot werken in uitvoering.

De aangegane verplichtingen voor de werken in uitvoering zijn opgenomen onder de niet in de balans opgenomen verplichtingen.

3. Financiële vaste activa

De samenstelling van de financiële vaste activa en het overzicht van de mutaties in 2021 zijn als volgt:

	Deel-nemingen	Vorderingen op deel-nemingen	Overige vorderingen	Totaal
Boekwaarde per 31 december 2020	2.687	0	122	2.809
Mutaties:				
Aflossing op leningen u/g	0	0	-17	-17
Mutatie resultaat deelneming	59	0	0	59
Hypothecaire aflossingen	0	0	-31	-31
Nieuwe leningen u/g	0	456	0	456
Boekwaarde per 31 december 2021	2.746	456	74	3.276

Deelnemingen

	31-12-2020	Storting aandelen-kapitaal	Mutatie resultaat deel-neming	31-12-2021
AquaMinerals B.V.	24	0	0	24
Dunea Warmte & Koude B.V.	18	0	-18	0
Water Fund Holland B.V.	0	0	0	0
KWH Water B.V.	566	0	0	566
Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen	0	0	0	0
Het Waterlaboratorium N.V.	2.079	0	77	2.156
	2.687	0	59	2.746

Als gevolg van het negatieve resultaat van Dunea Warmte en Koude B.V. over boekjaar 2021 (€ 408k negatief) is deze deelneming op nihil gewaardeerd. Omdat Dunea instaat voor de schulden van de deelneming is voor het resterende bedrag ter hoogte van € 390k een voorziening gevormd.

Overige vorderingen

De samenstelling van de overige vorderingen is als volgt:

	31-12-2021	31-12-2020
Leningen u/g aan personeel onder hypothecair verband	51	82
Leningen u/g overig	23	40
Totaal overige vorderingen	74	122

Het af te lossen deel van de hypothecaire leningen in 2022 bedraagt € 11k (2021: € 20k) en is opgenomen onder de overige kortlopende vorderingen.

Het af te lossen deel van de leningen u/g overig in 2022 bedraagt € 17k (2021: € 16k) en is opgenomen onder de overige kortlopende vorderingen.

Een overzicht van de leningen ultimo 2021 met een looptijd van één jaar en langer, gegroepeerd naar de resterende looptijd:

	< 10 jaar	10-20 jaar	Totaal
Leningen u/g aan personeel onder hypothecair verband	51	0	51
Leningen u/g overig	23	0	23
Totaal overige vorderingen	74	0	74

Het gemiddelde rentepercentage voor leningen u/g onder hypothecair verband bedraagt 0,87% (2020: 1,01%). De hypothecaire leningen hebben een rentevaste periode van vijf jaar. De rente wordt per uitgegeven hypothecaire lening elke vijf jaar herzien als de marktrente lager is dan de verschuldigde rente.

De overige leningen bestaan uit twee leningen met een vast rentepercentage van 4,5%. Op één van deze leningen met een (oorspronkelijke) looptijd van 10 jaar is een pandrecht gevestigd.

Vlottende activa

4. Voorraden

	31-12-2021	31-12-2020
Voorraad materialen	1.248	1.353
Totaal voorraden	1.248	1.353

Op de voorraden is geen voorziening voor incourantheid gevormd.

5. Vorderingen

De vorderingen bestaan uit:

	31-12-2021	31-12-2020
Debiteuren	6.060	7.524
Belastingen	1.651	794
Overige vorderingen	40	51
Overlopende activa	5.703	5.506
Totaal vorderingen	13.454	13.875

Voor debiteuren is een voorziening opgenomen van € 1,1 miljoen (2020: € 1,1 miljoen). In 2021 is een dotatie op de voorziening verwerkt van € 0,2 miljoen (2020: € 0,3 miljoen). Aan de voorziening zijn kosten van € 0,2 miljoen onttrokken (2020: € 0,5 miljoen). In het saldo debiteuren is € 0,1 miljoen (2020: € 0,3 miljoen) opgenomen aan transacties

met verbonden partijen. Het betreft hier in het geheel openstaande saldi met aandeelhouders van Dunea. Deze transacties met verbonden partijen zijn onder normale marktvoorwaarden aangegaan en vallen onder de reguliere bedrijfsuitoefening van Dunea. Er hebben geen transacties plaatsgevonden met verbonden partijen die niet-marktconform zijn.

De overlopende activa bestaan voornamelijk uit nog te factureren bedragen € 3,8 miljoen (2020: € 3,5 miljoen) en vooruitbetaalde kosten € 1,7 miljoen (2020: € 1,4 miljoen).

Het totaal van de kortlopende vorderingen heeft een resterende looptijd korter dan één jaar.

6. Liquide middelen

Deze post is als volgt samengesteld

	31-12-2021	31-12-2020
Kas- en banksaldi	149	3
Totaal liquide middelen	149	3

Het totaal van liquide middelen bestaat uit een deel kasgeld en het saldo van verschillende bankrekeningen. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de vennootschap.

Eigen vermogen

7. Geplaatst kapitaal

Het geplaatste en gestorte deel van het maatschappelijk kapitaal bestaat uit vier miljoen gewone aandelen en is per ultimo 2021 in handen van zeventien gemeenten. Deze gemeenten vormen het voorzieningsgebied van Dunea. Voor de verdeling van de gewone aandelen naar gemeenten wordt verwezen naar [pagina 143](#) van het jaarverslag.

De nominale waarde van een gewoon aandeel bedraagt € 5,-.

Geplaatst en gestort kapitaal	2021	2020
Stand 1 januari	20.000	20.000
Mutaties geplaatst en gestort kapitaal	0	0
Stand 31 december	20.000	20.000

8. Agioreserve

Het verloop van de agioreserve is als volgt:

Agioreserve	2021	2020
Stand 1 januari	3.097	3.097
Mutaties agioreserve	0	0
Stand 31 december	3.097	3.097

De agioreserve is in 1990 gevormd bij de oprichting van Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (in 2009 is de naam gewijzigd in Dunea). Na overname in 1995 van EWR (Energie en Watervoorziening Rijnland) alsmede door de waardewijziging per aandeel van fl. 10,00 naar € 5,00 in 2000, is de agioreserve tot het huidig saldo gemuteerd.

9. Wettelijke reserves

De wettelijke reserves bestaan uit een wettelijke reserve op deelnemingen en een wettelijke reserve voor geactiveerde ontwikkelingskosten.

Het verloop van de wettelijke reserves is als volgt:

Wettelijke reserves	Deelnemingen	Ontwikkelingskosten	2021	2020
Stand 1 januari	627	127	754	578
Dotatie	77	1.754	1.831	176
Vrijval	-331	0	-331	0
Overige mutaties	0	0	0	0
Stand 31 december	373	1.881	2.254	754

10. Overige reserves

De overige reserves bestaan uit de algemene reserve en overige reserves die door de directie met goedkeuring van de Aandeelhoudersvergadering en de Raad van Commissarissen zijn gevormd.

Het verloop van de overige reserves is als volgt:

Overige reserves	Algemene reserve	Reserve warmte-activiteiten	2021	2020
Stand 1 januari	204.502	8.400	212.902	206.080
Resultaat bestemming	8.949	-408	8.541	6.998
Dotatie aan wettelijke reserves	-1.831	0	-1.831	-176
Vrijval uit wettelijke reserves	331	0	331	0
Stand 31 december	211.951	7.992	219.943	212.902

De reserve warmte-activiteiten is in 2019 gevormd ter financiering van het startkapitaal van Dunea Warmte & Koude B.V. De mutatie in 2021 bestaat uit het negatieve resultaat voor het boekjaar.

In artikel 17 van de statuten van de vennootschap is bepaald dat aan de aandeelhouders geen uitkeringen ten laste van de winst of de reserves mogen geschieden

Voorstel aan Algemene Vergadering voor bestemming van het resultaat over het boekjaar 2021

De directie stelt met goedkeuring van de Raad van Commissarissen voor om het resultaat over 2021 van € 8.541k toe te voegen aan de Algemene reserve, voor zover dit geen betrekking heeft op de warmte-activiteiten. Het deel van het resultaat dat betrekking heeft op de activiteiten van Dunea Warmte & Koude B.V. (€ 408k negatief) wordt volgens dit voorstel in mindering gebracht op de reserve voor warmte-activiteiten.

Het voorstel is in het eigen vermogen op de balans verwerkt.

11. Voorzieningen

Dit betreft voorzieningen voor:

Voorzieningen	Stand per 31-12-2020	Onttrekking	Vrijval	Dotatie	Stand per 31-12-2021
Amoveringskosten	3.024	-457	-367	1.150	3.350
Voorziening beheer, natuur en drinkwatergebied	577	-3	0	0	574
Personeelsbeloningen	247	-30	-1	221	437
Herstructurering	716	-420	-133	51	214
Negatieve deelnemingen	0	0	0	390	390
Overige voorzieningen	86	0	0	103	189
Totaal voorzieningen	4.650	-910	-501	1.915	5.154

Het kortlopend deel van de voorzieningen is € 1,5 miljoen.

De voorzieningen zijn op nominale waarde gewaardeerd, omdat de tijdswaarde van geld niet materieel is.

De voorziening voor amoveringskosten is gevormd voor sloopkosten van gebouwen en productiemiddelen die niet meer in gebruik zijn en voor het saneren van bodemverontreinigingen. In 2021 is er voortgang geweest bij de uitvoering van geplande werkzaamheden met als resultaat een onttrekking van € 0,5 miljoen. De vrijval van € 0,4 miljoen heeft betrekking op de afronding van een saneringsproject in het zanddepot van pompstation Scheveningen. De werkelijke kosten kwamen lager uit dan voorzien, voornamelijk als gevolg van een lagere mate van verontreiniging van de grond.

In 2021 zijn in het kader van geplande renovatieprojecten verschillende asbestinventarisaties uitgevoerd. Hierbij is in de dakbedekking van enkele productielocaties asbest aangetroffen en vastgesteld dat bij het uitvoeren van (noodzakelijke) dakrenovaties asbestsanering zal moeten plaatsvinden. De geschatte kosten ter hoogte van € 1,2 miljoen zijn gedoteerd aan de voorziening voor amoveringskosten.

De voorziening beheer, natuur en drinkwatergebied betreft de natuurvoorziening pilot

Zandmotor. De voorziening is gevormd voor een verlieslatend contract en is bepaald als het verschil tussen de netto contante waarde en de nominale waarde van de oorspronkelijke inschatting van de kosten voor de afwikkeling van het contract. De ontvangen afkoopsom is bepaald op basis van de inschatting van de kosten voor het beheer en onderhoud van de Zandmotor en is als vooruit ontvangen bedrag opgenomen onder de langlopende schulden op de balans.

De voorziening personeelsbeloningen is ter dekking van toekomstige vergoedingen op grond van de overgangsregeling van de cao voor jubileavergoedingen vanaf 1 januari 2016. Hieronder valt ook de voorziening voor ontslagvergoedingen.

De voorziening voor herstructurering bestaat uit de geschatte kosten die voortvloeien uit de aanspraken van medewerkers op de aan het sociaal plan verbonden kosten van individuele ontslagregelingen. Daarnaast zijn in de voorziening de geschatte kosten voor het eigen risicodragerschap met betrekking tot de WW opgenomen.

Als gevolg van het negatieve resultaat van Dunea Warmte en Koude B.V. over boekjaar 2021 (€ 408k negatief) is deze deelneming op nihil gewaardeerd. Omdat Dunea instaat voor de schulden van de deelneming is voor het resterende bedrag ter hoogte van € 390k een voorziening gevormd.

12. Langlopende schulden

Langlopende schulden	Leningen	Egalisatie- rekening Bijdragen derden	Vooruit- ontvangen bedragen	Totaal
Stand 1 januari 2021	230.000	71.658	1.439	303.097
Af: Overgebracht naar kortlopende schulden	-12.333	0	0	-12.333
Bij: Ontvangen bijdragen van derden	0	3.951	0	3.951
Af: Vrijval naar resultaat	0	-3.158	-135	-3.293
Bij: Nieuwe langlopende leningen	0	0	0	0
Stand 31 december 2021	217.667	72.451	1.304	291.422

De reële waarde van de leningen ultimo 2021, inclusief het kortlopende deel, is € 267,0 miljoen (nominale waarde: € 230,0 miljoen).

Voor een aantal langlopende leningen zijn voorwaarden opgenomen over de hoogte van de solvabiliteit (verhouding eigen vermogen / totaal vermogen) en de debt ratio (verhouding netto schuldpositie tot de operationele cashflow). Dunea voldoet aan deze voorwaarden met een solvabiliteit van 40,1% (2020: 39,4%) ten opzichte van een minimumnorm van 30,0% en een debt ratio van 5,7 (2020: 6,1) ten opzichte van een maximumnorm van 8,0.

Een overzicht van de leningen ultimo 2021 met een looptijd van één jaar en langer, gegroepeerd naar de resterende looptijd en het huidige rentepercentage:

Percentages lopende leningen	1-5 jaar	6-10 jaar	>10 jaar	Totaal
<1,0%	0	28.000	111.000	139.000
1,0% < 4,0%	0	18.667	0	18.667
4,0% < 4,5%	0	0	60.000	60.000
Totaal	0	46.667	171.000	217.667

Onder de vooruit ontvangen bedragen is een afkoopsom met betrekking tot het Convenant Pilot Zandmotor opgenomen. De afkoopsom is een vooruit ontvangen bedrag dat in 20 jaar vrijvalt. Daarmee is de afkoopsom ultimo 2036 volledig vrijgevallen. Deze post valt over de looptijd vrij in de winst-en-verliesrekening onder Lonen en salarissen en Kosten uitbesteed werk. Het verschil tussen de netto contante waarde en de nominale waarde van de oorspronkelijke inschatting van de kosten is verantwoord als voorziening voor een verlieslatend contract.

Financiële instrumenten

Renterisico

Om het renterisico te beheersen wordt veelal met vaste renteafspraken gewerkt.

Het financiële beleid is erop gericht om op de korte termijn de effecten van renteschommelingen op het resultaat te beperken en om op lange termijn de marktrenten te volgen.

Dunea maakt geen gebruik van financiële derivaten zoals interest rate swaps om de financiële risico's die verbonden zijn aan bedrijfsactiviteiten te beheersen.

Liquiditeitsrisico

Dunea stuurt onder andere op de convenanten die door de financiers van Dunea worden geëist. Hiermee blijft Dunea toegang houden tot de vermogensmarkt. Tevens wordt continu een liquiditeitsplanning van twaalf maanden vooruit aangehouden waarbij eventuele risico's direct worden opgelost. Daarnaast wordt in de kredieten een interne buffer aangehouden waardoor Dunea te allen tijde aan haar betalingsverplichtingen kan voldoen. Uit interne analyses blijkt dat de situatie rondom COVID-19 niet tot een hoger liquiditeitsrisico leidt.

Kredietrisico

Verkoop van water vindt plaats op basis van een betaaltermijn van drie weken. Als afnemers niet binnen deze gestelde termijn hebben betaald, dan treedt de procedure volgens de tarievenregeling van Dunea in werking. De tarievenregeling is beschikbaar op de website van Dunea.

Bij nieuwe leveranciers vindt een analyse van de kredietwaardigheid plaats. Hiermee wordt gewaarborgd dat de leverancier ook aan zijn verplichtingen kan voldoen. Dit is vooral een risico wanneer sprake is van termijnbetalingen bij projecten.

13. Kortlopende schulden

De kortlopende schulden bestaan uit:

	31-12-2021	31-12-2020
Kortlopend deel leningen	12.333	12.333
Schulden aan kredietinstellingen	23.851	12.962
Schulden aan leveranciers	6.385	5.252
Belastingen en premies sociale verzekeringen	3.640	3.716
Schulden ter zake van pensioenen	507	482
Vooruitontvangen waterverbruik	4.064	2.577
Overige schulden	231	402
Overlopende passiva	19.315	18.719
Totaal kortlopende schulden	70.326	56.443

Voor rekening-courantkredieten zijn bij de banken overeenkomsten gesloten voor een bedrag van € 90 miljoen. Het rentepercentage voor rekening-courantkredieten is 1-maand Euribor met vaste opslag. Dit percentage kan dagelijks wijzigen. Voor de rekening-courantkredieten is een voorwaarde opgenomen over de hoogte van de Interest coverage ratio. Dunea voldoet aan deze voorwaarde met een Interest coverage ratio van 3,2 (2020: 2,4) ten opzichte van een minimumnorm van 1,0.

In het saldo schulden aan leveranciers is € 0,6 miljoen (2020: € 0,7 miljoen) opgenomen aan transacties met verbonden partijen. Het saldo bestaat voor 88% (2020: 100%) uit transacties met deelnemingen van Dunea. Er hebben geen transacties plaatsgevonden met verbonden partijen die niet-marktconform zijn.

De belastingen en premies sociale verzekeringen bestaan uit af te dragen grond- en leidingwaterbelasting € 2,0 miljoen (2020: € 2,4 miljoen) en af te dragen loonbelasting € 1,6 miljoen (2020: € 1,3 miljoen).

Het vooruitontvangen waterverbruik bestaat voor € 75,2 miljoen (2020: € 71,3 miljoen) uit ontvangen voorschotten en voor € 71,1 miljoen (2020: € 68,7 miljoen) uit de inschatting van het nog af te rekenen verbruik, vastrecht en precario.

De overlopende passiva betreffen de reservering voor vakantiedagen van het personeel van Dunea € 9,7 miljoen (2020: € 9,0 miljoen), nog te ontvangen inkoopfacturen € 4,2 miljoen (2020: € 3,8 miljoen), nog te betalen precario € 3,8 miljoen (2020: € 3,7 miljoen), nog te betalen rente van geldleningen € 1,0 miljoen (2020: € 1,0 miljoen) en vooruitontvangen bedagen voor onderhanden projecten € 0,8 miljoen (2020: € 1,1 miljoen).

Het totaal van de kortlopende schulden heeft een resterende looptijd korter dan één jaar.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

De niet in de balans opgenomen rechten komen uit op € 0,3 miljoen (2020: € 0,4 miljoen) en betreffen de pachtopbrengsten van het pannenkoekenhuis en de kiosk.

Dit bedrag kan als volgt worden onderverdeeld:

- Voor 2022 € 0,1 miljoen
- Voor 2023-2026 € 0,2 miljoen
- Vanaf 2027 nihil

De pachtovereenkomsten hebben verschillende looptijden.

De niet in de balans opgenomen verplichtingen voor huurcontracten (operational lease) en de lopende meerjarige onderhoudscontracten en licentieovereenkomsten komen uit op € 17,8 miljoen (2020: € 8,7 miljoen). Dit bedrag kan als volgt worden onderverdeeld:

- Voor 2022 € 2,3 miljoen
- Voor 2023-2026 € 7,4 miljoen
- Vanaf 2027 € 8,1 miljoen

De toename van deze verplichtingen ten opzichte van 2020 is het gevolg van de verlenging van het huurcontract voor het kantoorgebouw in Zoetermeer die in 2021 heeft plaatsgevonden. Deze nieuwe overeenkomst heeft een looptijd tot en met 31 december 2033.

Per ultimo 2021 bedragen de huurverplichtingen € 8,4 miljoen, waarvan € 0,2 miljoen betrekking heeft op 2022. In 2021 is € 1,4 miljoen verantwoord in de winst- en verliesrekening met betrekking tot huurkosten als gevolg van deze huurovereenkomsten. Voor de huur van het kantoorgebouw zijn bankgaranties afgegeven voor in totaal € 0,4 miljoen.

Daarnaast is er per ultimo 2021 een bedrag van € 4,8 miljoen aan lopende verplichtingen in verband met onderhoudscontracten en licentieovereenkomsten, waarvan € 2,0 miljoen betrekking heeft op 2022.

De aangegane verplichtingen voor de werken in uitvoering bedragen per 31 december 2021 € 16,2 miljoen (2020: € 15,9 miljoen).

In 2021 heeft Dunea, samen met de mede-aandeelhouders van Het Waterlaboratorium N.V., een kapitaalinstandhoudingsverklaring afgegeven ten behoeve van ING Bank N.V. Hierin hebben de aandeelhouders toegezegd het tekort in het eigen vermogen bij te storten als het eigen vermogen kleiner is dan € 4,0 miljoen of als de solvabiliteit lager is dan 50%. Op basis van de meest recente financiële gegevens van Het Waterlaboratorium N.V. die beschikbaar zijn voor Dunea, zijn beide criteria op dit moment niet van toepassing.

Toelichting op de winst-en-verliesrekening over 2021

bedragen x € 1.000, tenzij anders vermeld.

14. Bedrijfsopbrengsten

De bedrijfsopbrengsten zijn in Nederland gegenereerd.

A. Wateropbrengsten

	2021	2020
Waterverkoop eigen voorzieningsgebied	74.717	75.778
Vastrecht	45.664	43.923
Bijdrage voor precarioheffing	13.016	12.632
Andere waterbedrijven (verkoop en gros)	4.250	4.754
Overige wateropbrengsten	1.026	959
Totaal wateropbrengsten	138.673	138.046

In de waterverkoop eigen voorzieningsgebied is de aanpassing van de inschatting van het in het voorgaande boekjaar opgenomen nog te factureren verbruik en niet in rekening gebracht verbruik verantwoord voor € 0,7 miljoen negatief (2020: € 0,7 miljoen positief).

Verkoopvolume eigen voorzieningsgebied (x 1.000 m³)

	2021	2020
Afzetvolume	79.097	81.236
Niet in rekening gebracht verbruik (NIRG)	-3.638	-4.630
Totaal verkoopvolume eigen voorzieningsgebied	75.459	76.606

Verkoop en gros

	2021	2020
Verkoop en gros (euro's)	4.250	4.754

Verkocht aan (x 1.000 m³)

	2021	2020
Evides	909	1.385
Oasen	3.241	3.336
Overig	65	77
Totaal verkoopvolume en gros	4.215	4.798

B. Opbrengsten van werken voor derden

	2021	2020
Opbrengsten van werken voor derden	2.692	2.963
Totaal opbrengsten werken voor derden	2.692	2.963

Dunea doet op aanvraag werken voor derde partijen. Voor 2021 heeft dit met name betrekking op de aanleg van aansluitleidingen, bijdragen voor brandkranen en opbrengsten voor rioolbeheer.

C. Overige bedrijfsopbrengsten

	2021	2020
Overige bedrijfsopbrengsten	2.157	2.142
Totaal overige bedrijfsopbrengsten	2.157	2.142

Onder de overige bedrijfsopbrengsten zijn onder andere begrepen:

- Subsidie-opbrengsten (2021: € 1,0 miljoen; 2020: € 1,3 miljoen)
- Huur- en pachtopbrengsten (2021: € 0,2 miljoen; 2020: € 0,2 miljoen)
- Opbrengsten uit verkoop van vaste activa (2021: € 0,3 miljoen; 2020: € 0,1 miljoen)
- Opbrengsten uit detachering (2021: € 0,3 miljoen; 2020: nihil)
- Opbrengsten Dunea Warmte & Koude (2021: € 0,3 miljoen; 2020: nihil)

De subsidie-opbrengsten betreffen met name tegemoetkomingen voor buitenlandactiviteiten (2021: € 0,5 miljoen, 2020: € 0,5 miljoen) en natuurprojecten (2021: € 0,5 miljoen, 2020: € 0,8 miljoen).

15. Bedrijfslasten

A. Kosten van grond- en hulpstoffen

	2021	2020
Chemicaliën en filtermateriaal	3.125	2.582
Grondwaterbelasting	282	281
Afvoer slib en overig afval	565	1.078
Totaal grond- en hulpstoffen	3.972	3.941

B. Waterinkoop

	2021	2020
Inkoop en gros	2.448	2.997

Ingekocht van (x 1.000 m³)

	2021	2020
Evides	964	1.464
Waternet	2.129	2.267
Totaal inkoop en gros	3.093	3.731

C. Energiekosten

	2021	2020
Electriciteitskosten	5.728	4.278
Kosten voor gasverbruik	145	72
Overige energiekosten	20	45
Totaal energiekosten	5.893	4.395

D. Kosten uitbesteed werk

	2021	2020
Kosten uitbesteed werk en materiaalverbruik waterproces	10.011	9.351
Kosten uitbesteed werk en materiaalverbruik natuurproces	828	2.295
Totaal kosten uitbesteed werk en materialen	10.839	11.646

De kosten betreffen door derden verrichte werkzaamheden en geleverde materialen voor zover deze in directe relatie staan tot de hoofdprocessen van Dunea. De hoofdprocessen zijn:

- Het waterproces, zijnde winning, transport, infiltratie, zuivering, distributie en verkoop van water;
- Het natuurbeheerproces.

E. Precario gemeenten

	2021	2020
Alphen aan den Rijn (kern Benthuisen)	33	40
Den Haag	4.312	4.314
Hillegom	0	133
Katwijk	805	791
Lansingerland	201	201
Leiden	1.734	1.733
Leidschendam-Voorburg	166	166
Lisse	565	563
Noordwijk	1.251	1.240
Oegstgeest	434	433
Pijnacker-Nootdorp	0	0
Rotterdam (Nesselande)	34	30
Rijswijk	257	256
Teylingen	855	851
Voorschoten	249	242
Wassenaar	515	522
Zoetermeer	256	255
Zuidplas	423	411
Totaal precariorechten	12.090	12.181

De post gemeentelijke precariobelasting betreft vergoedingen die de gemeenten in het voorzieningsgebied van Dunea in rekening brengen waardoor Dunea het recht heeft om de gemeentegrond voor het leidingnet te gebruiken. De precariobelasting is gering gedaald ten opzichte van 2020 door de versnelde afbouwregeling van gemeente Hillegom. Vanaf 1 januari 2022 mogen gemeenten geen precariobelasting meer heffen over netwerken die nutsbedrijven in, op of boven gemeentegrond exploiteren.

F. Lonen, salarissen en sociale lasten

	2021	2020
Lonen en salarissen	30.323	29.040
Pensioenlasten	4.456	4.216
Overige sociale lasten	3.936	3.622
Totaal lonen, salarissen en sociale lasten	38.715	36.878

Pensioenlasten

De regeling wordt onder het Nederlandse pensioenstelsel gefinancierd door afdrachten aan het pensioenfonds ABP. Deelname aan het pensioenfonds ABP is verplicht gesteld in de CAO Waterbedrijven waaronder Dunea N.V. valt. De opbouw van de pensioenaanspraken wordt steeds in het betreffende kalenderjaar gefinancierd door middel van (ten minste) kostendekkende premiebetalingen. De pensioenregeling is een middelloonregeling met voorwaardelijke toeslagverlening voor zowel actieve als inactieve deelnemers (slapers en gepensioneerden). De toeslagverlening is afhankelijk van het beleggingsrendement.

De jaarlijkse opbouw van de pensioenaanspraken bedraagt in 2021 25,9% van het pensioengevend salaris dat is gebaseerd op het brutoloon minus een franchise (ad € 14.550). Het maximum pensioengevend salaris is voor 2021 gemaximeerd op € 112.189. De jaarlijkse premie die voor rekening komt van de werkgever bedraagt 17,97% van het pensioengevend salaris. Daarnaast is de werkgever premieplichtig voor de inkoop van het voorwaardelijke pensioen. De premie van dit voorwaardelijk pensioen is 3,0% en komt volledig voor rekening van de werkgever. De hoogte van de premie wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het bedrijfstakpensioenfonds op basis van de dekkingsgraad en verwachte rendementen. De beleidsdekkingsgraad van het ABP bedraagt per 31 december 2021 110,2% volgens opgave van het fonds (2020: 93,2%). Op basis van het uitvoeringsreglement heeft Dunea bij een tekort in het fonds geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen anders dan door hogere toekomstige premies.

Personeel

Gemiddeld aantal personeelsleden in fte's:

	2021	2020
Directie, Corporate Marketing & Communicatie en Corporate Strategie	23	22
Divisie Duin & Water	281	274
Divisie Klant & Bedrijfsondersteuning	191	194
Totaal gemiddeld aantal personeelsleden in fte's	495	490

Van de hierboven vermelde medewerkers zijn er geen medewerkers in het buitenland werkzaam (2020: nihil).

WNT-verantwoording 2021 Dunea N.V.

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Dunea N.V. van toepassing zijnde regelgeving.

Het bezoldigingsmaximum in 2021 voor Dunea N.V. bedraagt € 209.000,-. Dit geldt naar rato van de duur en/of omvang van het dienstverband.

Specificatie van de bezoldiging van de bestuurders:

Naam functionaris	Dhr drs. W.M.E. Drossaert
(bedragen x € 1,-)	
Functiegegevens	
Aanvang en einde functievervulling in 2021	Algemeen directeur 1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0
Dienstbetrekking	ja
Individueel WNT-maximum	€ 209.000
Bezoldiging 2021	
Beloning plus belastbare vergoedingen	€ 184.680
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 24.315
Totaal bezoldiging	€ 208.995
Toepasselijk WNT-maximum	€ 209.000
Motivering overschrijding	N.v.t
Bezoldiging 2020	
Aanvang en einde functievervulling in 2020	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0
Dienstbetrekking	ja
Beloning plus belastbare vergoedingen	€ 178.320
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 22.529
Totaal bezoldiging	€ 200.849
Toepasselijk WNT-maximum	€ 201.000
Motivering overschrijding	N.v.t

Naast de hierboven vermelde topfunctionaris zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2021 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempel-bedrag hebben ontvangen.

Het individuele WNT-maximum voor de leden van de Raad van Commissarissen bedraagt voor de voorzitter 15% en voor de overige leden 10% van het bezoldigingsmaximum, berekend naar rato van de duur van het dienstverband.

Specificatie van de bezoldiging van de Raad van Commissarissen:

(bedragen x € 1,-)	Dhr jhr. mr. J.P. Backer	Dhr G.J. Doornbos	Mw mr. W. van Dijk	Dhr drs. L.A.S. van der Ploeg RA RC EMFC	Mw ir. A. van der Rest	Mw P.M. Zorko
Functiegegevens	Voorzitter	Lid	Lid	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2021	1/1-31/12	1/1-31/12	1/12-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	N.v.t.
Bezoldiging						
Totale bezoldiging	15.428	12.900	12.900	12.900	12.900	N.v.t.
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	31.350	20.900	20.900	20.900	20.900	N.v.t.
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2020						
Functiegegevens	Voorzitter	Lid	N.v.t.	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2020	1/1-31/12	1/1-31/12	1/12-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-30/9
Bezoldiging						
Totale bezoldiging	15.200	12.700	1.060	12.700	12.700	9.525
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	30.150	20.100	1.702	20.100	20.100	15.048

G. Afschrijving vaste activa, (terugname) bijzondere waardeverminderingen en desinvesteringen (im)materiële vaste activa

	2021	2020
Gebouwen en terreinen	2.229	2.099
Machines en installaties	30.143	30.467
Andere vaste bedrijfsmiddelen	1.309	1.015
Niet aan bedrijfsuitoefening dienstbaar	72	72
Ontwikkelingskosten	13	0
Totaal afschrijvingskosten (im)materiële vaste activa	33.766	33.653
Amortisatie egalisatierekening bijdragen van derden	-3.158	-2.847
Totaal afschrijvingskosten	30.608	30.806
Desinvesteringen vaste activa	228	46
Totaal desinvesteringen en (terugname) bijzondere waardevermindering materiële vaste activa	228	46

H. Overige bedrijfskosten

	2021	2020
Overige personeelskosten	5.127	5.822
Mobiliteitskosten	725	671
Erfpachten en zakelijke rechten	29	21
Huisvestingskosten	3.008	2.989
Belastingen, verzekeringen en bankkosten	1.070	1.171
Communicatiekosten en portikosten	7.007	7.458
Contributies, donaties en abonnementen	1.613	1.517
Kantoor- en laboratoriumkosten	3.759	3.954
Inhuur deskundigen en automatiseringskosten	5.824	7.501
Afschrijving dubieuze debiteuren	190	290
Diverse bedrijfskosten	1.134	1.212
Totaal overige bedrijfskosten	29.486	32.606

De diverse bedrijfskosten betreffen met name buitenlandactiviteiten.

In onderstaand overzicht zijn, conform artikel 2:382A BW, opgenomen de ten laste van Dunea gebrachte accountantsshonoraria:

(bedragen x € 1,-)	2021	2020
Controle van de jaarrekening	153.215	134.627
Andere controlewerkzaamheden	59.730	18.300
Fiscale advisering	0	0
Andere niet-controlediensten	0	0
Tot accountantnetwerk behorende onderdelen	0	0
Totaal accountantsshonoraria	212.945	152.927

De genoemde honoraria zijn gebaseerd op de totale honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening over het boekjaar waarop de jaarrekening betrekking heeft, ongeacht of de werkzaamheden door de externe accountant en de accountantsorganisatie reeds gedurende dat boekjaar zijn verricht.

De jaarrekeningen over 2021 en 2020 zijn gecontroleerd door KPMG N.V.

16. Financiële baten en lasten

Rentebaten en soortgelijke opbrengsten

De rentebaten en soortgelijke opbrengsten bedragen voor 2021 € 3k (2020: € 4k).

De rentebaten betreffen ontvangen rente op verstrekte (hypothecaire) leningen.

Rentelasten en soortgelijke lasten

	2021	2020
Rente overige langlopende leningen o/g	4.537	5.472
Overige rentelasten waaronder kortlopende leningen	1	1
Geactiveerde bouwrente op investeringsprojecten	-424	-481
Totaal rentelasten	4.114	4.992

Het gemiddelde rentepercentage van de leningenportefeuille bedraagt 1,90% (2020: 1,88%).

De gehanteerde rentevoet voor de geactiveerde bouwrente aan investeringsprojecten bedraagt 1,89% (2020: 2,31%).

17. Vennootschapsbelasting

Vanaf 2016 is Dunea vennootschapsbelastingplichtig.

	2021
Resultaat vóór belastingen	8.541
Verschil tussen commerciële en fiscale waardering materiële vaste activa	32
Verschil tussen commerciële en fiscale waardering financiële vaste activa en langlopende schulden	1.378
Fiscale winstberekening	9.951
Vrijgestelde voordelen overheidsondernemingen	-10.237
Deelnemingsvrijstelling	331
Belastbaar bedrag	45
Effectief belastingtarief	0,0%
Toepasselijk belastingtarief	25,0%

Er zijn compensabele verliezen ten bedrage van € 1,0 miljoen (2020: € 1,0 miljoen) die niet zijn opgenomen als latente belastingvordering aangezien het niet waarschijnlijk is dat toekomstige fiscale winst beschikbaar komt ter compensatie hiervan. In onderstaande overzicht (bedragen in €) per 31 december 2021 is aangegeven in welk jaar de verliezen zijn ontstaan en in welk jaar deze verlopen.

Boekjaar	Compensabel verlies	Verrekenbaar t/m
2016	121.846	2025
2017	495.573	2026
2018	-	n.v.t.
2019	196.923	2025
2020	173.663	2026
2021	-	n.v.t.
Totaal compensabele verliezen	988.005	

Zoetermeer, 19 mei 2022

Raad van Commissarissen

jhr. mr. J.P. Backer (voorzitter)

G.J. Doornbos

mr. W. van Dijk

drs. L.A.S. van der Ploeg RA RC EMFC

ir. A. van der Rest

Directie

drs. W.M.E. Drossaert

Overige gegevens

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag
Governance
Jaarrekening

Aanvullende informatie

De 'bellenbaan' in de Afgedamde Maas, bij Wijk en Aalburg. Hier wordt lucht en ijzersulfaat aan het water toegevoegd om het fosfaatgehalte te verlagen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Statutaire regeling betreffende de bestemming van het resultaat

In artikel 17 van de statuten staat het volgende opgenomen betreffende de resultaatbestemming:

1. Voorzover het eigen vermogen van de vennootschap kleiner is dan het bedrag van het gestorte en opgevraagde deel van het kapitaal, vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden, wordt de winst bestemd ter delging van tekorten en ter vorming van door de wet voorgeschreven reserves.
2. Voorzover het eigen vermogen van de vennootschap groter is dan het bedrag van het gestorte en opgevraagde deel van het kapitaal, vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden, wordt de winst aan de algemene reserve toegevoegd, tenzij de raad van commissarissen op voorstel van de directie besluit deze winst geheel of gedeeltelijk anderszins te reserveren.
3. Aan aandeelhouders kunnen geen uitkeringen ten laste van de winst of de reserves van de vennootschap geschieden.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de algemene vergadering en raad van commissarissen van Dunea N.V.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2021 van Dunea N.V. (of hierna 'de vennootschap') te Zoetermeer (hierna 'de jaarrekening') gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de betreffende jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Dunea N.V. per 31 december 2021 en van het resultaat over 2021, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW) en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT). De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2021;
- 2 de winst-en-verliesrekening over 2021; en
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol WNT 2021 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Dunea N.V. zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2021 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, onderdelen n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de jaarrekening of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

- *Controle van de onafhankelijke accountant*
- Aanvullende informatie

de directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van commissarissen voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en de bepalingen van en krachtens de WNT. In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van de jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

- *Controle van de
onafhankelijke accountant*
- Aanvullende informatie

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring de aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de vennootschap haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 19 mei 2022

KPMG Accountants N.V.

F. Smit RA

Aanvullende informatie

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag
Governance
Jaarrekening
Overige gegevens

Een groep grauwe ganzen
op een infiltratieplas.

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag
Governance
Jaarrekening
Overige gegevens
Aanvullende informatie

Over dit verslag

Met het jaarverslag 2021 heeft Dunea een volgende stap naar integrated reporting gezet. Dat betekent dat we in ons jaarverslag behalve over financiële prestaties ook rapporteren over niet-financiële prestaties. We zitten daarbij in een ontwikkeling. In de komende jaren zullen we onszelf hierin verbeteren en brengen we onze data en systemen verder op orde. In de keuze van de onderwerpen waarover wij in dit jaarverslag rapporteren houden we wel rekening met wat onze stakeholders hebben aangegeven van materieel belang te vinden.

Reikwijdte en afbakening van het verslag

Het jaarverslag beslaat het boekjaar 2021 van Dunea N.V., dat loopt van 1 januari 2021 tot en met 31 december 2021. In de consolidatie zijn de financiële en niet-financiële gegevens opgenomen van Dunea N.V. en haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop zij overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij centrale leiding heeft. Het integrated report van Dunea bestaat uit het Bestuursverslag, het verslag van de Raad van Commissarissen en de jaarrekening. De jaarrekening 2021 is opgesteld volgens de bepalingen inzake de jaarrekening, zoals opgenomen in Titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. De verslaggevingsgrondslagen zijn ongewijzigd ten opzichte van vorig jaar, tenzij anders aangegeven. We vergelijken waar mogelijk alle gepresenteerde cijfers met vergelijkende cijfers van het voorgaande jaar. KPI's worden periodiek besproken met de betrokken afdelingen en gerapporteerd aan de directie.

Dunea publiceert het jaarverslag alleen online.

Materialiteit en connectiviteit

In de uitgebreide materialiteitsanalyse die wij in januari 2020 hebben laten uitvoeren, zijn negen onderwerpen als hoog-materieel naar boven gekomen. De uitkomsten van deze materialiteitsanalyse zijn in dit jaarverslag vertaald naar een materialiteitsmatrix. De resultaten die wij in dit jaarverslag rapporteren zijn ingedeeld naar de hoog-materiële onderwerpen uit de rechterbovenhoek van de matrix. Daar waar Dunea ook rapporteert op andere thema's uit de materialiteitsanalyse dan de hoog-materiële, betreft dit thema's die bijdragen aan de hoog-materiële onderwerpen – en in het bijzonder de allesoverstijgende thema's kwaliteit en leveringszekerheid van drinkwater.

In 2021 stond connectiviteit op de agenda, waarbij een koppeling is gemaakt tussen de strategie en de materiële onderwerpen. Hierbij is ook een start gemaakt met het definiëren van nieuwe KPI's, een proces dat gedurende 2022 voortgezet zal worden.

Verslaggevingsrichtlijnen

Dunea rapporteert in dit verslag ook over materiële en maatschappelijk relevante onderwerpen. Behalve de wettelijke richtlijnen zoals de Nederlandse Corporate Governance Code, volgt Dunea voor zover relevant het veelgebruikte internationale raamwerk voor geïntegreerde verslaggeving van de International Integrated Reporting Council (IIRC).

Verder is Dunea lid van de World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) en wordt bij de totstandkoming van de verslaggeving gebruik gemaakt van suggesties van de WBCSD om het integrated report een stap verder in de richting van het IIRC-model te brengen.

[Dunea in een oogopslag](#)

[Bestuursverslag](#)

[Governance](#)

[Jaarrekening](#)

[Overige gegevens](#)

[Aanvullende informatie](#)

- [Over dit verslag](#)

Kwaliteit van data

In dit integrated report hebben we, waar mogelijk, data uitgedrukt in financiële en niet-financiële gegevens. Onze ambitie is om de hoeveelheid en betrouwbaarheid van de gerapporteerde data de komende jaren uit te breiden en te verbeteren, onder meer door stappen te zetten in het interne proces van dataverzameling. Daarin zullen wij ook de externe accountant betrekken. In dit jaarverslag zal op de materiële onderwerpen nog veelal in kwalitatieve zin worden gerapporteerd. Onze ambitie is om in de komende jaren toe te werken naar verificatie van de niet-financiële informatie door de externe accountant.

Reacties op het verslag

Heeft u vragen of opmerkingen over ons verslag, dan ontvangen wij die graag van u. U kunt ons mailen via communicatie@dunea.nl.

[Dunea in een oogopslag](#)

[Bestuursverslag](#)

[Governance](#)

[Jaarrekening](#)

[Overige gegevens](#)

[Aanvullende informatie](#)

• [Over dit verslag](#)

Overzicht uitstaande aandelen

In overeenstemming met het bepaalde in artikel 6, lid 1 van de statuten van Dunea N.V. hielden per 31 december 2021 de onderstaande gemeenten de hieronder vermelde aantallen aandelen. De aandelen hebben elk een nominale waarde van € 5,- en geven op grond van het bepaalde in artikel 14, lid 8 van de statuten van de vennootschap recht op het uitbrengen van één stem per aandeel.

De aandelenverdeling per 31 december 2021 was als volgt:

Gemeenten	Aantal aandelen
Alphen aan den Rijn	11.027
Den Haag	1.562.309
Hillegom	66.171
Katwijk	200.327
Lansingerland	186.584
Leiden	383.881
Leidschendam-Voorburg	231.593
Lisse	70.521
Noordwijk	130.955
Oegstgeest	73.286
Pijnacker-Nootdorp	163.460
Rijswijk	158.403
Teylingen	112.044
Voorschoten	78.585
Wassenaar	80.883
Zoetermeer	387.302
Zuidplas	102.669
Totaal	4.000.000

Begrippen- en definitielijst 2021

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag
Governance
Jaarrekening
Overige gegevens
Aanvullende informatie

Aantal administratieve aansluitingen	Het totaal aantal verbruiksadressen ultimo jaar waaraan Dunea rechtstreeks of door tussenkomst van een derde partij drinkwater levert en waaraan Dunea vastrecht in rekening kan brengen.
Aantal bezoekers Bezoekerscentrum Meijndel	Het geregistreerde aantal bezoekers in het Bezoekerscentrum Meijndel (de Tapuit).
Aantal geplaatste watermeters	Het totaal aantal geplaatste (aanwezige) watermeters ultimo jaar in panden in het voorzieningsgebied van Dunea.
Aantal inwoners	Het meest actuele totaal aantal inwoners dat ultimo jaar in het voorzieningsgebied van Dunea woont volgens CBS Statline.
Aantal medewerkers	Het aantal medewerkers ultimo jaar met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde en onbepaalde tijd. Medewerkers met een stage-overeenkomst zijn buiten beschouwing gelaten, medewerkers met een opleidingscontract (BBL) zijn wel meegenomen.
Aantal technische aansluitingen	Het totaal aantal aansluitingen voor drinkwaterlevering vanaf het transport- en hoofdleidingnet naar een pand in het voorzieningsgebied van Dunea.
Afzet	Het totaal aantal m ³ drinkwater dat in het leidingnet is gepompt en in het eigen voorzieningsgebied is afgeleverd.
Bouwrente (%)	De verwachte rente op de langlopende leningen ten opzichte van de verwachte gemiddelde langlopende leningportefeuille, die aan projecten in de Werken in uitvoering worden toegerekend alvorens deze worden geactiveerd.
Bronmaatregelen	Maatregelen die de uitstoot van stikstof voorkomen (bijv minder hard rijden, boeren uitkopen/verplaatsen, emissieloze vrachtauto's).
CO ₂ -equivalenten	Rekeneenheid om de bijdrage van broeikasgassen aan het broeikaseffect onderling te kunnen vergelijken. Het is gebaseerd op het 'Global Warming Potential' (GWP) -dat is de mate waarin een gas bijdraagt aan het broeikaseffect.
CO ₂ -voetafdruk	De CO ₂ -voetafdruk staat synoniem voor CO ₂ -footprint of carbon footprint en is een maat, uitgedrukt in ton CO ₂ , voor de uitstoot van broeikasgassen door de verschillende bedrijfsactiviteiten.
Compensatiemaatregel (CO ₂)	Maatregel die genomen wordt om CO ₂ -uitstoot te compenseren door ergens anders minder CO ₂ uit te stoten of juist CO ₂ uit de lucht te halen. Bijvoorbeeld de aanschaf van gewaarborgde CO ₂ -certificaten gekoppeld aan CO ₂ -reductie projecten.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

- *Begrippen- en definitielijst 2021*

Current ratio	De mate waarin aan verplichtingen op de korte termijn kan worden voldaan. Dit wordt berekend door de som van de vlottende activa te delen op de vlottende passiva.
Debt Ratio:	De verhouding tussen de kasstroom uit operationele activiteiten en de uitstaande schuldpositie. Dit wordt berekend door de som van alle leningen en schulden aan kredietinstellingen te delen door de operationele kasstroom.
Directe emissies	Directe emissies of 'scope 1'-emissies, zijn emissies die worden uitgestoten door installaties die in eigendom zijn van of gecontroleerd worden door de organisatie. Bijvoorbeeld emissies vanuit de drinkwaterproductie, emissies door eigen gasverbruik of emissies door het eigen wagenpark.
Drinkwatertarief per 1.000 liter (€)	Het tarief voor het drinkwater per m ³ .
Gemiddeld aantal medewerkers (fte's)	Het gemiddelde aantal medewerkers (fte's) is berekend door de som van het aantal fte, behorende bij medewerkers met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde en onbepaalde tijd, per laatste dag van de maand en inclusief de stand per de laatste dag van het voorgaande jaar te delen door 13. Medewerkers met een stage-overeenkomst zijn buiten beschouwing gelaten, medewerkers met een opleidingscontract (BBL) zijn wel meegenomen.
Gemiddeld rentepercentage (langlopende leningen) (%)	De rente op de langlopende leningen ten opzichte van de gemiddelde langlopende leningportefeuille.
Geproduceerd drinkwater	Het aantal m ³ geproduceerd drinkwater.
Incidenten Frequentie ratio (IF ratio)	Het aantal incidenten met verzuim en letsel x 1.000.000 / bezettingsuren
Indirecte emissies	Dit zijn emissies die het gevolg zijn van activiteiten van het rapporterende bedrijf maar plaatsvinden bij bronnen die eigendom zijn van of beheerd worden door een ander bedrijf. Deze emissies vallen in scope 2 of 3.
Ingenomen rivierwater	Het aantal m ³ ingenomen rivierwater.
Integraal drinkwatertarief per m ³	Het integrale tarief dat een gemiddelde klant (in omvang en verbruik) voor een m ³ drinkwater betaalt, zonder opslag voor precarioheffing en Belasting op Leidingwater en exclusief btw.
Interest coverage ratio	De mate waarin het bedrijfsresultaat toereikend is om de rentelasten te kunnen dragen. Dit wordt berekend door de rentelasten te delen op het bedrijfsresultaat.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

- *Begrippen- en definitielijst 2021*

Klimaatneutra liteit

Lengte hoofdleidingnet (in km)

Term die aangeeft dat - binnen de gedefinieerde systeemgrenzen van een bedrijfsactiviteit - er op jaarbasis geen netto uitstoot van broeikasgassen is. De organisatie kan zelf bepalen of dit betrekking heeft op scope 1 en 2 of dat dit ook betrekking heeft op scope 3 emissies.

Lengte transportleidingnet (in km)

De lengte van het hoofdleidingnet per balansdatum (in km). Leidingen die buiten bedrijf zijn, zijn buiten beschouwing gelaten.

Nationaal Park nieuwe stijl

De lengte van het transportleidingnet per balansdatum (in km). Leidingen die buiten bedrijf zijn, zijn buiten beschouwing gelaten.

Een nationaal park nieuwe stijl is een nationaal park dat bestaat uit een samenhangend landschap met daarin een kern van hoogwaardige natuurgebieden en daarom heen gebieden met een andere bestemming zoals landbouw of wonen. Het is erop gericht in het hele gebied de natuur, recreatie, waterhuishouding en -winning en ergoed te beschermen en te ontwikkelen voor een gezond en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor mensen, dieren en planten.

NCSC

Nationaal Cyber Security Centrum (www.ncsc.nl)

Niet in rekening gebracht verbruik

Het verschil tussen het totaal aantal m³ dat in het leidingnet is gepompt en afgeleverd in het eigen voorzieningsgebied en het totaal aantal m³ dat aan klanten in rekening wordt gebracht. Dit betreft niet gefactureerd verbruik zoals lek- en spuiverliezen, bluswater, eigen gebruik voor het schoonmaken van leidingen, tijdelijke niet bemeterde aansluitingen en meetverschillen.

Ondermaatse leveringsminuten

Het aantal minuten onderbreking van de levering van water per administratieve aansluiting per jaar. Wanneer geen exacte registratie plaatsvindt van de tijdsduur van de onderbreking, is per type onderbreking het gemiddeld aantal minuten van ondermaatse levering gedefinieerd.

PFAS

PFAS zijn door de mens gemaakte stoffen die onder andere gebruikt worden in toepassingen als textiel, waterafstotende sprays voor kleding of schoenen, voedselverpakkingsmaterialen, smeermiddelen, blusschuim en antiaanbaklagen in pannen. Van een groot aantal PFAS is bekend dat ze schadelijk zijn voor de gezondheid. PFAS komen in het milieu terecht via producten die we gebruiken en door de uitstoot en lozingen van fabrieken. Bekende voorbeelden van PFAS zijn PFOA, PFOS en GenX.

PMT

Persistent Mobiele Toxische stoffen

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

- *Begrippen- en definitielijst 2021*

Prioritaire instellingen

Upstream- en downstream-activiteiten

In de Nederlandse regelgeving is vastgelegd dat bepaalde locaties aan legionellapreventie moeten doen. Dit worden de prioritaire installaties genoemd. Dit zijn bijvoorbeeld de drinkwaterinstallaties van zorginstellingen, hotels, zwembaden en sauna's.

Indirecte emissies uit scope 3 van het GHG-protocol zijn onder te verdelen in 'upstream emissies' en 'downstream emissies'. Onder upstream activiteiten kunnen activiteiten worden gerekend die plaats hebben gevonden voordat ons drinkwater bij de klant uit de kraan komt. Downstream activiteiten vinden plaats nadat ons drinkwater is afgeleverd.

Rentabiliteit totaal vermogen (%)

De mate waarin het behaalde bedrijfsresultaat in verhouding staat tot het totale vermogen dat de organisatie aanhoudt om haar activiteiten te kunnen doen. Dit wordt berekend als de verhouding van het bedrijfsresultaat ten opzichte van het balanstotaal.

Scope 1 emissies

Directe CO₂-uitstoot, veroorzaakt door eigen bronnen binnen de organisatie. Het betreft de uitstoot door eigen gebouwen, eigen vervoer- en productiegerelateerde activiteiten

Scope 2 emissies

Indirecte CO₂-uitstoot, door opwekking van ingekochte en verbruikte elektriciteit-of warmte.

Scope 3 emissies

Indirecte uitstoot van CO₂, veroorzaakt door bedrijfsactiviteiten van een andere organisatie. Het betreft dan uitstoot door bronnen die niet in het bezit zijn van de eigen organisatie en waar ze ook geen directe invloed op kan uitoefenen.

Solvabiliteit (%)

De mate waarin aan de verplichtingen op de lange termijn kan worden voldaan. Dit wordt berekend door het eigen vermogen te delen op het totale vermogen, beide inclusief toevoeging van het in het jaar behaalde resultaat na belasting aan de overige reserve.

Tijd om vacature in te vullen

De gemiddelde tijd die verstrijkt tussen het publiceren van een vacature en het moment dat een kandidaat akkoord gaat met het aanbod.

Verkoop drinkwater in eigen voorzieningsgebied

Het totaal aantal m³ afgeleverd drinkwater dat in eigen voorzieningsgebied aan klanten in rekening wordt gebracht ten behoeve van huishoudelijk verbruik, de kleinzakelijke en de grootzakelijke markt.

Verkoop drinkwater in eigen voorzieningsgebied per administratieve aansluiting

Het gemiddelde aantal m³ drinkwater in eigen voorzieningsgebied dat in rekening is gebracht bij de klanten per administratieve aansluiting.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

- *Begrippen- en definitielijst 2021*

Vermeden emissie

Beperking van broeikasgasemissies elders door processen of producten zoals reststoffen van het drinkwaterbedrijf (bijv. ontharding). De vermeden emissies mogen niet worden toegerekend aan de CO₂-voetafdruk van het drinkwaterbedrijf, maar mogen wel inzichtelijk worden gemaakt in de rapportage.

WACC (Weighted Average Cost of Capital)

De gewogen gemiddelde kosten van het vermogen met betrekking tot drinkwateractiviteiten. De berekening is de som van het resultaat na belastingen met betrekking tot drinkwateractiviteiten en de rentelasten die betrekking hebben op drinkwateractiviteiten ten opzichte van het gemiddelde balanstotaal dat betrekking heeft op drinkwateractiviteiten.

WAVE

Programma Werken aan Verbinding (WAVE) waarmee procesgericht werken is ingevoerd in 2018, Onderdeel van WAVE was de implementatie van een nieuw ERP-systeem.

Ziekteverzuim (%)

Het percentage ziekteverzuim is berekend door het totaal aantal verzuimde dagen (excl. zwangerschapsverlof) te delen door het totaal beschikbare aantal dagen, rekening houdend met een deeltijdfactor. Medewerkers met een stage-overeenkomst zijn buiten beschouwing gelaten, medewerkers met een opleidingscontract (BBL) zijn wel meegenomen.

Dunea

Plein van de Verenigde Naties 11,
2719 EG Zoetermeer

Postadres:

Postbus 756
2700 AT Zoetermeer
Telefoon: (088) 347 50 00
www.dunea.nl

De Tapuit, bezoekerscentrum Dunea

Meijendelseweg 40,
2243 GN Wassenaar
Telefoon: (088) 347 48 49

Uitgave © 2022

Dunea N.V., Zoetermeer

Concept & realisatie

Report Company

Fotografie

Bart van Engeldorp Gastelaars
Dunea Beeldbank

In dit jaarverslag hebben wij in enkele gevallen gebruikgemaakt van beeldmateriaal dat vóór de coronapandemie is gemaakt.

www.dunea.nl